

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΘ' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1990 | ΑΡΙΘ. 12

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνήμη «Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας, Μαρτύρων». — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριωδίου. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας... — Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ἑσωτερικὰ χαρακτηριστικά. — Ἀρχιμ. Μαξίμου Θεοχάρη, Εἰς καλὴν ἀνάμνησιν! — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Εἰκόνες καὶ μηνύματα (2). — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀγαγιανοῦ, Μνήμη καὶ Διδασχὴ ἀγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. — π. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ ἀντιαιρετικὴ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας. — Ἐπίκαιρα. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις, Γεγονότα, Ἀξιοσημεῖωτα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰασίου 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-
πογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθῆναι.

ΜΝΗΜΗ

“ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΝΑΤΑΛΙΑΣ, ΜΑΡΤΥΡΩΝ”

Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμη ἀρετῶν ἁγίων ἀνδρογύνων, ὅπως λ.χ. τῶν Ἀκύλα καὶ Πρίσκιλλας, Χρυσάνθου καὶ Δαρείας, Τιμοθέου καὶ Μαύρας κ.ἄ. Ἀνάμεσα στὰ ζεύγη αὐτὰ ἐκλεκτὴ θέσι κατέχουν ὁ ἅγιος μάρτυς Ἀδριανὸς καὶ ἡ σύζυγός του Ναταλία.

Ὁ Ἀδριανὸς στὰ χρόνια τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἦταν ἀξιοματικὸς στὴν Νικομήδεια. Ἐγινε Χριστιανὸς ἐλκυσθεὶς ἀπὸ τὸ παράδειγμα 23 ὑποψηφίων χριστιανῶν μαρτύρων, οἱ ὅποιοι μὲ ἥρωϊκὴ καρτερίᾳ ὑφίσταντο βασανιστήρια ὁμολογώντας τὴν πίστι τους. Ὁμολογώντας καὶ ὁ Ἀδριανὸς τὴν ἰδίᾳ πίστι σὺν Χριστῷ, ἐρρίφθη μαζὶ μ' αὐτοὺς σὺς φυλακές, ὅπου τὸν ἐπισκεπτόταν ἡ χριστιανὴ σύζυγός του Ναταλία, περιποιόταν τὶς πληγές του καὶ τὸν ἐνίσχυε, γιὰ νὰ μείνῃ πιστὸς στὴν ὁμολογία του. Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρες καὶ οἱ 24 συναθλητὲς ἐξέπνευσαν, ἀφοῦ ραβδίσθηκαν ἀνηλεῶς καὶ ἀφοῦ ὑπέστησαν τὴν ποινὴ τῆς ἀποκοπῆς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν τους.

Τὰ λείψανά τους εῤῥήθηκαν σὲ φωτιά, γιὰ νὰ καοῦν. Ἀλλὰ μία βροχὴ ἔσβησε τὴν φωτιά καὶ τότε, μὲ τὴ φροντίδα τῆς Ναταλίας τὰ ἅγια λείψανα μεταφέρθηκαν ἀπὸ κάποιον Χριστιανό, πὺν λεγόταν Εὐδόβιος, κοντὰ στὴν Κωνσταντινούπολι στὴν τοποθεσίᾳ πὺν ὀνομαζόταν Ἀργυρούπολις (σήμερα λέγεται Φουντουκλή, πάνω σὺν Βόσπορο, μεταξὺ Τόπ Χανὲ καὶ Νιολμὰ Μπαξέ).

Στὴ συνέχεια κι ἡ Ναταλία μετέβη στὴν Ἀργυρούπολι καὶ ἔζησε ἐκεῖ τὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ τῆς κηρύττοντας τὸν Χριστό. Ἐνταφιάσθηκε κοντὰ στὰ λείψανα τοῦ συζύγου τῆς.

Δὲν γνωρίζομε ἀκριβῶς τὸ ἔτος καὶ τὴν ἡμερομηνία τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἀδριανοῦ. Ὁ καθορισμὸς τῆς 26ης Αὐγούστου ὡς ἡμέρας ἐορτασμοῦ τῆς μνήμης του ἔχει ὡς πιθανὴν αἰτία τὸ γεγονός ὅτι τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἐορταζόταν στὴν Ἀργυρούπολι ὁ ναὸς, σὺν ὁποῖο φυλάσσονταν τὰ τίμια λείψανά του.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Β' ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΝΥΚΤΙΚΟΥΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥΣ ΤΗΣ Μ. ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ*

ΣΕΙΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

1. ΤΗ: ΚΥΡΙΑΚΗ: ΤΗΣ ΤΥΡΙΝΗΣ (ἐσπέρας)

Η ΚΑΘΑΡΣΙΣ

«Ὁ λελουμένος οὐ χρεῖαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· ἥδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστέ, ἀλλ' οὐχὶ πάντες» (Ἰω. 13, 10).

Καθαρά Δευτέρα καὶ Καθαρά Ἑβδομάς εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον ὄνομα τῶν ἡμερῶν ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ αὐριον. Ὄνομα χαρακτηριστικὸν ὁμολογουμένως. Καὶ εἶναι πρόδηλον ἀσφαλῶς τὸ μήνυμα ποὺ ἐκφράζει τὸ ὄνομα τοῦτο. Μήνυμα καὶ σύνθημα καθάρσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἐπὶ τῆς ἐννοίας δὲ αὐτῆς τῆς ψυχικῆς καθάρσεως — εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς καλεῖ ἡ πρώτη ἐδομάς καὶ ὁλόκληρος ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή — εἶναι θαυρσήμεντοι ὠρισμένοι λόγοι τοῦ Κυρίου, πολὺ χρήσιμοι καὶ ὠφέλιμοι δι' ἡμᾶς ἀπόψε, εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς.

1. «Ὁ λελουμένος οὐ χρεῖαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· ἥδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστέ, ἀλλ' οὐχὶ πάντες».

Αὐτὰ τὰ λόγια εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς Του, τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, εὐθὺς μετὰ τὴν νίψιν τῶν ποδῶν τῶν μαθητῶν Του.

Ὅταν ὁ Πέτρος ἤρνεϊτο νὰ τοῦ νίψῃ τὰ πόδια ὁ Κύριος, ἤκουσεν ἀπὸ Αὐτὸν ὅτι, ἂν ἐπιμείνῃ στὴν ἀρνησίᾳ του, δὲν θὰ ἔχῃ πλέον θέσιν πλησίον Του. Καὶ φυσικὰ δὲν ἐπέμεινε περισσώτερον, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶπεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, «Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν». Καὶ τότε

ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν· «ὁ λελουμένος οὐ χρεῖαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι». Δηλ. αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὸ λουτρὸν του, δὲν χρειάζεται ἄλλην φροντίδα καθαριότητος, παρὰ μόνον διὰ τὰ σκονισμένα ἀπὸ τὴν ὁδοπορίαν πόδια του. Διότι τὰ γυμνά πόδια συνεχῶς σκονίζονται μὲ τὸ περπάτημα καὶ τὴν ἔλλειψιν — τότε — ἄλλων ἀνέτων μέσων συγκοινωνίας.

Προφανῶς μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐννοοῦσε κάτι πολὺ θαυότερον. Ἦθελε νὰ τονίσῃ ὅτι ὅποιος συνδεθῇ μὲ Αὐτὸν — ὅπως ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ Του — ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀναγεννηθῇ ἀπὸ τὴν χάριν Του, εἶναι πλέον καθαρὸς· καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ φροντίζῃ παρὰ μόνον διὰ τοὺς μικροὺς καθημερινοὺς ρύπους ποὺ ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία τοῦ δημιουργεῖ.

Ἡ ραθυμία καὶ ἡ ἀμέλεια καὶ αἱ καθημεριναὶ ἀμαρτίαι μας, ὅσον μικραὶ καὶ ἂν εἶναι, θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς ἀποξενώσουν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔκανε τὸ μεγάλο καὶ γενναῖον ἔθλημα τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν Χριστόν, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα δὲν ἀντιμετωπίζει ζήτημα ριζικῆς προσαρμογῆς τῆς ζωῆς του πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, διότι αὐτὸ τὸ ἐπέτυχεν ἤδη μὲ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν ποὺ ἔλαβε καὶ τὴν δυνατὴν προσπάθειάν του. Μένουν ἐν τούτοις κάποιες ἀδυναμίες καὶ ἐλλείψεις ἀνθρώπινες, ποὺ πρέπει καὶ αὐτὲς νὰ υπερνικηθοῦν, διὰ νὰ εἶναι ὁλοκληρωμένη ἡ μετάνοια καὶ ἡ κατὰ Χριστόν ζωὴ.

Ὅποιος ἐβάδισε ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπλῶς μὲ σανάλια, τὸ δράδυ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ πλύνῃ τὰ πόδια του. Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ χριστιανὸς ὁδοιπόρος τῇ ζωῆς κοιτάζει κάθε τόσο νὰ καθαρίσῃ καὶ τὴν παραιμικρὰν σκόνην ποὺ ἐπεκάθησε στὴν ψυχὴν του, καὶ δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ὡς κηλὶς καὶ ρύπος εἰς αὐτήν. Καθημερινῶς πρέπει νὰ κάνωμεν τὴν αὐτοκριτικὴν μας. Ἐφ' ὅσον δὲ κατὰ τὰ ἄλλα εἴμεθα ἀνανεωμένοι καὶ

* Συνεχίζεται ἡ δημοσίευσίς τῶν Ὁμιλιῶν, διὰ τοὺς Κατανυκτικοὺς Ἑσπερινοὺς τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, ποὺ ἤρχισαν ἐκ τοῦ ὅπ' ἀριθ. 2 φύλλου ἐ. ἔτους.

καθαροί — λουσμένοι εἰς τὰ νάματα τῆς θείας χάριτος — δὲν μένει παρὰ ἡ συνεχὴς ἐπαγρύπνησις καὶ προσοχή, διὰ νὰ μὴ ἐπικαθίσουν πάλιν σκόνες καὶ κηλίδες εἰς τὴν ψυχὴν μας.

2. Χαρακτηριστικά ὁ Κύριος ἐπρόσθεσεν εἰς τὴν συνέχειαν· «ἢ δὴ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες». Καὶ ἐξηγεῖ ὁ Εὐαγγελιστής· «ἢ δὲ ἢ γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν· οὐχὶ πάντες...». Διέκρινε τὸν προδότην μαθητὴν, πού εἶχε τὸ στίγμα τῆς πονηρᾶς διαθέσεως ἐπάνω του. Καὶ γι' αὐτὸ εἶπεν ὁ Κύριος· «οὐχὶ πάντες καθαροὶ ἐστε».

Ἀνάμεσα εἰς ἐκείνους πού παρουσιάζονται ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸν Χριστόν, δὲν λείπουν καὶ οἱ ἀμφιρρέποντες πρὸς τὸ κακὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ πρέπει πολὺ νὰ προσέξουν αὐτοὶ πού κατ' ἀρχὴν ἐμφανίζονται ὡς ἄνθρωποι μὲ χριστιανικὴ κατεύθυνσιν, νὰ μὴ ἐπισημαίνῃ εἰς τὰς διαθέσεις των ὁ Χριστὸς ὅτι ὑπάρχει ἀκόμη καὶ κάτι ἀκάθαρτον καὶ ἀνομὸν· καὶ νὰ μὴ κἀνῃ τὴν λυπηρὰν διαπίστωσιν ὅτι καὶ μετὰ τῶν θεωρουμένων πιστῶν καὶ εὐσεβῶν «οὐχὶ πάντες» εἶναι ἄγνοοι καὶ ἁμαρτωτοὶ καὶ ἀπηλλαγμένοι «ἀπὸ πάσης κηλίδος» καὶ ἐνδεχομένης ὑποτροπῆς εἰς μὴ καθαρὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας.

«Ἐγὼ ὁ Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ», εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· «καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου» (Β' Τίτ. 2, 19). Γνωρίζει ὁ Κύριος ἐκείνους πού ὀριστικὰ ἀνήκουν εἰς Αὐτόν. Οὕτως εἰπεῖν, φέρουν μίαν σφραγίδα ἀναγνωριστικὴν. Τὴν «σφραγίδα τῆς δωρεᾶς» τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ κάθε τι τὸ ἐφάμαρτον καὶ ἀκάθαρτον ὄφελος (!) ὅποιος φέρει καὶ ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.

3. Ὅταν κατόπιν ὁ Κύριος εἶπε τοὺς γνωστοὺς παρθολογικοὺς λόγους Του· «ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστίν», προσέθεσεν ὅτι· «πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἶρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ». Ὁ ἐπουράνιος Ἀμπελουργὸς τὸ κάθε κλῆμα τὸ «καθαίρει»· τὸ κλαδεύει, τοῦ ἀφαιρεῖ τὰ περιττὰ φύλλα καὶ κλαδιὰ, διὰ νὰ μὴ ἀναπτυχθοῦν ὑπερτροφικά, εἰς θάρος τῆς καρποφορίας τοῦ κλήματος. Καὶ εἰς τὸν χριστιανὸν ὠρισμένοι τάσεις καὶ ἐκδηλώσεις θέλουν κλάδεμα, διὰ μὴ ἀποδοῦν εἰς θάρος τῆς χριστιανικῆς του ὑποστάσεως. Ὅπως τὸ ἀκλάδευτον κλῆμα μπορεῖ νὰ φαίνεται θαλερὸν ἀπὸ τὰ ἄφθονα φύλλα του

ἀλλὰ μένει ἄκαρπον, ἔτσι καὶ ὁ ἀκαλλιέργητος χριστιανός, χωρὶς ἀντίστοιχον κλάδεμα, δὲν θὰ παρουσιάσῃ ἀξιόλογον καρποφορίαν.

Εἰς αὐτὸ τὸ κλάδεμα ἀποβλέπει νὰ μᾶς ἐξασκήσῃ ἡ Καθαρὰ Ἑβδομάς καὶ ἡ Μεγ. Τεσσαρακοστή. Νὰ προσέξῃ δηλ. ὁ χριστιανὸς ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκείνα τοῦ χαρακτήρος του, τοῦ ἡθους του, τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ζωῆς του, πού θέλουν κλάδεμα. Διότι μὲ ἐλαττώματα καὶ ἀδυναμίες ὑπερτροφικὰς δὲν θὰ προκύψῃ εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πνευματικὸν κλάδεμα εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἀπαραίτητον, ἂν δὲ τὸ κἀνῃ μὲ τὴν ἰδικήν του θέλησιν ὁ πιστός, ὅχι σπανίως ἐπιμβαίνει καὶ τὸ κἀνῃ ὁ Θεὸς κατὰ τρόπον ὀδυνηρόν. «Καθαίρει» (τὸ κλῆμα), ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Τὸ κλάδεμα εἶναι εἶδος χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Καὶ ὠρισμένες ἐπεμβάσεις (παραχωρήσεις) τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ζωὴν μας εἶναι μέσα εἰς τὸ σχέδιον τῆς χάριτος Αὐτοῦ καὶ ἀφοροῦν εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς σωτηρίας μας. «Κύριε, ἐν θλίψει ἐμὴ ἡσθημένη σου», λέγει ὁ προφήτης. Καὶ «ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα» (Πρβλ. καὶ Ἑβρ. 12, 5-11)! Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν μᾶς εὕρισκουν θλίψεις καὶ δοκιμασίαι, ὁ πιστὸς πρέπει νὰ τὰς βλέπῃ μὲ τὸ πρίσμα τῆς «παιδείας Κυρίου»· ὅτι γίνονται «πρὸς τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ» (αὐτόθι 10). Ἔτσι ἡ κατὰ τὰ ἄλλα φιλότιμος προσπάθεια τοῦ χριστιανοῦ, ἐνισχυομένη διὰ τῆς ἀνωθεν παιδαγωγίας, ἀξιοποιεῖ τὰς περιστάσεις καὶ συμπράττει μετὰ τῆς θείας χάριτος εἰς τὴν καθαρόσιν του «ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος» καὶ «ἐπιτελεῖ ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ» (Β' Κορ. 7, 1).

4. Θὰ προσθέσωμεν μίαν ἀκόμη, ἐπίκαιρον, ἀποστολικὴν παραίνεσιν. Ἀναφερόμενος ὁ Ἀπ. Παῦλος εἰς τοὺς ἐορτάζοντας τὸ Πάσχα (πρὸς τὸ ὅποιον καὶ ἡμεῖς θαδίζομεν), λέγει ὅτι ὀφείλουν νὰ ἐκκαθαρίσουν «τὴν παλαιὰν ζύμην», διὰ νὰ εἶναι «νέον φύραμα» («ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ᾗτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι» Α' Κορ. 5, 7). Ἡ ζύμη (τὸ γνωστὸν προζύμι) μέσα εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ἀλεύρου ἐπιδρᾷ δυναμικῶς καὶ διαμορφώνει ἐν τέλει τὸν ἔνζυμον ἄρτον. Ἀντίστοιχος πρὸς αὐτὴν εἶναι μία διαφορετικὴ ζύμη πού ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ἀνάπλασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διάπλασιν τῆς κοινωνίας. Καὶ ὑπάρχει ἀφ' ἐνὸς «ζύμη παλαιὰ — ζύμη κακίας καὶ πονηρίας», μὲ ἀποτελέσματα ἄρνητικά καὶ βλαβερά, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ νέα ζύμη τῆς χάριτος καὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ὅσον

και ἂν εἶναι ποσοτικῶς «μικρὰ ζύμη», εἶναι δυναμικὴ καὶ ἱκανὴ νὰ ἐπιδράσῃ καὶ νὰ ζυμώσῃ «ὅλον τὸ φύραμα» τοῦ ἀλεύρου.

Πρόσεχε λοιπόν, χριστιανέ, νὰ μὴ σὲ φθείρῃ ἡθικῶς ἡ «παλαιὰ ζύμη» τῆς ἐν τῷ κόσμῳ κακίας καὶ πονηρίας· ἀλλὰ νὰ σὲ ἀναγεννήσῃ ἡ νέα ζύμη τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ. Ἄν εἰσχωρήσῃ μέσα σου κάτι τὸ ἁμαρτωλὸν καὶ ἀκάθαρτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, θὰ σοῦ δημιουργήσῃ πολλὴν φθορὰν καὶ ἀλλοιώσιν καὶ ροπὴν πρὸς ἀκάθαρτα ἔργα καὶ καταστάσεις. Διὰ τοῦτο «ἐκκαθαράτω τὴν ψυχὴν παλαιὰν ζύμην». Προσοχὴ μήπως ὠρισμένες ἀδυναμίες, ἢ ἄλλα ὑπολείμματα ὥσως κάποιου κακοῦ παρελθόντος, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ σὲ ἐπηρεάζουν. Τυχόν ἐπανειλημμένες πτώσεις καὶ ριζωμένες ἀδυναμίες δὲν ἐκλείπουν τελείως, ἀλλ' ἀφίουν ἔχνη. Καὶ πρέπει νὰ ἀναγεννηθῇ πνευματικῶς ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτά. Ἄν δὲ συντρέξουν ὠρισμένες ἐξωτερικὲς συνθήκες, πολλοὶ ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ «παλαιὰ ζύμη» εἶναι ἐπικίνδυνος συντελεστής. Πολὺ συχνὰ γίνεται παράγων ὑποτροπῆς εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ περιστατικὰ ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ ἁμαρτωλὰ προηγούμενα πρέπει νὰ ἀποφεύγωνται, διότι μπορεῖ νὰ ξαναζωντανέψουν κάτι κακὸν καὶ πονηρόν.

Ἄλλ' εἴθε ἡ χάρις τοῦ Κυρίου νὰ μᾶς συνοδεύῃ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῆς ἀρχομένης Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, διὰ νὰ γίνωμεν «νέον φύραμα». Καθαροὶ δὲ καὶ ἀμόλυντοι νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ἐορτάσωμεν «Πάσχα Θεοῦ τὸ σωτήριον». Ἀμήν.

2. ΤΗ: ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ (ἐσπέρας) ΘΕΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΘΑΡΜΟΥ

«Μάθετε καλὸν ποιεῖν» (Ἦσ. 6,17).

Ἡ «Καθαρά» Ἑβδομάς — ἡ πρώτη τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς — εἶχε ὡς σύνθημα τὴν ψυχικὴν καθαρότητα. Ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς προσοχῆς τοῦ χριστιανοῦ νὰ καθαρῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ «ἀποπαντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος». Νὰ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ κάθε κηλὶδα καὶ ἀπὸ τὰ στίγματα κάθε ἁμαρτίας ποὺ τυχὸν διέπραξεν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ δευτέρα ἐβδομάς θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ εἰς γλῶσσαν θετικὴν. Θὰ ὑπερβῇ τὴν ἀρνητικὴν διατύπωσιν τῶν ἀπαγορευτικῶν ἐντολῶν, ποὺ ἐπιδάλλουν τὴν ἀποφυγὴν πάσης ἁμαρτίας. Καὶ θὰ μᾶς προσφέρῃ θετικὰ μηνύματα. Θὰ μᾶς προτρέψῃ νὰ ἀσχολούμεθα εἰς τὰ καλὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν θετικὴν ἐπίδοσιν εἰς τὸ ἀγαθὸν (εἰς «τὸ θέλημα τοῦ

Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον» Ρωμ. 12,2) τὴν κάθαρσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ζωῆς μας, ἀπὸ παντὸς κακοῦ. Αὐτὴν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς ὑποδεικνύει ὡς τὸν καλλίτερον δρόμον, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ὑπέρβασιν τῆς ἁμαρτίας, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, ποὺ λέγει: μὲ τρεῖς μόνον λέξεις: «**μ ἰ ὁ θ ε π ε κ α λ ὁ ν π ο ι ε ῖ ν**».

Θὰ ἀναλύσωμεν δὲ τὸ σύνθημα τοῦτο τῆς Β' Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ἐπισημαίνοντες τρεῖς πλευρὰς αὐτοῦ.

1. Ἐνα πρῶτον σχόλιον τοῦ μηνύματος τούτου ἀποτελεῖ τὸ Ἰδιόμελον ποὺ ἐφάλη ἀπόψε·

«**Δεῦτε ἐκκαθαρώμεν ἑαυτοὺς, ἀδελφοί, ἐν ἐλεημοσύναις καὶ οἰκτιρμοῖς πενήτων, μὴ σαλπίζοντες, μὴ δημοσιεύοντες ἡμῶν τὴν εὐποιαν· μὴ ἐπιγνώτω ἡ ἀριστερὰ τῆς δεξιᾶς τὸ ἔργον· μὴ σκορπίῃ ἡ κενοδοξία τὸν καρπὸν τῆς ἐλεημοσύνης· ἀλλ' ἐν κρυπτῷ τῷ τὰ κρυπτὰ εἰδῶτι κρᾶζώμεν· Πάτερ, ἄφες τὰ παραπτώματα ἡμῶν ὡς φιλόανθρωπος.**»

Εἶναι σαφὲς ὅτι τὰ νοήματα καὶ αἱ παραινέσεις τοῦ ἰδιομέλου τούτου προσέρχονται ἀπὸ ἀντιστοίχους λόγους τοῦ Κυρίου. Καὶ ὑπομνηματίζουν τὰς προτροπὰς Του:

«**Π ρ ο σ έ χ ε τ ε τ ῆ ν ἐ λ ε η μ ο σ ύ ν η ν ὑ μ ῶ ν μ ῆ π ο ι ε ῖ ν ἕ μ π ρ ο σ θ ε ν τ ῶ ν ἄ ν θ ρ ῶ π ω ν π ρ ὸ ς τ ὸ θ ε α θ ῆ ν α ι α ὑ τ ο ῖ ς...** κλπ. (βλ. Ματθ. 6,1 καὶ ἐξῆς).

Θὰ ὑπογραμμίσωμεν δὲ πρῶτον ὅτι ὁ Κύριος μᾶς καλεῖ νὰ προσέχωμεν τὰ κίνητρα τῶν πράξεών μας· τὰ θαυότερα ἐλατήρια τῶν ἐνεργειῶν μας. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀποφεύγωμεν κάθε κακὴν πράξιν. Χρειάζεται ἀκόμη θαυότερα κάθαρσις τοῦ ἑαυτοῦ μας. Διότι καὶ πολλὰ καλὰ ἔργα — ἀξιεπαινα καὶ ἀξιοθαύμαστα καθ' ἑαυτὰ — χάνουν τὴν ἀξίαν των, ὅταν γίνονται ἀπὸ ἐλατήρια ὄχι ἀγνά, π.χ. ἀπὸ ἐπίδειξιν ἢ ἀπὸ ἄλλας ἐπιδιώξεις, εἴτε ὕλικου κέρδους, ἢ ἐξασφαλίσεως κάποιας εὐνοίας, ἢ ἀκόμη καὶ ἀπὸ πονηρὰν διάθεσιν (πρὸβλ. 1,27: «ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, (ἀλλὰ συγχρόνως) ἅ σ π ι λ ο ν ἑ α υ τ ὸ ν τ η ρ ε ῖ ν ἁ π ὸ τ ο ῦ κ ὸ σ μ ο υ», χωρὶς ἄλλας ἀνόμους διέψεις...).

Ὁ Κύριος, συμπληρώνων τὸν νόμον τῆς Π.Δ., θέτει τὴν ἀρετὴν τοῦ χριστιανοῦ ἐπὶ ὕγιεστερων βάσεων. Ἐνθὺ δὲ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἤρκειτο νὰ λέγῃ «οὐ κλέψεις... οὐ φονεύσεις... οὐ μοιχεύσεις» καὶ τὰ παρόμοια, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἀξιᾷ ἐξυγιάνειν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν διαθέσεών μας, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζετο ἀπὸ τὴν ρίζαν ἡ ποιότης τῶν πράξεων καὶ τὸ ἀνώτερον ἦθος τῶν χριστιανῶν. Ἀσφαλὴ δὲ ἀξιολογικὰ κριτήρια

τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀρετῶν δὲν εἶναι «τὸ θεαθῆναι τὸ ὅτι ἀνθρώποις» καὶ ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, μάλιστα ἐξ ὑπολογισμοῦ καὶ ἰδιοτελείας, ἀλλὰ τὸ εὐάρεστον ἢ μὴ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ κάλυψις ἢ μὴ τοῦ χρέους τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

2. Δευτέρα παρατήρησις, ἐπὶ τοῦ συνθήματός μας τῆς Β' ἐβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς, εἶναι ἡ σπουδαία διαπίστωσις καὶ ἐμπειρία τοῦ χριστιανοῦ, ὅτι ἡ ἀσκησις τοῦ ἀγαθοῦ (ἡ ἀρετὴ καὶ τὰ καλὰ ἔργα) θεραπεύει ψυχικῶς τὸν ἄνθρωπον, τὸν καθαρίζει καὶ τὸν ἐξαγνίζει.

Τὸ «Ἰδιόμελον», τοῦ ἀποφινοῦ Κατανυκτικοῦ Ἑσπερινοῦ, ἠκούσαμεν νὰ λέγῃ·

«Δεῦτε ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς... ἐν ἐλεημοσύναις καὶ οἰκτιρμοῖς πενήτων».

Διδάσκει ρητῶς δι' αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία ὅτι, καθ' ὃν χρόνον θὰ προσφέρωμεν ἀγάπην καὶ βοήθειαν εἰς τὸν πλησίον, ἡ χριστιανικὴ αὐτὴ πράξις θὰ γίνεται, καὶ διὰ τὸν προσφέροντα τὸ ἔλεος, στοιχεῖον ψυχικῆς υγείας καὶ ἀναρρώσεως. Καὶ ἐν γένει ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ συμβολὴ τῶν χριστιανῶν εἰς ἔργα «καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις... εἰς τὰς ἀναγκαῖας χρεῖας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι» (Τίτ. 3,8· 14) ἐξυπηρετεῖ διπλοῦν σκοπὸν. Βοηθεῖ πρὸς δύο κατευθύνσεις. Ὁφελεῖ καὶ τὸν δότην καὶ τὸν λήπτην. Ἀντιθέτως, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀφίνει τὸν ἑαυτόν του χωρὶς ἐνασχόλησιν καὶ προσφορὰν «εὐποιίας καὶ κοινωνίας» (Ἐβρ. 13,16) οὔτε ὠφελεῖται οὔτε ὠφελεῖ. Ἀπλῶς ἐξαντλεῖται εἰς «μερίμνας διωτικᾶς» (Λουκ. 21,34), ἂν μὴ καὶ ἐκδαπανᾷ τὸν χρόνον καὶ τὰ ἀγαθὰ του εἰς ματαιότητος ἢ καὶ ἀνομίας.

Δὲν εἶπεν ἐπὶ ματαίῳ ὁ Κύριος τὸν κοινωνικώτατον λόγον «μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν» (Πράξ. 20,35). Διότι τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης εἶναι ἄριστος τρόπος διὰ νὰ προαχθῇ πνευματικῶς ὁ χριστιανός. Καὶ νὰ συνδεθῇ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν βασιλείαν Του (Ματθ. 25, 34-36). Ἡ ψυχὴ τοῦ «ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντα, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως» (Γαλ. 6,10) ἀποκτᾷ ἕνα ἔθισμὸν πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ προσκολλᾶται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὸ θέλημά Του. Διὰ τοῦτο, ἵνα φερώμεθα πρὸς τὴν ἀγιότητα, ἃς μὴ λησιμονώμεν τὸ μήνυμα· «δεῦτε ἐκκαθάρωμεν ἑαυτοὺς ἐν ἐλεημοσύναις καὶ οἰκτιρμοῖς πενήτων».

3. Τρίτον δὲ θὰ ἐπισημάνωμεν τὴν ἐξειδίκευσιν τοῦ μηνύματός μας εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ἀσκητικὰ ἔργα τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν προσευχὴν, τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. Ἀνέκαθεν ἡ Ἐκκλησία ἐθεώρησε

τὰ τρία αὐτὰ «καλὰ ἔργα» ὡς ἔχοντα κατ' ἐξοχὴν ἰδιόζουσαν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ «ἀγιασμοῦ» ἡμῶν, «οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὀφεται τὸν Κύριον» (Ἐβρ. 12, 14). Ἐνέταξε δὲ ταῦτα ὡς «καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν» (Α' Κορ. 12,31) πορείας τῶν ὁρθοδόξων χριστιανῶν, ἐξαιρέτως κατὰ τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστὴν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὸ Ἑξομολογητήριον ὑποδεικνύονται τὰ τρία ταῦτα ὡς ὁ συνηθέστερος «κανὼν» ποὺ ὀρίζει ὁ πνευματικὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους, εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνός των «πρὸς τὴν εὐπερίστατον ἀμαρτίαν» (Ἐβρ. 12,1· 4). Ἐν συνδυασμῷ δὲ μὲ τὴν σύστασιν πρὸς μελέτην τοῦ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τακτικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας μας — ἡ ὁποία κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν εἶναι πολὺ μυσταγωγικὴ καὶ κατανυκτικὴ καὶ ἄφθαστος εἰς κάλλος καὶ ἔξαρσιν ὕμνολογικὴν καὶ τελετουργικὴν — τὰ ἀγιαστικὰ αὐτὰ μέσα τῆς ὁρθοδόξου ἡμῶν παραδόσεως καὶ εὐσεβείας προάγουν τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν τῶν πιστῶν καὶ τὴν λυτρωτικὴν σύνδεσιν ἡμῶν μὲ τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον, εἰς τὸν Ὅποιον στρέφονται λατρευτικῶς καὶ ἀγιαστικῶς αἱ ψυχαὶ καὶ αἱ καρδίαι μας, κατὰ τὰς ἀγίας αὐτὰς ἡμέρας. «Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπερ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς» (Α' Κορ. 5,7).

3. ΤΗ: Β' ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ (ἐσπέρας)

ΑΝΑΓΚΗ ΦΡΑΓΜΟΥ ΚΑΙ ΧΑΛΙΝΟΥ

Εἰς τὰς προηγουμένας ὁμιλίας ἐξηγήσαμεν ὅτι αἱ Ἑβδομάδες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀκολουθοῦν μίαν σειρὰν μηνυμάτων, πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν καὶ προπαρασκευὴν αὐτῶν διὰ τὸν ἄξιον ἑορτασμὸν τοῦ ἁγίου Πάσχα.

Διὰ τὴν τρίτην Ἑβδομάδα τὰ μηνύματα ἀντλοῦνται ἀπὸ τὴν θαυμαστὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ Ἀσώτου υἱοῦ. Μᾶς εἰσάγει δὲ εἰς τὰ νοήματα καὶ διδάγματα αὐτῆς τὸ Ἰδιόμελον τῆς παρουσίας ἐσπέρας, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὰς λέξεις:

«Χαλινοὺς ἀποπτύσας τοὺς πατρικοὺς, ἀστάτω φρενί, τοῖς κτηνώδεσι τῆς ἀμαρτίας λογισμοῖς συνέζησα...».

Μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς περιγράφεται ἡ ἀποχαλίνωσις, εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει ὅποιος ἔχει τὴν ἀπαίτησιν νὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔπραξεν ὁ ἄσωτος ἐκεῖνος υἱός, ποὺ ἠθέλησε νὰ ζήσῃ τελείως ἀνεξάρτητος καὶ ἀδέσμευτος, χωρὶς καμμίαν ἐπίδωξιν καὶ κηδεμονίαν πατρικὴν.

Ἀλλ' ὁ νέος ἐκεῖνος, ποὺ ἐξεκίνησε μὲ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ σπᾷ τὸς ἡθικοὺς δεσμοὺς καὶ

θεσμούς και να απαλλαγῇ ἀπὸ κάθε φραγμὸν, εἶχεν ὀλεθρίας συνεπειάς. Δὲν τὸν ὠφέλησεν, ἀλλὰ πολὺ τὸν ἐδολάφεν, ἡ κακὴ αὐτῇ τακτικῇ ποῦ ἠκολούθησε.

Ἄλλ' ἂς διδαχθῶμεν ἡμεῖς ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του λάθῃ.

1. Ἄν ἐξαίρεση κανεῖς τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἀμαρτάνουν ἐκ συναρπαγῆς καὶ ἐξ ἀδυναμίας, εἰς τὰς ἄλλας ἀμαρτωλὰς ἀποφάσεις καὶ πράξεις των φθάνουν συνήθως ἐν ψυχρῷ. Δηλ. εἰς τὴν διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας ἐξωθεῖ τὸν ἄνθρωπον ἡ διάθεσις τῆς ἀγνοήσεως καὶ καταλύσεως κάθε ἡθικοῦ φραγμοῦ.

Εἰς πολλοὺς ἡ θρησκευτικὴ πίστις καὶ ὁ ἡθικὸς νόμος φαίνονται ὡς στέρησις τῆς ἐλευθερίας. Οἱ νέοι πρὸ πάντων φαντάζονται ὅτι σκληθύνουν τὰ νιάτά τους, ἂν ὑποτάσσονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ὑποθέτουν ὅτι, ἀντιθέτως, θὰ χαροῦν μίαν δῆθεν «ἐλεύθερον ζωὴν», ἂν ἀδιαφορήσουν διὰ τὸ κύρος τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἐσφαλμένη ἰδέα καὶ πλάνη ὀλεθρία. Ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸν «νόμον» ἔδωκεν εἰς βοήθειαν» (Μ. Βασίλειος)· καὶ ὅχι διὰ νὰ γίνῃ τύραννος τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ ἐντολαὶ Του —αἱ ἀπαγορεύσεις κυρίως— φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἀφόρητοι δεσμεύσεις. Ἄλλ' εἶναι ρυθμίσεις καὶ μέτρα εὐεργετικά καὶ σωτήρια. Καὶ δὲν εἶναι συνετὸν νὰ σκεπτόμεθα ὅπως τὰ νήπια, ποῦ δυσφοροῦν ὅταν τὰ ἐμποδίζωμεν νὰ ἀπλώσουν τὸ χέρι στὴ φωτιά ἢ στὸ μαχαίρι, ἐπειδὴ δὲν κατανοοῦν τὸν κίνδυνον. Ὁ ὥριμος ἄνθρωπος θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν στοιχειώδη ἀντίληψιν ὅτι τὰ «μὴ» καὶ τὰ «οὐ» τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι περιορισμοὶ καὶ στέρησις τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ ἡθικὴ κάλυψις καὶ προφύλαξις καὶ προστασία ἀπὸ ἐκτροπᾶς καὶ ἐνοχλίας καὶ ἀπὸ τὰ θλιβερά «ὁ ψὸν νῦν τῆς ἀμαρτίας...».

Ἀκριβέστερον θὰ ἐλέγομεν ὅτι πραγματικὰ ἐλεύθερος εἶναι ὅποιος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πειθαρχῇ εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Διότι πειθαρχεῖ ἐλευθέρως. Ἐνῷ ὁ παραβάτης αὐτῶν ἐνεργεῖ τελείως ἀνελεύθερα, ὅταν ὑποκύπτῃ εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ τὴν ἀμαρτίαν, ὡς ἀνίσχυρος νὰ ἀντισταθῇ καὶ νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὸ κακόν. Ψυχολογικωτάτη δὲ εἶναι ἡ διαπίστωσις τοῦ Ἀπ. Παύλου· «συνήθουμι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατεύμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦ μου καὶ ἀλλοιωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας...» (Ρωμ. 7, 22-23). Αὕτη εἶναι ἡ ψυχολογία τοῦ ἀνελεύθερου ἀνθρώπου. Αὐτὸς ποῦ θὰ εἴπῃ «θέλω, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ ἀντισταθῶ στὸν πειρασμό» — αὐτὸς εἶναι

σκλάβος. Ὅχι δὲ ὁ χριστιανὸς ἀγωνιστὴς ποῦ παλεύει καὶ νικᾷ τὴν ἀμαρτίαν. «Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας» (Ἰω. 8,34). Ὁ ἄλλος ποῦ ὑποβάλλει τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς ἡθικὴν πειθαρχίαν εἶναι ἰσχυρὰ προσωπικότης καὶ ὄντως ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Ἐπομένως ἡ ἀνωπερότης καὶ ἡ δυνατὴ προσωπικότης ὑπάρχει εἰς ἐκείνους ποῦ ζοῦν καὶ ἐνεργοῦν «ὡς ἐλεύθεροι (πραγματικά) καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμτα τῆς κακίας ἔχοντες τὴν ἐλευθερίαν» (Α' Πέτρ. 2,16).

2. Ἄλλ' ὁ ἱερὸς ὕμνωδὸς προσβαίνει καὶ εἰς ἄλλας διαπιστώσεις, εἰς τὸ «ἰδιόμελον» ποῦ ἠκούσαμεν. Λέγει περὶ τοῦ Ἀσώτου ὅτι, μετὰ τὴν ἀποχαλίνωσιν, «χαλινοὺς ἀποπτύσας τοὺς πατρικούς, τοῖς κτηνώδεσιν τῆς ἀμαρτίας λογισμοῖς συνέζησε». Ἐφθασεν εἰς τὸ κατάντημα μᾶς ζωόδους καὶ κτηνώδους ὑπάρξεως! Τὸν ἐθέρισεν ἡ πείνα. Ἦναγκάσθη νὰ γίνῃ χοιροβοσκός. «Καὶ ἐζητεῖ χορτάσθῃναι ἀπὸ τῶν κεραιῶν τῶν ἡσθίων οἱ χοῖροι!» Ποῦτος; Αὐτὸς ποῦ ἦτο ἀρχοντόπουλο καὶ τὰ εἶχε ὅλα ἀφθονα καὶ πλούσια. Καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὀλικὴν ἀφθονίαν εἶχε καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργὴν τοῦ πατέρα του· καὶ τὴν τιμὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν τῆς κοινωνικῆς του θέσεως. Τὰ ἔχασεν ἐν τούτοις ὅλα. Καὶ ἐφηρμύσθη εἰς αὐτὸν ὁ φαισμικὸς λόγος· «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ τῶν οὐ συνῆκε· παρὰ συνελήθη τοῖς κτήνεσιν τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιωθῇ αὐτοῖς».

Τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐπλασεν ὁ Θεὸς «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» Του. Καὶ τοῦ ἔδωκε τιμὴν καὶ περιωπὴν ὑψηλὴν. Ἐν τούτοις, ὅταν παραδιδώμεθα εἰς τὴν ἀμαρτίαν, «ξεπέφτομεν» πολὺ χαμηλά. Φθάνει ὁ ἄνθρωπος —ἡ κορωνὴς τῆς δημιουργίας— σὲ πράξεις κτηνώδεις ἢ καὶ θηριώδεις· καὶ σὲ κατὰστασιν μειωτικὴν τῆς προσωπικότητός του. Θὰ πρέπει δὲ νὰ τὸ ἐγνοήσωμεν· ὅτι ἡ ἀμαρτία δὲν μᾶς τιμᾷ. Δὲν γίνεται ποτὲ θετικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ζωὴν μας, ἀλλὰ ἀποβαίνει πάντοτε ἀρνητικὸν καὶ παθητικόν. Προσάπτει εἰς τὴν προσωπικότητα στίγματα μελανὰ. Καὶ δείχνει σημεῖα καταπτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ ἔχῃ τὴν φορὰν πρὸς τὰ ἄνω (Κολ. 3, 1-2), παίρνῃ τὸν κατήφορον τῆς ἀμαρτίας, δὲν ὀδηγεῖται στὸν προορισμὸν του. Ἀλλὰ φέρεται πρὸς τὴν ἀπόλλειον.

3. Ὁ ὕμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἀκούει νὰ ὁμολογῇ τὰς στερήσεις καὶ τὰ κενὰ ποῦ τοῦ ἐδημιούργησεν ἡ ἀχαλίνωτος ζωὴ· «τροφῆς δὲ λείπόμενος δεθαιούσης καρδίας, πρὸς

καὶ ῥὸν λιπαίνουσας ἡ δὸν ἡν ἐσι-
τοῦμην».

Παρουσιάζει τὸν Ἀσωτὸν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν
στερήσεων πού ἐδοκίμασε. Καὶ περιγράφει τὴν ἄτακτον
ζωὴν πού τὸν ἐστρεφε πρὸς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς προσ-
καίρους ἀπολαύσεις, διὰ τὰ δῶση κατὰ τὸν ἄδειο ἑαυ-
τόν του.

Εἶναι κακὸς σύμβουλος τὸ αἶσθημα τοῦ κενοῦ εἰς
τὸν χώρον τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας. Καὶ γι' αὐτὸ
δὲν πρέπει νὰ ἀφίγωμεν στὸν ἑαυτόν μας τέτοια κενά.
Ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκη νὰ εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ
φρονήματα ὑγιῆ καὶ διαθέσεις ἀγνάς· καὶ νὰ πάλ्लεται
ἀπὸ ἐνθουσιασμόν δι' ὑψηλὰ ἰδανικά. Ἐφ' ὅσον δὲ θὰ
μᾶς συγκινοῦν οἱ χριστιανικὲς ἀρχαὲς καὶ θὰ αἰσθανώ-
μεθα νὰ μᾶς γερμίζῃ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ, θὰ εἶναι δεδο-
μένη ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία. Ὅταν μᾶς γίνῃ βίωμα
ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, θὰ ὑπάρχῃ μέσα μας τὸ ἰσχυρότατον
ἀντίδοτον, διὰ νὰ μὴ παρασυρόμεθα εἰς τὸ κακὸν καὶ
τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλὰ τὸ ἄδειο πλοῖον — ὁ ἀνεμμάτι-
στος ἄνθρωπος — παρασύρεται ἀπὸ τὰ κύματα καὶ συν-
τρίβεται στοὺς ὑφάλους καὶ τοὺς θράχους πού τὸν ρί-
πτουν ἀνελέητα οἱ παραταμιονεῖς τοῦ κακοῦ κυβερνή-
του τοῦ σκάφους.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διὰ νὰ τονώσωμεν τὸ φρόνη-
μα καὶ τὴν διάθεσιν αὐτῶν πού προσκαλοῦνται νὰ γε-
μίσουν τὴν καρδιά τους μὲ πνεῦμα Χριστοῦ, θὰ ἐξηγή-
σωμεν δύο τινά: α) ὅτι ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ δὲν στα-
ματᾷ εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις — τὰ «μὴ» καὶ τὰ «οὐ»
τῶν θείων ἐντολῶν, ἀλλὰ παραλλήλως χαράσσει γραμι-
μὴν πλεύσεως πρὸς τὸ ὑγιές, τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ ἀμειπτον.
Ὑπάρχει δηλ. ἀντιστοίχως καὶ ἡ ἄλλη πλευρά· ἡ προ-
τροπὴ πρὸς τὸ χριστιανικῶς ἐπιβεβλημένον. Ἐὰν δὲ
τοῦτο κατανοηθῇ, θὰ παύσουν αἱ μεμφιμοῖραι ὅτι δη-
θεν ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ἄρνησις καὶ στέρησις. Καὶ
θὰ ἐλκυσθοῦν πολλοὶ νὰ προτιμήσουν ἀντὶ τοῦ ψεύδους
τὴν ἀλήθειαν, ἀντὶ τῆς ἀδικίας τὴν δικαιοσύνην, ἀντὶ
τῆς κακίας τὴν ἀρετήν, ἀντὶ τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἐξα-
χρειώσεως (καὶ τῆς ἀξιοθλιώσεως τοῦ Ἀσώτου) τὴν
ἀγνὴν χαρὰν καὶ τὰ ἀγνὰ ἥθη ἐν πᾶσι. Καὶ β) ὅτι,
εἰς τελικὴν ἀνάλυσιν, ὁ Χριστὸς μᾶς καλεῖ νὰ διορθώ-
σωμεν τὸν προσανατολισμόν μας. Καὶ νὰ κάνωμεν ἀνα-
λόγως τὴν ἐξιολόγησιν καὶ τὰς ἐπιλογάς μας. Νὰ ἔχω-
μεν δηλ. τὴν φρόνησιν νὰ προτιμῶμεν ἀντὶ τῶν φθα-
ρτῶν τὰ ἀφθάρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ
τῶν ἀκαθάρτων καὶ ἐπιληψίμων τὰ καθάρα καὶ ἀφωγα.
Ἀντὶ τῶν ἔργων τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ὀφονίων τῆς ἁμαρ-
τίας τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος «ἀγάπην, χα-
ράν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, χρη-
στότητα, ἀγαθὸν σύνην, πίστιν,
πράοτητα, ἐγκράτειαν. Κατὰ τὸν

τοιοῦτων οὐκ ἔστι νόμος» (Γαλ.
5,22). Οὔτε ἀπογοήτεις καὶ ἀποτυχία ἐπακολουθεῖ.
Ἀλλὰ πρόγευσις τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας
τῶν οὐρανῶν. Ἀμήν.

4. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΑΙ ΟΙ «ΗΣΥΧΑΣΤΑΙ»

Μία μεγάλη πατερικὴ μορφή τῆς ὀρθοδόξου Ἐκ-
κλησίας μας ἐορτάζεται σήμερον· ὁ ἅγιος Γρηγό-
ριος, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ὁ ἐπικαλούμε-
νος Παλαμάς. Ἦτο σπουδαῖος ἀγωνιστὴς καὶ
ὑπέρμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας. Μὲ τὴν εὐρεῖα θεολογικὴν
τοῦ κατάρτισιν καὶ τὸν ἔνθεον ζήλόν του ἀπέκρουσε τοὺς
πολεμίους τῆς ὀρθοδόξου πίστεως αἵρετικούς καὶ ἐτό-
νωσε τὸ φρόνημα τῶν ὀρθοδόξων.

Εἰς ἐποχὴν μεγάλων θεολογικῶν ἐρίδων, κατὰ τὸν
14ον αἰῶνα, ἀνέπτυξε τοὺς μεγάλους ἀγῶνάς του, περὶ
τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται νὰ ὁμιλήσωμεν σήμερον.

1. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἐγεφανίσθη εἰς τοὺς κόλ-
πους τῆς Ὀρθοδοξίας μία ἀσκητικὴ τάσις γνωστὴ ὡς
«Ἡσυχασμός». Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου μὴ
ὑποθέσετε ὅτι, εἰ ἀκολουθοῦντες τὸ κίνημα, οὕτως εἰ-
πεῖν, τῶν «ἡσυχαστών», δῆθεν ἐπεζήτουν τὴν
ἡσυχίαν των! Ἀπλῶς ἐζήτουν νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὴν
τύρβην τοῦ κόσμου καὶ νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀτιμόσαι-
ραν γαλήνης καὶ πνευματικῆς ἡσυχίας. Ἐπεδίωκον δὲ
μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν ἔντονον καὶ ζῶσαν μετὰ τοῦ
Θεοῦ ἐπικοινωνίαν.

Διὰ τοῦτο ἀπέκρυπτον τὸν ἑνα μετὰ τὸν ἄλλον
τοὺς δεσμούς πού τοὺς συνέδεον μὲ τὸν κόσμον· καὶ
διεχώριζον τὴν ὑπαρξίν των ἐκ τῶν ματαίων περισπα-
σμών τοῦ κόσμου. Ἦθελον νὰ ἔχουν, διὰ τῶν προσπα-
θειῶν αὐτῶν, μίαν ψυχικὴν εὐκνησίαν πρὸς τὰ ἄνω
— πρὸς τὸν οὐρανὸν — ὥστε κατὰ τὸ δυνατόν νὰ προ-
γεύωνται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἰδιαιτέρον στοιχεῖον τῆς κινήσεως αὐτῆς ἦτο τὸ
«ζῆτεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρα γε φηλαφήσεια» αὐτὸν καὶ
εὐραϊεν» (Πράξ. 17,27). Μία τάσις ἐπαφῆς καὶ συναν-
τήσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἱκανῆς νὰ φθάσῃ εἰς τοιοῦτον
σημεῖον, ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τόσο ἐπικοινωνοῦν
μὲ τὸν Θεόν, ὥς ἐάν Τὸν βλέπουσιν.

Καὶ ἀρχικῶς μὲν ἐκαλλιεργεῖτο μία ἐσωτερικὴ, νοε-
ρά, ἀνάτασις, ὥστε ἡ καρδιά νὰ στρέφεται μὲ ἔντονον
πόθον πρὸς τὸν Θεόν. Κατόπιν ἡ πεποίθησίς των ἦτο
ὅτι, ἐάν ὁ ἄνθρωπος προάγεται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀγω-
νίζεται καὶ ἀσκήται εἰς μίαν ζωὴν ὁσιότητος καὶ ἀγια-
σμοῦ, φθάνει δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ εἰς αἰθεριωτέραν με-
ταρσίωσιν καὶ ἐνατένισιν πρὸς τὸν Ὑψίστον.

Περαιτέρω ἐλέγετο ὅτι ὠρισμένοι ἅγιοι ἄνθρωποι

ἐφθασαν εἰς τοιαῦτα ὕψη ἀγιότητος, ὥστε ἐθεδαίωνετο περὶ αὐτῶν ὅτι κάποιος οὐράνιος φῶς τοὺς ἐπεσκίαζεν καὶ τοὺς περιέβαλλε μὲ δόξαν πολλήν. Μερικὲς φορές δὲ τὸ τοιοῦτο φῶς τὸ ἔδλεπον καὶ ἄλλων ἀνθρώπων ὀφθαλμοί, ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ἐκείνου θεαίως· καὶ ἐθαύμαζον καὶ διεκρήρυττον τὴν ἀγιότητα ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐδόξασεν ἔτσι ὁ Θεός, ὀφθαλμοφανῶς, οὕτως εἰπεῖν, καταπέμτων ἐπ' αὐτοὺς φῶς οὐράνιον.

Ἐπάρχει καὶ ρητὴ πληροφορία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, περὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅτι «*νυκτὸς οὕσης γίνετα αὐτῷ φωτὸς ἑλλανμφις, κατὰ τὸν οἶκον προσευχομένην· ἅυλον δὲ τὸ φῶς ἐκεῖνο, θεῖα δυνάμει καταφωτίζον τὸ οἶκημα, ὅπ' οὐδενὸς πράγματος ὑλικοῦ ἐξασπτόμενον*» (Migne, 46,809 C).

2. Ὅταν ὅμως ἀπεδόθη τόση σημασία εἰς τὴν αἰσθητοτέραν αὐτὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἐπιζητηθῇ τὸ οὐράνιον φῶς, εἰς ἔνδειξιν ὅτι διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς ὁσιότητος ἐπετεύχθη ἡ ἐξαίρετος αὐτὴ ἐπαφή καὶ ἐκλαμφεῖς τῆς Χάριτος, τότε ἐσημειώθησαν καὶ μερικὲς ὑπερβολές.

Ὁρισμένοι, μοναχοὶ ἰδίως, ἀπεσύροντο εἰς τελείαν μόνωσιν· καὶ προσήλωνον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἓνα σημεῖον τοῦ σώματος, εἰς τοιοῦτον θαυμὸν ἀκινήσιας, ὥστε ἡ ψυχὴ των σὰν νὰ ἀπεσπᾶτο ἐκ τοῦ σώματος καὶ νὰ ἐφθάνεν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ὅταν ἐφθάναν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, εἶχον τὴν αἰσθησιν ὅτι ἔδλεπον κάποιον φῶς. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, κάπως ἐκδιάζοντες τὸν ἑαυτῶν των, ἐπεζήτουν νὰ ἐπιτύχουν τὸ φῶς ἐκεῖνο μὲ ἀνθρώπινα μέσα καὶ μεθόδους, θὰ ἐλέγομεν, τραβηγμένους.

Τότε, ὅταν οἱ «ἡσυχασταὶ» ἐφθασαν εἰς τοιαύτας ἀκρότητας καὶ ὑπερβολάς, ἤρχισεν ἡ πολέμικὴ ἐναντίον τοῦ «ἡσυχασμοῦ».

Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ πολέμοι δὲν ἐσταματοῦσαν εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν ἀπαραδέκτων ὑπερβολῶν καὶ ἀκροτήτων, ἀλλὰ ἐσάρωναν τὰ πάντα. Ἐφθασαν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον· καὶ ἀπέκλειον κάθε δυνατότητα ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν· καὶ κάθε περίπτωσιν ἐπικλήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ θείου ἁνθων φωτισμοῦ.

Οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν ὕγινη ἡσυχασμὸν καὶ διὰ τῆς ἀγιότητος καὶ ὁσιότητος ζητοῦντες καὶ λαμβάνοντες τὸν θεῖον φωτισμὸν ἐγνώριζον —καὶ ἐπεκαλοῦντο— τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· «*μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονταί*». Καὶ ἐδίδασκον ὅτι ἡ ἀγιότης εἶναι βασικὴ προϋπόθεσις, διὰ

νὰ ἴδῃ ὁ ἀνθρώπος τὸν Θεόν, πλήρως μὲν εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν τῆς αἰωνιότητος, σχετικῶς δὲ καὶ σὲ κάποιον θαυμὸν καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἀναλόγως τῆς προϊούσης ἀγιότητος ἐκάστου.

3. Ὅταν δὲ οἱ πολέμοι ἀπέκλειον πᾶσαν δυνατότητα ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, προβάλλοντες τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου· «*Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε*» (Ἰω. 1,18), τότε ἐγεννήθη ζήτημα θεολογικόν. Καὶ ἤρχισαν θεολογικαὶ συζητήσεις καὶ διαμάχαι. Καὶ τότε τὸ μέγα θεολογικὸν ἀνάστημα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἔθεσε τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των.

Ἀπεσαφήνισεν ὁ ἅγιος ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνετα διακρίσις δύο βασικῶν καὶ ἀσυγχύτων ἐννοιῶν. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ ἴδουν οἱ ἄνθρωποι· καὶ ἄλλο ἡ ἐνέργεια τῆς θεότητος, τὴν ὁποίαν μποροῦν νὰ λάβουν καὶ νὰ ἀπολαύσουν οἱ ἄνθρωποι.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμμένει σταθερῶς ἡ Ὁρθόδοξία. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔδωκε τὴν μάχην ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς.

Εἶναι πλάνη αὐτὸ ποὺ ἰσχυρίζοντο οἱ αἰρετικοί, ἀποκλείοντες πᾶσαν δυνατότητα νὰ γίνῃ ὁ ἀνθρώπος κοινωνὸς καὶ μέτοχος τῶν ἐνεργειῶν (καὶ τῆς χάριτος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει) τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι «*ἀπρόσιτος τῇ οὐσίᾳ*». Μόνον ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι προσιτὴ εἰς ἡμᾶς. Αἱ δὲ ἐνέργειαι Αὐτοῦ, εἶναι μὲν «*ἄκτιστοι*», ἀλλ' ὅχι καὶ «*ἀμέθεκτοι*».

Διὰ τὴν κατανόησιν τῶν θεολογικῶν τούτων ἀληθειῶν ἀνεφέρτε ὁ σεπτὸς Γρηγόριος Παλαμᾶς εἰς ὠρισμένα γεγονότα τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως, ἐκ τῆς Π. Διαθήκης, ἐπεσήμαινεν ὅτι ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ἔδλεπε τὴν θάτον φλεγομένην καὶ μὴ κατακαυομένην. Καὶ κατενόει ὅτι τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο ἦτο ἐνέργεια τῆς θεότητος. Ὅταν δὲ ἐπλήσιασε πρὸς αὐτό, δὲν εἶδε μὲν τὸν Θεόν, ἀλλ' ἔλαβεν αἰσθησιν τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς παρουσίας Του.

Ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης ἀνέφερε τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδον τὴν λαμπρότητα τοῦ προσώπου Του καὶ ὅτι «*τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκά ὡς τὸ φῶς*» (Ματθ. 17,2). Ἀσφαλῶς δὲν εἶδον αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τῆς θεότητός Του. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὴν ἴδουν. Εἶδον ὅμως μίαν ἀποκάλυψιν, μίαν πτυχὴν, μίαν ἐνέργειαν τῆς θεότητος, «*καθὼς ἡδύναντο*».

Καί, ἐκ τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, παρετήρει ὁ θεὸς Πατὴρ ὅτι κατὰ τὴν τέλει των

ἀγίων Μυστηρίων —κατ' ἐξοχήν δὲ τῆς θ. Εὐχαριστίας— δίδεται εἰς τοὺς πρὸς μετάληψιν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου· ἀπτόν δεῖγμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀξιώνεται νὰ μετάρχη τῆς σωτηριώδους θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος, ἐφ' ὅσον γίνεται κοινωνὸς τῶν ἀχράντων Μυστηρίων.

Ἐν τέλει συνήλθον ἁλλεπάλληλοι Σύνοδοι· καὶ τὸ 1351, παρυσταμένου εἰς τὴν Σύνοδον καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἐπεκυρώθη ἡ ὀρθόδοξο ἀποφίσις, ὅτι τὸν Θεόν, ἀπρόσιτον κατὰ τὴν οὐσίαν, ὁ πιστὸς καὶ εὐσεβὴς καὶ ἀγιαζόμενος χριστιανὸς προσεγγίζει μετέχων καὶ ἀπολαύων τῶν σωτηρίων (ἀκρίστων) ἐνεργειῶν Του, μάλιστα δὲ τοῦ φωτὸς (φωτισμοῦ) καὶ τῆς χάριτος Αὐτοῦ. (Πρβλ. «Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντως ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος» ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο», Ἰω. 1, 17-18).

4. Ἐρωτᾶται ἐνδεχομένως, διατί ἀποδίδεται τόση σημασία εἰς τὴν ὀρθόδοξον ταύτην ἀποφίν. Καὶ διατί ἔγιναν τόσοι ἀγῶνες διὰ τὸ ξεκαθάρισμα καὶ τὴν ἐδραίωσιν τῶν ὀρθοδόξων τούτων φρονημάτων καὶ διωμάτων.

Ἀφ' ἐνὸς διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν παρανοήσεις —ἀκόμῃ καὶ καταχρήσεις— εἰς τὰ τουαῦτα ζητήματα. Νὰ μὴ ὑπάρχουν πλανώμενοι ἢ ἀφελεῖς, εἴτε πρόθυμοι νὰ βεβαιώσουν ὅθιθεν ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις καὶ ὁμιλίας θείων προσώπων πρὸς αὐτούς, εἴτε εὐπιστοὶ σπεύδοντες νὰ παραδεχθῶν τοιαύτας φαντασιώσεις. Ὅχι σπανίως καὶ καλοπροαίρετοι χριστιανοὶ δίδουν πίστιν εἰς τοιαῦτα ἀπαράδεκτα φαντασιοκοπήματα, διὰ τὰ ὅποια δικαίως ἄλλοι χλευάζουν καὶ εἰρωνεύονται τοὺς ἀσυνέτους ποὺ παρασύρονται ἀπὸ φαντασιοπλήκτους (ἂν μὴ καὶ ἐκμεταλλευτὰς) καὶ δὲν ἀντιδρῶν εἰς τὰ παιδαριώδη καὶ ἀνυπόστατα μυθεύματα.

Ὁ Θεὸς ἔχει ἄλλους τρόπους νὰ ἀποκαλύπτῃ τὰς βουλὰς Του. Τρόπους πάντοτε θεοπρεπεῖς. Οὐδεμία δὲ θεϊκὴ ἐνέργεια ἐκδηλώνεται κατὰ τρόπον ἀπάδοντα πρὸς τὸ κύρος τῆς θείας μεγαλωσύνης. Ὅπως ἀποδεικνύουν τὰ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ἱστορούμενα γεγονότα, αἱ ἐκτακτοὶ ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ ἀφοροῦν εἰς ὑψίστης σπουδαιότητος ζητήματα. Θὰ ἦτο δ' ἐξ ἄλλου παράτολμον καὶ ἀσεβὲς νὰ φαντάζεται ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ μὲ τὴν πεζότητα τῶν δηθεν ὁραματισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους —ὅταν δὲν πρόκειται περὶ ἀγρυπτείας— μεσολαβεῖ ὁ σατανᾶς, μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτὸς ἵνα πλανήσῃ τὸν κόσμον.

Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ὀρθοδοξίαν αὐτὴ ἡ μυθο-

μανία. Καὶ νὰ ἀποφαίνεται ἀδυστάκτως ὅτι ὁ Θεὸς καὶ οἱ Ἅγιοι δὲν ὁμιλοῦν διὰ μέσου τοῦ πρώτου τυχόντος —καὶ ὑπόπτου ἢ νοσηρᾶς φαντασίας προσώπου.

Ὅ,τι εἶχε νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὁ Θεός, ὑπάρχει ἤδη εἰς τὰς σελίδας τῆς ὄντως θεοπνεύστου Ἀγίας Γραφῆς. Ἐάν δὲ εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις λαλῇ ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐκλεκτῶν Του καὶ τῶν Ἀγίων Του, αὐτὸ πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ τολμᾷ ὁ οἰοσδήποτε ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος νὰ φαντάζεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄξιον νὰ ὁμιλῇ δι' αὐτοῦ ὁ Θεός! Ἡ πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν κόσμον ἐξ οὐρανοῦ φωνὴ εἶναι μία καὶ μόνη. Ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ κλήσις πρὸς μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν.

5. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἔχει πρωτίστως τὴν θετικὴν του πλευράν. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἀδιαμφισβήτητος πραγματικότητα τῆς ἐπικοινωνίας ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ λατρευτικῶς καὶ ἀγιαστικῶς.

Εἶναι θαθεῖα ἡ ἀνάγκη νὰ μετέχῃ ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας χάριτος. Καὶ εἶναι ἀκλόνητος ἡ πίστις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ὅτι ὁ εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος χριστιανὸς διατελεῖ ὑπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὸν φωτισμὸν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅταν μετανόησῃ καὶ σπαραγῇ πρὸς τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἔχει ἀνοιχτὸν τὸν δρόμον πρὸς τὴν θείαν χάριν. Ἐάν δὲ θελήσῃ νὰ ἀγωνισθῇ μὲ πίστιν καὶ προσευχὴν καὶ ζῆλον καὶ προσπάθειαν τηρήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ θραδύνῃ νὰ ἔχῃ τὴν αἰσθησιν ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἐλεεῖ διὰ τῆς χάριτός Του καὶ τοῦ παρέχει τὸν φωτισμὸν Του, καὶ σαφεῖς ἐνδείξεις τῆς εὐλογίας Του, πρὸς στήριξιν εἰς τὸν δρόμον τῆς μετανοίας καὶ ἀναγέννησίν του.

Κατ' ἐξοχήν ὅμως ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, μάλιστα δὲ τὰ ἀγιώτατα Μυστήρια, εἶναι οἱ οὐράνιοι ἄγωγοι, διὰ τῶν ὁποίων ἡ θεία Χάρις παρεχέτεται εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς. Μετέχοντες ἐπομένως τῶν θείων Μυστηρίων δεχόμεθα ἐντὸς ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζομεν δὲ περαιτέρω ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀξία καὶ ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς —«ἐν ἐκκλησίαις εὐλογοῦντες τὸν Θεόν», ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ «ταμείῳ» ἡμῶν προσευχόμενοι (Ματθ. 6,6). Καὶ τὴν «ἀδιάλειπτον προσευχὴν» (Α' Θεσ. 5, 17) γνωρίζουν πολλοὶ εὐσεβεῖς καὶ ζηλωταὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, φέροντες συνεχῶς εἰς τὰ χεῖλη των τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἢ νοσηρῶς «ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν» νύκτα καὶ ἡμέραν τὸν Σωτῆρα ἐπικαλούμενοι. Δι' αὐτῶν δὲ τῶν λατρευτικῶν καὶ ἀγιαστικῶν μέσων ἐξελισσόμενοι καὶ προσδεύοντες πνευματικῶς αἰσθάνονται πολλάκις ἀνάτασιν καὶ ἔξαρσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας· καὶ ἐνδόμυχον σκίρτημα —πτερυγισμα τῆς

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ*

Του Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου
καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Καὶ ὁ τελειωτὴς τῆς κλασσικῆς φιλοσοφίας Ἀριστοτέλης περὶ πλοῦτου ἀποφαίνεται ὡς καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Πλάτων. Ἐν τῷ ἔργῳ του «Πολιτικά» ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀπληστίας πρὸς ἀπόκτησιν πλοῦτου: «Ὅσπερ Σόλων φησὶν ποιήσας πλοῦτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται»¹⁰². Ἡ ἀκόρεστος ἔφεσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς θησαυρισμὸν ὕλικῶν ἀγαθῶν ἀποσκοπεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πρὸς τὸ ζῆν μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ εὐδαιμόνως ζῆν. Ὅσοι δὲ ἐκτὸς τοῦ ζῆν ἐπιδιώκουν καὶ τὴν εὐζωίαν ἐπιζητοῦσιν αὐτὴν οὐχὶ εἰς τὸν εὐδαίμονα κατ' ἀρετὴν βίον ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν: «Ὅστε δοκεῖ τισι τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον καὶ διατελοῦσιν ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν ἢ αὔξειν τὴν τοῦ νομίματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. Αἷτιον δὲ ταύτης τῆς διαθέσεως τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν· εἰς ἄπειρον οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὕσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπειρῶν ἐπιθυμοῦσιν. Ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται, τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν, ὥστ' ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ διατριβὴ περὶ τὸν χρηματισμὸν ἐστὶ, καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν. Ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὕσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζητοῦσιν· κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς ἐκάστη χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν»¹⁰³. Ὁ αὐτὸς φιλόσο-

φος καταφέρεται κατὰ τῆς φιλοχρηματίας: «Καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἐκουσίων τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις»¹⁰⁴, τῆς πλεονεξίας τῶν πλουσίων: «αἱ γὰρ πλεονεξίαι τῶν πλουσίων ἀπολλύουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν ἢ αἱ τοῦ δήμου»¹⁰⁵ καὶ τῆς ἐκτροπῆς τούτων εἰς αὐθάδη ἀλαζονίαν¹⁰⁶. Κατὰ τὸν εἰρημένον φιλόσοφον οἱ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐπιθυμοῦν τὸ κέρδος, ἢ τὴν τιμὴν: «Οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον ὀρέγονται τοῦ κέρδους ἢ τῆς τιμῆς»¹⁰⁷. Ὁ Σταγειρίτης φιλόσοφος τάσσεται ὑπὲρ τῆς χρήσεως τοῦ πλοῦτου καὶ οὐχὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἀγαθῶν: «Ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτηθῆναι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργεια ἐστὶ τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος»¹⁰⁸.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ρηθέντων συνάγεται ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἦτο σεβαστὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀπετέλει δὲ τὴν βάσιν τῆς Πολιτείας, διότι ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας ἐθεμελιόυτο ἡ ἱεραρχία καὶ συντήρησις τῆς οἰκογενείας, τοῦ πρώτου τούτου πυρῆνος πάσης ὀργανωμένης πόλεως¹⁰⁹. Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαίότης δεχομένη τὸν θεσμὸν τῆς ἰδιοκτησίας¹¹⁰, σφοδρότατα καταφέρεται διὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς φιλοσόφων κατὰ τοῦ ἀνόμου κέρδους, τῆς φιλοχρηματίας καὶ τοῦ ὑπερόγκου πλουτισμοῦ, κοινωνικῶν κακῶν προκαλούντων παμμέγιστα κακὰ εἰς τὰς κοινωνίας.

6) Τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἢ κ η.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ὑπὸ τῆς Μωσαϊκῆς νο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 199 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

102. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, Βιβλίον Α', κεφ. γ', 1256 51-52.

103. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, Βιβλίον Α', κεφ. γ', 1257 41-54.

φυχῆς— πρὸς τὸν Θεόν, πού εἶναι «τὸ ὄντως ἐφετὸν καὶ ἡ ἀπέραντος εὐφροσύνη» τῶν ἀγαπώντων Αὐτόν.

Αὕτη εἶναι ἡ ὀρθόδοξος πνευματικότης. Καὶ δι' αὐτῶν τῶν μέσων τῆς Χάριτος ἐπικοινωνομεῖται καὶ ἀγιάζεται ὁ πιστός. Οἱ ἀγῶνες τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ καὶ τῶν «ἡσυχαστῶν» εἰς τοῦτο κυρίως ἀπέδλεπον· εἰς τὴν διακήρυξιν τῆς «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» ὀρθοδόξου λατρευτικῆς καὶ ἀγαστικῆς ζωῆς, χωρὶς παρεκκλίσεις ἢ μονομερείας καὶ ἀστόχους ἀκρότητας.

104. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, Βιβλίον Β', κεφ. στ', 1271 3-5.

105. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, Βιβλίον Δ', κεφ. ι', 1297 47-48.

106. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, Βιβλίον Ε', κεφ. στ', 1307 16-22.

107. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά, Βιβλίον Στ', κεφ. β', 1318 12-13.

108. Ἀριστοτέλους, Ρητορική, Βιβλίον Α', κεφ. ε', 1361 30-33.

109. Βλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἀν., σελ. 110.

110. Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις Βλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἀν., σελ. 110-111.

μοθεσίας ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἰσότητος καὶ τῆς καθολικῆς ἀδελφότητος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ Δεκαλόγῳ διὰ τῶν κεφαλαιώδους σημασίας ἐντολῶν «οὐ κλέψεις... καὶ οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν οἰκίαν τοῦ πλησίον, οὔτε τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸν παῖδα αὐτοῦ...», οὔτε ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστὶ»¹¹¹, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων συναφῶν τοιούτων¹¹², κηρύσσει ἀναντιλέκτως τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαίωματος τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς περιουσίας τοῦ πλησίον.

Ὁ θεόπτης Μωϋσῆς ἐν τῷ ἱερῷ διδλίῳ τῆς Ἐξόδου διδάσκει ὅτι ἅπαντα ἡ γῆ, συνεπῶς δὲ καὶ ἡ τῆς ἐπαγγελίας εἶναι κτῆμα τοῦ Ἁγίου Θεοῦ: «ἐμὴ γὰρ ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ»¹¹³, οἱ δὲ Ἰσραηλίται, ὡς ὁ αὐτὸς Προφήτης λέγει ἄλλαχού, «προσήμετοι καὶ πάροικοι»¹¹⁴ θεωροῦνται ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλαχοῦ λέγεται: «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ»¹¹⁵. Ὡσαύτως ὁ Κύριος ρητῶς ἀπαγορεύει τὴν πώλησιν τῆς γῆς: «ἡ γῆ οὐ πωλῆσεται»¹¹⁶, διότι κύριος ταύτης εἶναι ὁ Θεός: «ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ γῆ»¹¹⁷, οἱ δὲ Ἰσραηλίται ὡς «προσήμετοι καὶ πάροικοι» κέκτηνται μόνον τὸ δικαίωμα τῆς νομῆς τῶν κτημάτων (χρήσεως, ἐπικαρπίας). Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς νομῆς τῶν κτημάτων ἰσόδιον ὃν συνεδέετο ἀναποσπᾶστος μεθ' ἐκάστου κληροῦχου, ὑποχρεωτικῶς δὲ μετεδιδάδετο εἰς τοὺς κληρονόμους, προκειμένου περὶ ἀκινήτων ἀγροτικῶν¹¹⁸.

ὑπὸ τῆς Μωσαϊκῆς νομοθεσίας ἀναγνωρίζεται μὲν τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἀλλὰ διὰ τῆς διακηρύξεως τοῦ μεγίστου τῶν Προφητῶν, τοῦ Μωϋσέως¹¹⁹ ὅτι κύριος συμπάσης τῆς γῆς, ἐπομένως δὲ καὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, εἶναι ὁ Θεός, ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας παρ' Ἰσραὴλ προσλαμβάνει χαρακτηριστικὰ κοινωνικοῦ λειτουργήματος. Εἰς τὸν θεσμὸν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας προσεδόθη εὐρύτατον κοινωνικὸν καὶ ἡθικὸν περιεχόμενον, ὥστε νὰ ἀποτελῇ αὕτη παράγοντα

ἀδιαπαράκτου καὶ συνεχοῦς κοινωνικῆς ἰσορροπίας¹²⁰. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Ἅγιος Θεός ἐντέλλεται τῷ περιουσίῳ λαῷ τὰς θεμελιώδεις ἐντολὰς τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης: «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν»¹²¹ καὶ ὅτι μετὰ τῶν γνησίων ὁπαδῶν Του οὐδεὶς ἐνδεὴς ἐπιτρέπεται νὰ ὑπάρχη «οὐκ ἔσται ἐν σοὶ ἐνδεής»¹²². Διὰ τοῦτο ὁ πλούσιος ὑπεχρεοῦτο νὰ δανείζη τὸν πτωχὸν ἔστω καὶ ἐὰν τὸ ἔτος τῆς ἀφέσεως τῶν χρεῶν ἦτο ἐγγύς¹²³. Ἐντεῦθεν ρητῶς ἀπηγορεύετο καὶ ὁ ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸς μετὰ τῶν Ἰουδαίων¹²⁴, ἐπετρέπετο ὁμοῦς εἰς τὸν Ἰουδαῖον ὁ ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸς χρημάτων εἰς ἄλλοθεν¹²⁵.

Παρ' Ἰσραὴλ οἱ κυριώτεροι τρόποι κτήσεως περιουσίας εἶναι οἱ συνήθεις, οἷον ἡ ἐργασία, ἡ γεωργία, ἡ θήρα, ἡ ἐμπορία, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ πόλεμος. Ἐκ πάντων τῶν τρόπων τούτων κτήσεως περιουσίας ἡθικώτερος καὶ τιμιώτερος ἦτο ἡ προσωπικὴ ἐργασία, ἥτις ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἐμφανίζεται ὡς θεία ἐντολὴ καὶ δὴ ὡς ἡ πρώτη τοιαύτη, ἥτις παρὰ τοῦ Ἁγίου Θεοῦ ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Δημιουργὸς εὐθὺς μετὰ τὴν δημιουργίαν τῶν γενάρχων ἡμῶν, οὓς «ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ» ἐνετείλατο αὐτοῖς ὅπως ἐργάζωνται ἐν αὐτῷ: «ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάττειν»¹²⁶. Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Δημιουργοῦ καθίσταται δῆλον, ὅτι ἡ ἐργασία δὲν ἐπεβλήθη ὡς ποινὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν πτώσιν, ἀλλὰ πρὸ τῆς πτώσεως ἀπ' ἐνὸς μὲν ὡς ὑποχρέωσις, ἀπ' ἐτέρου δὲ ὡς εὐχάριστος ἀπασχόλησις¹²⁷. Ποινὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῶν πρωτοπλάστων ἦτο οὐχὶ ἡ προσωπικὴ ἐργασία, ἀλλ' ὁ ἰδρὼς τοῦ προσώπου, ἡ θυσπάλῃ καὶ ὁ μόχθος, δι' οὗ ὁ ἔκπτωτος τοῦ παραδείσου ἄνθρωπος ὤφειλε νὰ τρώγῃ τὸν ἄρτον αὐτοῦ, καὶ αἱ ἀκονθαι καὶ οἱ τρίβοι, τοὺς ὁποίους θὰ ἀπέδιδεν εἰς αὐτὸν ἡ ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργουμένη γῆ, ἀντὶ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν καὶ πλούσιων καρπῶν αὐτῆς: «ἀκάνθας καὶ τρίβλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φαγῇ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέ-

111. Ἐξόδου, 20, 14-18. Πρβλ. Δευτερονομίου, 5, 19-21.

112. Δευτερονομίου 19, 19, 27, 17: «ἐπικατάρατος ὁ μετατιθεὶς ὅρια τοῦ πλησίον· καὶ ἐροῦσι πᾶς ὁ λαός· γένοιτο».

113. Ἐξόδου, 23, 22.

114. Λευϊτικόν, 15, 23.

115. Ψαλμός, 23, 1. Α' Κορινθίους, 10, 26. Πρβλ. καὶ τὰ ἐξῆς χωρία: «ἐν χειρὶ Κυρίου ἔξουσία τῆς γῆς». (Σοφία Σειράχ, 10, 4), «τὰ σύμπαντα δοῦλα σά». (Ψαλμός, 118, 91), «τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν;» (Ψαλμός, 76, 14), «Θεός, Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός». (Ἀριθμοί, 16, 22) κ.ά.

116. Λευϊτικόν, 25, 23.

117. Αὐτόθι.

118. Ἀριθμοί, 27, 7-12. 32, 33. 36, 9. Δευτερονόμιον, 3, 8-21. 21, 15-17. Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, 13, 7-62. κεφ. 16 καὶ 17. Πρβλ. Ἐξόδου, 19, 5.

119. Δευτερονόμιον, 34, 10: «καὶ οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωϋσῆς, ὃν ἔγνω Κύριος αὐτὸν πρόσωπον κατὰ πρόσωπον».

120. Βλ. καὶ Ἀναστασίου Πιερίου, Ὁ Κοινωνισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, σελ. 60, Ἀθήναι, 1963.

121. Λευϊτικόν, 19, 18.

122. Δευτερονόμιον, 15, 4.

123. Δευτερονόμιον, 15, 7-9.

124. Ἐξόδου 22, 25. Λευϊτικόν, 25, 37. Δευτερονόμιον 23, 19. Πρβλ. Ψαλμόν, 54, 12. Ἰερειμίου, 9, 6: «Τόκος ἐπὶ τόκῳ» κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον ἡ φράσις αὕτη ἔχει «ἀδικίαν ἐπὶ ἀδικίας», μετάφρασις Ἀθανασίου Χαστούπη, Παλαιὰ Διαθήκη, ἔκδοσις Δ. Δημητράκου, Τόμος Β', σελ. 638. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητρουπόλου, ἔθθ' ἀνωτ. σελ. 119.

125. Δευτερονόμιον, 23, 20.

126. Γενέσεως, 2, 15.

127. Βλ. Παναγιώτου Μπρατσώτου, Χριστιανισμὸς καὶ ἐργασία, σελ. 5, Ἀθήναι, 1959. Παναγιώτου Δημητρουπόλου, ἔθθ' ἀν., σελ. 118.

φαί σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ... καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης»¹²⁸. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἡ ἐργασία ἐξυμνεῖται καὶ καταδικάζεται ἡ ἀργία καὶ ἡ ὀκνηρία, τοῦ ἀέργου εὐστοχώτατα χαρακτηριζομένου ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν Γενάρχου, Ὁμήρου (περὶ τὸ 800 π.Χ.): «ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης»¹²⁹ (= ἀχρηστον θάρος τῆς γῆς). Ἡ ἐργασία κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ἀποτελεῖ θεῖαν ἐντολήν, καθ' ἣν ὁ πιστὸς Ἰουδαῖος ὀφείλει νὰ ἐργάζεται ἐξ ἡμέρας καθ' ἐβδομάδα: «ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου»¹³⁰. Περὶ καταδίκης τῆς ἀργίας καὶ ὀκνηρίας ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὁμιλεῖ πολλαχθῶς, μάλιστα δὲ εἰς τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος καὶ εἰς τὴν Σοφίαν Σειράχ. Ὁ σοφὸς Σολομῶν διδασκαλικῶτατα περιγράφει τὴν πρὸς τὸν ὀκνηρὸν ἀνθρώπου ἀποστροφὴν, ὃν παραβάλλει πρὸς τὸν ἐργατικώτατον καὶ κοινωνικώτατον μύρμηκα, καὶ προτρέπει νὰ μιμηθῇ τὸ ζῶον τοῦτο, τοῦ ὁποῦ, ὡς ὃν λογικόν, πρέπει νὰ γίνῃ σοφώτερος: «Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρέ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος»¹³¹. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος (354 - 407) σχολιάζων τὸ ἐδάφιον, σημειοῖ: «Οὐ βούλει παρὰ τῶν Γραφῶν μαθεῖν ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι, οὐ βούλει παρὰ τῶν διδασκάλων ἀκοῦσαι. Παιδεύθητι παρὰ τῶν ἀλόγων»¹³². Ὁ αὐτὸς ἱερὸς συγγραφεὺς εἰς ἕτερον χωρίον ἐγκωμιάζει τὴν ἰδανικὴν Ἰσραηλῆτιδα γυναῖκα, ἥς ἐξυμνεῖ, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν δραστηριότητά: «Ὁ λύχνος αὐτῆς οὐκ ἀποσθένυται ὅλην τὴν νύκτα»¹³³. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μὴ ποιουμένη διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἐργασιῶν, συνιστᾷ τὴν ἀγάπην πρὸς οἰανδήποτε ἐργασίαν καὶ κυρίως τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς: «ἐργάζου τὴν γῆν σου...»¹³⁴. Ἡ Ἁγία Γραφή διὰ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος παρέχει τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἡ ἐντιμος ἐργασία εἶναι ἀληθῶς εὐλογία τις τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς οἴκους καὶ τὰς κοινωνίας: «ὁ ἐργαζόμενος τὴν ἑαυτοῦ γῆν πλησθήσεται ἄρτων, ὁ δὲ διώκων σχολὴν πλησθήσεται πενίας»¹³⁵. Τοῦναντίον, ὡς ἡ αὐτὴ θεόπνευστος Γραφή βεβαιοῖ «πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία»¹³⁶.

128. Γενέσεως, 3, 18, 19, 23. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἔνθ. ἀν., σελ. 118.

129. Ὁμήρου, Ἰλιάς Σ' 104.

130. Ἐξόδου, 20,9.

131. Παροιμία, 6,6. Πρβλ. Παροιμιῶν, 6, 8α: «ἢ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ τὴν τε ἐργασίαν ὡς σέμνην ποιεῖται».

132. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας, Ὁμιλία IB', β', PG, 49,129.

133. Παροιμία, 31,18.

134. Ἠσαΐας, 23,10.

135. Παροιμία, 28,19.

136. Σοφία Σειράχ, 33,28.

Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν δὲν εἶχεν ἀπόλυτον χαρακτῆρα, διότι σοφώτατα ὁ νόμος προέβλεψε, λαβὼν τὰ κατάλληλα πρὸς τοῦτο μέτρα, ὥστε νὰ ἀποτραπῇ ἡ συσσώρευσις ἀφθόνων ὑλικῶν ἀγαθῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐπιτηδευοτέρων, διὰ τῆς θεσπίσεως τῆς ἀνά πᾶν ἐβδομὸν ἔτος ἀποσδέσεως τῶν χρεῶν¹³⁷ καὶ τῆς χειραφετήσεως τῶν Ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς δούλων: «ἐὰν κτήσῃ παῖδα Ἑβραῖον, ἐξ ἔτη δουλεύσει σοι· τῷ δὲ ἐβδομῷ ἔτει ἀπελεύσεται ἐλεύθερος δωρεάν»¹³⁸. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ὡς πρὸς τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν ὠρίζεν ὅπως ἀνά πᾶν πεντηκοστὸν ἔτος ἐπιστρέφονται εἰς τὸν πρῶτον ἰδιοκτήτην πάντα τὰ πωληθέντα ἢ ὡς ἐνέχυρα δοθέντα ἀγροτικά κτήματα ἢ οἰκίαι καὶ μάλιστα ἀνευ ἀποζημιώσεως: «καὶ ἀγιάσετε τὸ ἔτος τὸν πεντηκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ διαδοῖσθε ἀφῆσιν ἐπὶ τῆς γῆς πάσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν· ἐνιαυτὸς ἀφέσεως σημασία αὕτη ἔσται ὑμῖν, καὶ ἀπελεύσεται εἰς ἑκάστου εἰς τὴν κτήσιν αὐτοῦ, καὶ ἑκάστου εἰς τὴν πατριὰν αὐτοῦ ἀπελεύσεσθε»¹³⁹.

Αἱ ἀνωτέρω ἐν παρόδῳ παρατεθεῖσαι διατάξεις τοῦ νόμου, ἀποδεικνύουν σαφῶς ὅτι κοινωνικιστικῶς ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἦτο ἱκανῶς προηγημένος. Κατὰ τὰς ἐν λόγῳ διατάξεις, οἱ Ἰουδαῖοι τὴν γῆν, ἥτις ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Θεοῦ, ἀπλῶς ἐνέμενον. Ὁμοίως ὁ νόμος ἀπηγόρευε τὴν ὑπαρξὴν πτωχῶν: «οὐκ ἔσται ἐν σοὶ ἐνδεής»¹⁴⁰. Αἱ ὠραῖαι αὗται διατάξεις τοῦ νόμου ἐὰν ἐτηροῦντο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, χωρὶς ἀμφιβολίαν θὰ ἀνεδείκνυν τὴν Ἰουδαϊκὴν Κοινότητα πρότυπον πρὸς μίμησιν. Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἀνωτέρω ἀρχαὶ ἐν τῇ πράξει δὲν ἐτηρήθησαν πάντοτε¹⁴¹, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τοὺς ὁποίους οἱ κατὰ καιροὺς δράσαντες Προφῆται διὰ τοῦ φλογεροῦ των κηρύγματος σφοδρότατα ἐπικρίνουσιν ὡς ἀδίκους, καταπιεστές, ἐκμεταλλευτάς, δωρολήπτας καὶ τελειῶς ἀδιαφόρους διὰ τὸ δίκαιον τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, τῶν ὁποίων ἐξεμύζουν τὸ αἷμα. Ἰδοὺ τί διδάσκει ὁ μεγαλοφωνότατος Προφήτης Ἠσαΐας: «οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀναπώδωτα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες καὶ κρίσιν χηρῶν οὐ προσέχοντες»¹⁴². Ἀλλωστε ἡ κατὰστασις αὕτη πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ ἀνηλεοῦς ἐλέγχου,

137. Δευτερονόμιον, 15, 1-3, 7-12. Ἐξόδου, 22, 25. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἔνθ. ἀν., σελ. 118.

138. Ἐξόδου, 21,2. Πρβλ. Δευτερονόμιον, 5,13.

139. Λευϊτικόν, 25,10. Πρβλ. Ἰεζεκιήλ, 46,17: «ἐὰν δὲ δῶ δόμα ἐν τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ ἔσται αὐτῷ ἕως τοῦ ἔτους τῆς ἀφέσεως, καὶ ἀποδώσει τῷ ἀφηγουμένῳ· πλὴν τῆς κληρονομίας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, αὐτοῖς ἔσται».

140. Δευτερονόμιον, 15,4.

141. Πρβλ. Νεεμίου, 5,1 ἐξ. Ἠσαΐου, 5,8.

142. Ἠσαΐας, 1,23. Πρβλ. Ἰερεμίου, 5,28. 22,13-14,17. Μιχαίου, 3,11. 7,3.

2. ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Τὸ πρῶτο καὶ κύριο χαρακτηριστικὸ κάθε ἐντύπου, ἐπομένως καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, εἶναι τὸ περιεχόμενόν του. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐντύπου καθορίζεται ὑποχρεωτικὰ τόσο ἀπὸ τὸ κοινόν, γιὰ τὸ ὁποῖο προορίζεται ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ σκοπὸ, τὸν ὁποῖο αὐτὸ ἐπιδιώκει. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ εἶναι εὐρύτατο καὶ οἱ σκοποὶ τῶν διαφορῶν ἐκδοτῶν πολλοί, γι' αὐτὸ καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν ἐντύπων ποὺ κυκλοφοροῦν χαρακτηρίζει μιὰ μεγάλη ποικιλία καὶ ἰδιομορφία.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐντυπα. Ἡ διαφορὰ τῶν προσώπων, γιὰ τὰ ὁποῖα προορίζονται οἱ τρεῖς κατηγορίες τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐντύπων, καθὼς καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖο ἐπιδιώκουν προσδιορίζουν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ περιεχομένου τῶν ἐντύπων αὐτῶν.

Ἔτσι, τὰ λειτουργικὰ βιβλία, ἐπειδὴ ἀποσκοποῦν στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν λειτουργικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας, περιέχουν ἀποκλειστικὰ τὰ κείμενα τῆς ὀρθόδοξης Λατρείας. Εἰδικότερα, τὰ λειτουργικὰ βιβλία περιέχουν, ὡς γνωστόν, τὶς καθημερινὲς Ἀκολουθίες (Ὁρολόγιον), τὶς μηνιαῖες Ἀκολουθίες (Μηναία), τὶς Ἀκολουθίες εἰδικῶν περιόδων (Τριώδιον, Πεντηκοστήριον), τὶς εἰδικές Ἀκολουθίες (Μικρὸ καὶ Μεγάλον Εὐχολόγιο), τοὺς ὕμνους τῶν 8 Ἦχων (Παρακλητικὴ ἢ Ὁκτώηχος) καὶ τὶς Τρεῖς Θ. Λειτουργίες.

Τὸ περιεχόμενον λοιπὸν τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας, λόγῳ τῶν προσώπων στὰ

ὁποῖα ἀπευθύνονται καὶ τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖο ἐπιδιώκουν, εἶναι καθιερωμένο, τυποποιημένο καὶ ἀναλλοίωτο. Ὅταν, ὡς ἐκ τούτου, τὰ βιβλία αὐτὰ μὲ τὴν χρῆσιν φέρονται, ἡ Ἐκκλησία τὰ ἀνατυπώνει μὲ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς περιεχόμενο.

Τὸ περιεχόμενο, ἐξάλλου, τῶν θρησκευτικῶν ἐντύπων εἶναι ἐπίσης καθιερωμένο. Ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τους εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν, τὸ περιεχόμενό τους ἀναφέρεται σὲ θέματα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητος καὶ ζωῆς. Εἰδικότερα, τὰ θρησκευτικὰ ἐντυπα (περιοδικὰ) περιέχουν κηρύγματα (συνήθως τῆς Κυριακῆς), ἐρμηνεῖα βιβλικῶν, λειτουργικῶν καὶ πατερικῶν κειμένων, προσευχές, συμβουλές καὶ πνευματικὲς ὁδηγίες στοὺς πιστοὺς, διηγήματα καὶ πνευματικὰ σχόλια πάνω στὰ γεγονότα τῆς ἐπικαιρότητος. Τὰ θρησκευτικὰ βιβλία διαφέρουν ἀπὸ τὰ περιοδικὰ κατὰ τοῦτο μόνο, ὅτι ἀναφέρονται σὲ ἐνα συνήθως ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά.

Τὰ ποιμαντικὰ ὅμως ἐντυπα ἀπευθύνονται σὲ διαφορετικὸ κοινὸ καὶ ἀποβλέπουν σὲ διαφορετικὸ σκοπὸ ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἐκκλησιαστικὰ ἐντυπα, ὅπως εἴπαμε. Ἐπομένως καὶ τὸ περιεχόμενό τους πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται στὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ κοινοῦ, γιὰ τὸ ὁποῖο προορίζονται καὶ νὰ ἐκπληρώνει τὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐκδίδονται. Ἐφόσον λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῶν ποιμαντικῶν ἐντύπων εἶναι ἡ κάλυψη τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν ἐνός εὐρύτερου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, τὸ περιεχόμενό τους πρέπει νὰ εἶναι σχετικόν. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ περιεχόμενο τῶν ποιμαντικῶν ἐντύπων δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ περιεχόμενο τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἐντύπων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ εὐρὺ κοινόν, στὸ ὁποῖο τὰ ποιμαντικὰ ἐντυπα ἀπευθύνονται, διακρίνεται σὲ διάφορες κατηγορίες, ὅπως εἴπαμε, τὸ περιεχόμενο τῶν ἐντύπων αὐτῶν πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται σὲς οὐσιαστικὲς καὶ πραγματικὲς πνευματικὲς ἀνάγκες ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ κάθε μία ἀπὸ τὶς κατηγορίες αὐτές. Τὸ ἀρίστο δὲ εἶναι νὰ ὑπάρχουν ἐξειδικευμένα ποιμαντικὰ ἐντυπα ποὺ νὰ προορίζονται

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 201 τοῦ ὑπ' ἀρ. 11 τεύχους.

ὃν ἤσκησαν ὁ Θεάνθρωπος Σωτὴρ κατὰ τῶν συγχρόνων του ἀρχόντων τοῦ Ἰσραὴλ, Γραμματέων καὶ Φαρισαίων: «Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρῖμα»¹⁴³.

(Συνεχίζεται)

143. Ματθαίου, 23,13. Πρβλ. Μάρκου, 12,40. Λουκά, 20,47. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, ἐνθ' ἀν., σελ. 119-120.

για κάθε μιὰ τάξη ξεχωριστά, όπως π.χ. έντυπο για τους νέους, για τους εργαζόμενους κ.λπ.

Ένα ακόμη σοβαρό έσωτερικό χαρακτηριστικό των έντύπων είναι τὸ ὕψος, ἡ γλώσσα καὶ γενικά ὁ τρόπος παρουσίαισης των θεμάτων.

Τὸ ὕψος ενός γραπτοῦ κειμένου ἀφορᾷ στὸν τρόπο ἐκφρασης καὶ παρουσίαισης των ιδεῶν καὶ των σκέψεων. Στὴν ἐκφραση τοῦ λόγου. Τὸ ὕψος ἐπομένως εἶναι ἓνα σοβαρό έσωτερικό χαρακτηριστικό τόσο τοῦ προφορικοῦ ὅσο καὶ ιδίως τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Υπάρχει, κατ' ἀρχήν, μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στὸ ὕψος τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου. Τὸ ὕψος τοῦ προφορικοῦ λόγου εἶναι συνήθως ρητορικό καὶ τὸ χαρακτηρίζει ἄλλοτε ὁ στόμφορ καὶ ἡ μεγαλοστομία καὶ ἄλλοτε ἡ κοινοτυπία καὶ ἡ προχειρότητα. Τὸ ὕψος ὅμως τοῦ γραπτοῦ λόγου εἶναι συνήθως περισσότερο ἐπιμελημένο καὶ δόκιμο.

Τὸ ὕψος των λειτουργικῶν βιβλίων εἶναι συνήθως διδασκτικὸ καὶ αὐθεντικὸ. Τὸ ὕψος αὐτὸ ὀφείλεται βέβαια στὸ σκοπὸ πὺ ἔχουν τὰ έντυπα αὐτά, νὰ παρουσιάσουν δηλαδὴ καὶ νὰ ἀναλύσουν τὸ πλούσιο περιεχόμενο τῆς ἀποκαλυμένης χριστιανικῆς ἀλήθειας. Δυστυχῶς ὅμως, πολλές φορές, οἱ μοναδικές καὶ αἰώνιες ἀλήθειες τῆς πίστεώς μας παρουσιάζονται ἄλλοτε μὲ ἓνα ὕψος στεγνὸ, ἀνιάρὸ καὶ μονότονο καὶ ἄλλοτε μὲ ὕψος ἀρχαϊκὸ, ἀκαδημαϊκὸ καὶ δικανικὸ¹.

Τὸ ὕψος ὅμως των ποιμαντικῶν έντύπων πρέπει νὰ εἶναι ἀσφαλῶς διαφορετικό. Ὁ λόγος των ποιμαντικῶν έντύπων δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει οὔτε τὸν ἀρχαϊκὸ καὶ ποιητικὸ χαρακτήρα των λειτουργικῶν κειμένων οὔτε τὸ διδασκτικὸ καὶ αὐθεντικὸ ὕψος των θρησκευτικῶν έντύπων. Τὸ ὕψος των ποιμαντικῶν έντύπων πρέπει νὰ εἶναι κυρίως διδασκτικὸ καὶ ὁδηγητικὸ. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ ἐκφραση καὶ διατύπωση των ιδεῶν καὶ των σκέψεων πρέπει νὰ εἶναι τέτοια ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται στὴ νουτροπία καὶ τὸν τρόπο σκέψης των ἀνθρώπων στοὺς ὁποίους τὰ έντυπα ἀπευθύνονται. Τὸ ὕψος, στὴν περίπτωση αὐτή, λειτουργεῖ σὰν γέφυρα πὺ συμβάλλει στὸ νὰ περάσουν οἱ ιδέες στὴν καρδιά καὶ τὴ ζωὴ των ἀναγνωστῶν. Θὰ μπορούσαμε ἐπομένως νὰ ποῦμε, ὅτι, ἂν ὁ λόγος των λειτουργικῶν καὶ θρη-

σκευτικῶν έντύπων εἶναι καθόδιος, ὁ λόγος των ποιμαντικῶν έντύπων εἶναι ἀνοδιος ἢ ἀναγωγικός. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ δύο πρῶτες κατηγορίες των ἐκκλησιαστικῶν έντύπων ἀποβλέπουν στὸ νὰ δώσουν στοὺς πιστοὺς «τὸν ἄρτον, τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα» (Ἰωάν. στ' 50). Ἐνῶ τὰ ποιμαντικά έντυπα καλοῦνται νὰ χειραγωγήσουν τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσουν στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Στὰ δύο πρῶτα έντυπα ἡ κίνηση εἶναι ἀπὸ πᾶνω πρὸς τὰ κάτω. Στὰ ποιμαντικά έντυπα ἡ κίνηση εἶναι ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ πάνω.

Τὰ ἴδια ισχύουν καὶ για τὴ γλώσσα των ἐκκλησιαστικῶν έντύπων.

Ἡ γλώσσα ενός έντύπου δὲν εἶναι μόνο ὁ τύπος τῆς γλώσσας πὺ χρησιμοποιεῖ, δημοτικὴ δηλαδὴ ἢ καθαρεύουσα. Ἡ γλώσσα ἀφορᾷ στὴν ὀρολογία καὶ γενικά στὴ δομὴ τοῦ λόγου.

Ἡ γλώσσα των λειτουργικῶν κειμένων εἶναι ἀποκαλυπτικὴ καὶ θεολογική. Εἶναι ὑψηλὴ, γλαφυρὴ καὶ ζωερὴ γλώσσα. Γι' αὐτὸ καὶ έντυπωσιάζει καὶ εὐχαριστεῖ ὅλους, χωρὶς ὥστόσο καὶ νὰ τὴν κατανοοῦν ὅλοι.

Ἡ γλώσσα των θρησκευτικῶν έντύπων εἶναι θρησκευτικὴ, ἢ θειολογικὴ καὶ θεολογική. Τὰ δημοσιεύμενα ὅμως κείμενα εἶναι συνήθως πεζὰ καὶ πλαδαρά.

Ἡ γλώσσα των ποιμαντικῶν έντύπων δὲν πρέπει ἀπαραίτητα νὰ εἶναι θρησκευτικὴ καὶ θεολογική. Κι ἐδῶ ἐγκτεται ἡ ἰδιαιτερία των έντύπων αὐτῶν. Μέσα ἀπὸ μιὰ γλώσσα πὺ χρησιμοποιεῖ ὅρους, λέξεις καὶ έννοιες τῆς καθημερινῆς ζωῆς πρέπει νὰ μεταδίδουν τὸ φῶς καὶ τὴ σιγουριά τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Χωρὶς βαρύγδουπους θρησκευτικούς, θεολογικούς καὶ ἠθικούς ὅρους, ἀλλὰ μὲ μιὰ ἀπλὴ καὶ καλοδουλεμένη γλώσσα, τὸ ποιμαντικὸ έντυπο μπορεῖ νὰ μιλάει ἄμεσα στὸν ἀναγνώστη καὶ νὰ τοῦ προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον για τὰ γραφόμενα. Τὸ ἴδιο ισχύει καὶ για τὰ βιβλικά, ὁμολογικά καὶ πατερικά κείμενα. Τὰ ἱερὰ αὐτὰ κείμενα τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τῆς Λατρείας καὶ τῆς Πατερικῆς παράδοσης για νὰ γίνονται σεβαστά, ἀλλὰ καὶ για νὰ κατανοεῖται τὸ βαθύτατο καὶ συχνὰ μυστικὸ νόημά τους πρέπει νὰ παρουσιάζονται μὲ τὸν κατάλληλο τρόπο καὶ νὰ ἐρμηνεύονται σωστά. Ἡ χρῆση ἐξάλλου πολλῶν βιβλικῶν καὶ ἄλλων κειμένων καὶ μάλιστα στὴ γλώσσα τοῦ πρωτοτύπου πρέπει νὰ ἀποφεύγεται. (Συνεχίζεται)

1. Σὲ ἀντίδραση ἰσως πρὸς τίς ἀκρότητες αὐτές τοῦ ὕψους των θρησκευτικῶν έντύπων, μερικὰ σύγχρονα θεολογικά περιοδικὰ καὶ βιβλία χρησιμοποιοῦν ἓνα ὕψος στρυφνὸ, περίπλοκο καὶ σκοτεινὸ, ἐξίσου ὅμως ἀπαράδεκτο.

ΕΙΣ ΚΑΛΗΝ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ!

Τοῦ ἀρχιμ. ΜΑΞΙΜΟΥ ΧΡ. ΘΕΟΧΑΡΗ
Ἱεροκλήρυκος Ἱ. Μητρ. Ἀρτης

«... ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία
ἐαυτῆς...».

Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀρτης ἐγνώρισε Ποιμενάρ-
χας ἱκανοὺς καὶ δραστηρίους, τῶν ὁποίων ἡ διέλευ-
σις ἐξ αὐτῆς ἐξιστορεῖται ἐν τῇ Ἑπισκοπικῇ ἱστορίᾳ
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπαινετῶς.

Ἀναμφιβόλως ἡ μορφή τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιε-
πισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σ ε ρ α
φ ε ἰ μ, ὡς Μητροπολίτου Ἀρτης, ἀφῆκεν ἀνεξίτη-
λα τὰ ἔχνη αὐτῆς πρὸς μίμησην ὑπὸ τῶν ἐπιγενομένων.

Ὁ ὑποσημειούμενος χρεωστικῶς, ἔστω καὶ ἀργά
ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπισημάνῃ ἐνταῦθα ἐνδεικτικῶς σημειᾷ
τινα τῆς πατρικῆς του στοργῆς διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ
κατάρτισιν νέων μὲ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα καὶ ζῆ-
λον πρὸς κάλυψιν ἐφημεριακῶν κενῶν καὶ λοιπῶν θέ-
σεων ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει Ἀρτης.

* * *

Τὸ 1949 - 1950 τὰ Κατηχητικά Σχολεῖα ἀνθοῦν...
Ὁ ἀνύστακτος ποιμενάρχης χειραγωγεῖ τὴν λειτουρ-
γίαν τῶν ἀπὸ τοὺς Ἱεροῦς Ναοὺς καὶ τὰ ἐντενκτήρια
εἰς ὠφελίμους ἐκδρομὰς ἱστορικῶν χώρων τῆς περιο-
χῆς μετὰ τῶν ἐνθουσιωδῶν κατηχητῶν.

Καὶ ἰδοὺ μία ἐκδήλωσις: Ἀπὸ τὴν Ἀρταν... εἰς
τὸ Κομπότιον... Γονεῖς καὶ κηδεμόνες τῶν χριστιανο-
παίδων χαίρονται, διότι εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς κωμο-
πόλεως ταύτης ἀντιλαλοῦν χαρμωδῶς τὰ κατηχητικά
ἐμβατήρια μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀρχιερέως ἐν μέσῳ
αὐτῶν. Εἶναι ἐγγὺς αἱ διακοπαὶ τῶν μαθημάτων τῶν
Γυμνασιοπαίδων. Εἰς τὴν ἐν λόγω περίστασιν εὐ-
ρίσκει πλήρη ἐφαρμογὴν ἡ ρῆσις: «... ὃ ν τ ρ ό
π ο ν ἐ π ι σ υ ν ά γ ε ι ὄ ρ ν ι ς τ ά ν ο σ σ ί α
έ α υ τ ῆ ς...» (Ματθ. κγ' 37). Οἱ εὐλαβέστατοι κα-
τηχηταὶ μας ἐνθαρρύνονται ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ
Ἱεράρχου.

* * *

Εἰς ἄλλην περίπτωσιν κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους
1950 ἐπισκέπτεται τὸ Κ ε ν τ ρ ι κ ό ν, κατερχόμε-
νος ἀπὸ τὰ ὄρεϊνὰ χωρία τῶν Τζουμέρκων καὶ κατευ-
θυνόμενος πρὸς τὴν ἔδραν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τάνα-
παλιν.

«Ποῦ θὰ δώσης ἐξετάσεις παιδί μου;...», ἐρωτᾷ
«εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν, Σεβασμιώτατε...» ἡ ἀ-

πάντησις.... «Πρὶν φύγῃς διὰ τὰς ἐξετάσεις ἔλα ἀπὸ
τὴν Μητρόπολιν...». Ἔτσι καὶ ἐγένετο... Ἡ προσπάθεια
θὰ στεφθῇ ὑπὸ ἐπιτυχίας, πρὸς ἱκανοποίησιν ὅλων.

Ἀλλὰ ἀγρυπνεῖ καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν Ἱερῶν Ναῶν
τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς πόλεως. Εἰς τὴν κατωτέρω φωτο-
γραφίαν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ἡμῶν, καὶ
νῦν Μακαριώτατος, ἐν μέσῳ τῶν ἱερέων Χαριλάου Λιά-
σκα καὶ Βασιλείου Παπᾶ καὶ ἄλλων ἐνοριτῶν τῆς
Κ α λ λ ο ν ῆ ς - Κ υ ψ έ λ η ς παρακολουθοῦν τὴν

Ὁ τότε Μητροπολίτης Ἀρτης καὶ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν
κ.κ. Σ ε ρ α φ ε ἰ μ κατὰ τὴν περιόδον του εἰς Καλλονήν -
Κυφέλης (1952).

ἀνέγερσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Ἀπλοῦς καὶ
εὐπροσήγορος κοπιᾷ καὶ μοχθεῖ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν
τῶν χριστιανῶν τῶν χωρίων μας.

* * *

Ἄς σημειωθῶν ταῦτα μόνον ἐνταῦθα διὰ τὸν
καλὸν μας Ποιμενάρχην.

Καὶ νῦν ὁ ὑποσημειούμενος μετ' ἐγκαυχήσεως ἐπι-
σκέπτεται τὰς ἐνορίας, ἐνθυμούμενος πάντοτε διὰ τὸν
προστάτην του τὴν ρῆσιν: «... ὃ ν τ ρ ό π ο ν
ἐ π ι σ υ ν ά γ ε ι ὄ ρ ν ι ς τ ά ν ο σ σ ί α έ α υ
τ ῆ ς...».

Ἐστῶσαν αἱ λιταὶ λέξεις αὗται ὡς ἔκφρασις εὐ-
γνωμοσύνης διὰ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον
Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σ ε ρ α φ ε ἰ μ
ὡς Μητροπολίτην Ἀρτης.

Εἰκόνας καὶ μηνύματα (2)

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Πρακτικοὶ κανόνες

Ἄς δοῦμε λοιπὸν ἀναλυτικὰ τοὺς πρακτικοὺς αὐτοὺς κανόνες πὺν προτείνει ὁ κώδικας συμπεριφορᾶς:

1. Νὰ ἀποφεύγονται οἱ εἰδυλλιακὲς εἰκόνες καὶ ἐκείνες πὺν περιέχουν σκιηγὲς συμφορῶν καὶ καταστrophῆς, οἱ ὁποῖες προτρέπουν σὲ μίᾳ φιλανθρωπία πὺν περιορίζεται περισσότερο στὰ πλαίσια τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως παρὰ στὸ λογισμὸ καὶ στὴ σκέψη.

2. Κάθε πρόσωπο πρέπει νὰ ἐμφανίζεται σὰν ἀνθρώπινος ὄν καὶ νὰ δίνονται ἐπαρκεῖς πληροφορίες πὺν νὰ ἐπιτρέπουν τὸν ἐντοπισμὸ τοῦ κοινωνικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος, ἔτσι πὺν νὰ προφυλάσσεται ἡ πολιτιστικὴ του ταυτότητα καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια. Ὁ πολιτισμὸς πρέπει νὰ παρυσιάζεται σὰν ἕνας μοχλὸς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν λαῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου.

3. Νὰ χρησιμοποιοῦνται μαρτυρίες τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων παρὰ ἐρμηνεῖες τρίτων.

4. Νὰ προβάλλεται ἀνάγλυφα ἡ ἱκανότητα τῶν ἀνθρώπων ὅτι μποροῦν νὰ ἀναλάβουν ὑπεύθυνα τί ὑποθέσεις τοὺς μόνου τοὺς.

5. Τὸ μήνυμα πρέπει νὰ ἔχει διατυπωθεῖ μὲ τρόπο πὺν νὰ ἀποφεύγεται ἡ ἀοριστία καὶ ἡ γενίκευση στὸ μυαλὸ τοῦ κοινού.

6. Νὰ φαίνονται καθαρὰ τόσο τὰ ἐσωτερικὰ ὅσο καὶ τὰ ἐξωτερικὰ ἐμπόδια γιὰ τὴν ἀνάπτυξη.

7. Νὰ ὑπογραμμίζονται τόσο ἡ διάσταση τῆς ἀλληλεξάρτησης ὅσο καὶ ἡ ἔννοια τῆς συν-υπευθυνότητας ἀναφορικὰ μὲ τίς συνθήκες τῆς κακῆς ἀνάπτυξης.

8. Οἱ αἰτίες τῆς ἀθλιότητος (πολιτικές, δομικές, φυσικές) πρέπει νὰ ἐκτίθενται στὸ μήνυμα πὺν θὰ κατευθύνει τὸ κοινὸ νὰ ἀνακαλύψει τὴν ἱστορία καὶ τὴν πραγματικὴ κατάσταση τοῦ Τρίτου Κό-

σμου, καθὼς καὶ τίς θαυότερες πραγματικότητες τῶν δομῶν αὐτῶν τῶν χωρῶν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀποικιοκρατίας. Ἐχοντας συνείδηση τοῦ παρελθόντος, πρέπει νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ τὴν σημερινὴ πραγματικότητα καὶ νὰ δοῦμε αὐτὸ πὺν μπορεῖ νὰ γίνεῖ ὥστε ν' ἀπαλείψουμε τίς συνθήκες τῆς ἐσχάτης ἐνδυναμίας καὶ τῆς καταπίεσης. Πρέπει νὰ ὑπογραμμισθοῦν τὰ προβλήματα ἐξουσίας καὶ συμφερόντων καὶ νὰ καταγγελοῦν τόσο τὰ μέσα καταπίεσης ὅσο καὶ οἱ ἀδικίες.

9. Στο μήνυμα νὰ ἀποφεύγεται κάθε εἶδος δι-
α-
κ ρ ι σ η ς (φυλετικής, φύλων, πολιτιστικής, θρη-
σκευτικής, κοινωνιο - οικονομικής,...).

10. Ἡ περιγραφή τῶν συντρόφων μας τοῦ Τρίτου
Κόσμου ὡς ἐξαρτωμένων, φτωχῶν, χωρίς ἐξουσία, ἐφαρ-
μόζεται ἀκόμα περισσότερο στίς γ υ ν α ῖ κ ε ς ποὺ
ἐμφανίζονται ὡς θύματα ἐξαρτώμενα ἢ τὸ χειρότερο
τίς ἔχουν ἐντελῶς ξεχάσει στὸν πίνακα. Ἡ βελτίωση
τῶν «εἰκόνων» ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὸ ἐκπαιδευτικό
ὕλικό ποὺ ἔχει σχέση με τὸν Τρίτο Κόσμο γενικά,
ἀπαιτεῖ ἐπίσης τὴν ἀλλαγὴ τῶν «εἰκόνων» ποὺ ἀφο-
ροῦν γυναῖκες τοῦ Τρίτου Κόσμου.

11. Ο ἱ σ ύ ν τ ρ ο φ ο ι τοῦ Ν ό τ ο υ
πρέπει νὰ ρωτιοῦνται συμβουλευτικά ὡς πρὸς τὴν ἐπε-
ξεργασία παντὸς μηνύματος.

12. Ὅταν μία Μ.Κ.Ο.Α. στὰ πλαίσια ἐνὸς ἐρά-
νου κάνει ἐκκλήση σὲ ἄλλα ἰδρύματα, ὁργανώσεις ἢ
ιδιωτικές ἐπιχειρήσεις πρέπει νὰ προσέξει ἔτσι ὥστε
οἱ συστάσεις τοῦ παρόντος Κώδικος συμπεριφορᾶς νὰ
γίνουν σεβαστές ἀπὸ ὅλα τὰ συμβαλλόμενα μέρη. Σὲ
περίπτωση ποὺ ὑπογραφοῦν συμβόλαια ἢ σ υ μ φ ω -
ν η τ ι κ ᾶ μεταξύ τους, θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ γίνει
μνεία αὐτοῦ τοῦ κώδικος.

Ἐφαρμογὴ τοῦ κώδικος

Ὅπως διαπιστώνετε, οἱ πρακτικοὶ κανόνες περι-
χαραινόντων ἔγαν «κώδικα τιμῆς» καὶ «συμφωνίας κυ-
ρίων» γιὰ τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὁποῖο θὰ συμπεριφερθοῦν οἱ
ὕπευθοι καὶ γιὰ τὸ πῶς θὰ χρησιμοποιήσουν τίς «εἰ-
κόνες» καὶ τὰ μηνύματα ποὺ ἐκπέμπουν. Τίποτα δὲν
πρέπει νὰ ἀφεθῇ στὴν τύχη. Ἀκόμα καὶ ὅταν καλο-
προαίρετοι δημοσιογράφοι θελήσουν νὰ βοηθήσουν στὴν
προβολὴ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου —εἶναι ἀλή-
θεια ὅτι πολὺς κόσμος ἐνδιαφέρεται σήμερα καὶ νὰ
πληροφορήσει καὶ νὰ πληροφορηθεῖ— πρέπει νὰ λαμ-
βάνουν ὑπόψη τους τίς ἀρχές καὶ τοὺς κανόνες ποὺ ἀνα-
πτύξαμε λίγο πιὸ πάνω. Αὐτό, βέβαια, ἀπαιτεῖ μιὰ διά-
θεση σεβασμοῦ τῶν ιδιαιτεροτήτων καὶ τῶν εὐαισθη-
σιῶν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τοὺς ὁποῖους θέλουμε νὰ συνεργ-
γαστοῦμε γιὰ τὴν ἀνάπτυξη.

Γενικὴ πρόβα «ἐφαρμογῆς» τοῦ Κώδικος συμπερι-
φορᾶς ἐπιχειρήθηκε ἀπὸ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινων-
νίας (δεκαπέντε εὐρωπαϊκὰ κανάλια ραδιοτηλεοπτι-
κῶν ἐκπομπῶν) τὴν ἐβδομάδα 20 ἕως 26 Μαΐου 1990.

Τὸ Κέντρο γιὰ διεθνὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἀλληλεξάρτη-
ση, ποὺ ἱδρύθηκε στὴ Λισσαβόνα ἀπὸ τὸ Συμβούλιο
τῆς Εὐρώπης, ὡς συνέχεια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Πρωτο-
βουλίας ἀλληλεγγύης καὶ συνεργασίας Βορρᾶ - Νότου*,
εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς τῆς ἐβδομάδας
ποὺ ὀνομαζόταν «Ἕνας κοινὸς κόσμος» (one world),
κατὰ τὴν ὁποία μεταδόθηκαν προγράμματα με θέματα
ποὺ ἀφοροῦσαν στὴν συνεργασία μετὰ τὸν Τρίτο Κόσμο.
Ἀναμένουμε τὴν ἐκτίμηση τῆς Ἐπιτροπῆς ἀναφορικά
μετὰ τὴν ἀναπόκριση τῶν ἐκπομπῶν πρὸς τίς ἀρχές καὶ
τοὺς κανόνες τοῦ κώδικος.

Ὁ κώδικας καὶ οἱ ἐλληνικὲς Μ.Κ.Ο.Α.

Εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν ἡ υἱοθέτηση καὶ ἀπὸ τίς ἐλ-
ληνικὲς μὴ κυβερνητικὲς ὁργανώσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη
τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κανόνων τοῦ κώδικος. Προκατα-
βολικά, ὅμως, μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅταν ἀνατρέ-
ξουμε στὸ ἤδη ἐπιτελεσθὲν «εἰκονογραφικὸ» ἔργο ἐκ

Εἰκαστικὴ παραμυθία!

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΧΗ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ¹

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ
Ἱεροκλήρουκος

1. Ἀ γ ι ο ς Ἰ ά κ ω β ο ς ὁ Ἀ δ ε λ φ ὀ -
θ ε ο ς.

Ἡ «μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας» (Λουκ. 15,13) ἑορτὴ τοῦ Ἀγ. Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναπτύξουμε θέμα σχετικὸ μὲ τὸν Ἅγιο. Καὶ τοῦτο ὄχι γιὰ νὰ κάνουμε γνωστὸ τὸν Ἅγιο, τὸ Βίο καὶ τὴν Πολιτεία του. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Μυτιλήνης ἔχοντας ἐπὶ ἀρχαετὲς δεκαετίες Μητροπολίτες, ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγίου², δὲν τὸν ἀγνοοῦν. Κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του καὶ τῶν Ὀνομαστηρίων τοῦ Ποιμενάρχου των συμμετέχουν στὴν ἐπ' ὀνόματί του Θ. Λειτουργία καὶ ἀκούουν κήρυγμα μὲ περιεχόμενο τὸ Βίο τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου ἢ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐπιστολῆς του.

Ἐπομένως ἡ σημερινὴ ὁμιλία δὲν ἀποσκοπεῖ νὰ

1. Διάλεξη ἡ ὁποία ἐδόθη στὸ Χριστιανικὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μυτιλήνης τὴν 18.10.89 καὶ ἐπαυελήφθη ἀργότερα πρὸς τοὺς ἱερεῖς κατὰ τὴν Ἱερατικὴ Σύναξιν τῆς 10.11.89, παρουσίᾳ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου.

2. Τὸν ἀπὸ Δυρραχίου Ἰακώβον Νικολάου, 1925 - 1958, τὸν ἀπὸ Σισανίου καὶ Σιατίστῃς Ἰακώβον Κλεσιμέροτου 1958 - 1986 καὶ τὸν νῦν Ποιμενάρχην των Ἰακώβον Φραντζήν, ἀπὸ τὸ 1988.

μέρους τους, ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ κώδικος ἐργάσθησαν μέχρι τώρα σύμφωνα μὲ τὸ π ν ε ὡ μ α του.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπεκταθῶ στὸ ἔργο ὄλων τῶν ἐλληνηκῶν Μ.Κ.Ο.Α. Ἐὰν περιοριστοῦμε καὶ μόνο στίς ἀφίσες τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας τῶν Ἑβδομάδων Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τοῦ ἀντιστοίχου Γραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ στὸ ὅλκον ποὺ προσφέρεται ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ «Πορευθέντες», θὰ διαπιστώσουμε μὲ πόση λεπτότητα ἔγινε ὁ χειρισμὸς τῶν εἰκόνων καὶ ἡ μετάδοσις τῶν μηνυμάτων μέσα ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀφίσες. Αὐτὴ ἦταν ἄλλωστε καὶ ἡ ἐντύπωση πολλῶν ποὺ εἶδαν τὴν ἐκθεσὴ ποὺ ἀναφέραμε πρὸ πάντων στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῶν Βρυξελλῶν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1988.

Παραθέτουμε στὸ σημερινό μας ἄρθρο φωτογραφία ποὺ κοσμεῖ φυλλάδιον τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου «Πορευθέντες» ποὺ ἐκδόθηκε μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν τριάντα χρόνων (1959 - 1989) λειτουργίας του. Θέλησε νὰ προβάλλει τὴν παράλληλη προσπάθεια ποὺ κάνει ἡ Ἐκ-

κλησία μας κάποιον ἄγνωστον Ἅγιο τῆς Ἐκκλησίας μας, παρουσιάζοντας διεξοδικὰ τὸ Βίο του, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐμενῆ σας διάθεσιν νὰ ἐκθέσῃ συνοπτικὰ μερικὰ ζητήματα, κάποια ἱστορικὰ προβλήματα ποὺ συνδέονται μὲ τὸν Ἅγιο Ἰακώβο. Καθὼς ἐπίσης ν' ἀφήσῃ νὰ λάμπουν μερικὲς ἀκτίνες ἀπὸ τὴ φωτεινὴ καὶ γλυκύτατη διδασκαλία του, ὅπως τὴν ἔχει ἀποθησαυρίσει στὴν Καθολικὴ Ἐπιστολή του.

Διότι, ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε, ὁ Ἅγιος Ἰακώβος δὲν εἶναι ἓνας κοινὸς Ἅγιος. Τὸ ὄνομά του συνοδεύεται ἀπὸ ἐπίθετο σπάνιον, μοναδικό. Ὀνομάζεται Ἀδελφόθεος! Ἀδελφὸς τοῦ Θεοῦ! Τοῦτο ἀνέκαθεν ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τῶν χριστιανῶν, κατὰ ποίαν δηλαδὴ ἔννοια ὑπῆρξε ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἐπίθετο Ἀδελφόθεος τοῦ τὸ ἔδωσαν οἱ χριστιανοί, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Ἰακώβος αὐτοσυστήνεται μὲ ταπεινοφροσύνη ὡς «Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δούλος» (1,1).

Πράγματι ὁ συγγραφεὺς τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς Ἰακώβου, ὁ Ἅγιος τοῦ ὁποίου τὴν ἱ. μνήμη τιμοῦμε στίς 23 Ὀκτωβρίου, ἀνέκαθεν ταυτίσθηκε μὲ τὸν

κλησία μας στίς χώρες τοῦ Τρίτου Κόσμου νὰ προσφέρει τὸ «ῥῶμα τὸ ζῶν» καὶ τὸ ἄλλο νερὸ γιὰ νὰ ξεδιψάσει ὁ κόσμος ποὺ τὸ στερεῖται. Ἡ φωτογραφία «περὶ ὥραν ἕκτην», δείχνει τὴ χαρὰ ἀλλὰ καὶ τὸν κόπο στὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας ποὺ ἀντλεῖ ῥῶμα καὶ τὴν ἀναμονὴ τῶν ὑπολοίπων.

Ἡ ἄλλη φωτογραφία προσέρχεται ἀπὸ τὸ ὅλκον τοῦ Γραφείου Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς. Ἡ ἀφρικανὴ μητέρα πλησιάζει τὴν Παναγία Μητέρα. Τὰ βλέμματα ἐπικοινωνοῦν, τὰ χέρια κρατοῦν ὅ,τι πρὸς πολὺτιμο ἔχουν. Ἡ μία ἐπιδεικνύει τὸν «θησαυρὸ» τῆς στὴν Ἀλγ. Συνάντηση προσώπων, συνάντηση πολιτισμῶν. Ὁ ἓνας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἡ μία εἶναι ἀλληλέγγυη μὲ τὴν ἄλλη. Τὸ «διαβάς βοήθησον ἡμῖν» ἡχεῖ σ' ἓναν ἄλλο τόνο. «Οὐκ ἀποστώμεν, Δέσποινα ἐκ σοῦ· σοὺς γὰρ δούλους σώξεις ἀεὶ ἐκ παντοίων δειγῶν».

Καλὸ Δεκαπενταύγουστο!

* Περισσότερα γι' αὐτὸ ἐλ. στὸ ἄρθρο μου, Βορρᾶς καὶ Νότος. Ἀλληλεξάρτηση, Ἀλληλεγγύη, Ἀνάπτυξη, στὸ περ. «Πάντα τὰ ἔθνη», τεύχος 24, 4/1987, σ. 24-26.

πρῶτο κατὰ σειράν ἀπὸ τοὺς λεγόμενους ἀδελφούς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀναφέρονται στὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια. Συγκεκριμένα οἱ ἱ. Εὐαγγελιστὲς καταγράφουν ὀνομαστικά τοὺς λεγόμενους ἀδελφούς τοῦ Κυρίου, δ-
ταν περιγράφουν τὴν πρώτη ἐπίσκεψή του στὴν πα-
τριδα του, τὴ Ναζαρέτ, ὅπου πέρασε τὸ μεγαλύτερο
μέρος τῆς ζωῆς του. Σ' ἐκείνη τὴν περιγραφόμενη
σκηνὴ ἐμφανίζονται, ὡς γνωστόν, οἱ ἱ. Εὐαγγελιστὲς
τοὺς συγχωριανούς του, τοὺς Ναζαρηνοὺς, νὰ σκαν-
δαλίζονται ἀπὸ τὸ κήρυγμά του καὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ
κάποια ἀφέλεια καὶ θαναυσότητα τὸ σκανδαλισμὸ τους,
λέγοντας κατὰ μὲν τὸν Εὐαγγελιστὴ Ματθαῖο «οὐχ
οὗτός ἐστι ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
λέγεται Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ
Ἰωσὴς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ
οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι;» (13, 55,56), κατὰ δὲ τὸν
Εὐαγγελιστὴ Μάρκο «οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱός
τῆς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ καὶ Ἰού-
δα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσιν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε
πρὸς ἡμᾶς;» (5,3).

Αὐτὰ δὲ τὰ νομιζόμενα ἀδελφία τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ ζοῦσαν μαζί Του κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη. Οἱ
οἰκογενειακοὶ τους δεσμοὶ ἦσαν στενοί. Ἔτσι, σύμφω-
να μὲ τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη ὅλοι μαζί, ὁ Κύριος
καὶ οἱ «ἀδελφοί» του μετακομίζουν ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ
στὴν Καπερναοὺμ, τὴν «ἕως τῶν οὐρανῶν ὑψωθεῖσαν»
(Ματθ. 11,23), τὴν ὁποία θὰ καθιστοῦσε ὀρητήριον
τῆς δράσεώς του. «Μετὰ τοῦτο, σημειώνει, κατέβη εἰς
Καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ...» (2,12).

Ἀκόμη αὐτὸς ὁ στενὸς οἰκογενειακὸς δεσμὸς ἀνά-
μεσα στὸν Κύριον, τὴν Παναγία Μητέρα του καὶ τ'
ἀδελφία του φαίνεται καὶ στὸ ἐξῆς περιστατικό, ὅπως
τὸ ἐξιστοροῦν καὶ οἱ τρεῖς λεγόμενοι Συνοπτικοὶ Εὐ-
αγγελιστὲς: «Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις ἰδοὺ
ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰσῆλθοντες ἔξω, ζη-
τοῦντες σε ἰδεῖν· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ λέγοντι αὐ-
τῷ· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνας εἰσὶν οἱ ἀδελφοί
μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθη-
τάς αὐτοῦ ἔφη· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου·
ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ
ἐν οὐρανοῖς, αὐτὸς μου ἀδελφὸς καὶ μήτηρ ἐστίν»
(Ματθ. 12, 46-50).

Στὸ ἐδάφιο αὐτὸ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου
διακρίνουμε ὄχι μόνο τοὺς στενοὺς δεσμοὺς στὴν ἀγία
ἐκείνη καὶ μοναδικὴ Οἰκογένεια ἀλλὰ καὶ τὴν ἔντονη
προσπάθεια τοῦ Κυρίου νὰ δώσῃ νὰ ἐννοήσουν τὰ μέ-
λη της, ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ νομίζουν. Διότι καὶ οἱ
ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, ἂν καὶ συγγάτοικοι καὶ ὁμοτρά-
πεζοι ἐπὶ τόσα ἔτη, δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν πρὶν ἀπὸ τὴν

Ἀνάστασή του ὡς Μεσσία. Δέσμιοι καὶ αὐτοὶ τῆς στε-
νῆς Φαρισαϊκῆς ἀντίληψης ὅτι ἡ ἀσημότητα, ἡ φτώ-
χεια καὶ ἡ ταπείνωση δὲν ταιριάζουν στὸ Μεσσία³ ἔ-
φθασαν στὸ σημεῖο νὰ τοῦ ζητήσουν εἰρωνικά νὰ με-
ταβῇ στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ ἐπιδείξῃ τίς ὑπερφυσί-
κές του ἱκανότητες καὶ ἀποκτήσῃ ἔτσι ὁπαδούς· «οὐδὲ
γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν» μᾶς πλη-
ροφορεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (7,5).

Τὸ μυστήριο τοῦ Ἰησοῦ, τὸ βαθύτατο μυστήριο
τῆς θ. Ἐνανθρωπήσεως ἦτο «ἀποκεκρυμμένον» ἀπὸ
τοὺς ὀφθαλμούς των. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ του καὶ οἱ Να-
ζαρηνοὶ καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἰουδαῖοι ἀγνοοῦσαν τὸν πρα-
γματικό, ὑπερφυσικὸ καὶ ὑπερχόσμιο τρόπο τῆς υπάρ-
ξεως τοῦ Κυρίου. Ὅτι δηλαδὴ γεννήθηκε «ἐκ Πνεύ-
ματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου». Καὶ κα-
λῶς ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ ἄγνοια κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας. Πρῶτον διότι, ὅσοι ἄκουγαν κάτι τέτοιο
δὲν θὰ τὸ πίστευαν καὶ δεύτερον διότι θὰ τὴν σκότω-
ναν· «εἰ γὰρ παρθένος ὑπεγινώσκετο τοῖς πολλοῖς,
ὑπὸ τῶν βασκάνων Ἰουδαίων ἀπώλετο ἂν», παρατηρεῖ
ὁ Γρηγόριος Νύσσης. Καὶ ὁ ἱ. Χρυσόστομος προσθέ-
τει: «εἰ γὰρ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς τοῖς Ἰουδαίοις γέγονε
κατάδηλον ἂν κατέλευσαν τὴν Παρθένον κακουργοῦν-
τες τῷ λεγομένῳ καὶ μοιχείας αὐτὴν ἔκριναν ἂν»⁴.

Βέβαια μετὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου οἱ λεγό-
μενοι «ἀδελφοί» του τὸν ἐπίστευσαν ὡς Θεὸ καὶ Σω-
τήρα των. Καὶ πρῶτος ὁ πρωτότοκος Ἰάκωβος. Στὴ
συνέχεια ἔδρασαν ὡς Ἀπόστολοι καὶ διδάσκαλοι τοῦ
Εὐαγγελίου, ἀπελάμβαναν τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτί-
μηση τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἀπόγονοί τους
ὀνομάζονταν ἀπὸ τίς ἐπόμενες χριστιανικὲς γενεὲς Δε-
σπύσουνοι εἰς τιμὴν τῆς συγγενείας των μὲ τὸν Δεσπό-
τη Χριστό.

2. Οἱ «ἀδελφοὶ» τοῦ Κυρίου.

Παρὰ ταῦτα τὸ πρόβλημα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυ-
ρίου, λόγῳ τῆς κάποιας ἀσάφειας τῆς Κ. Διαθήκης,
ἐπὶ αἰῶνες ἀπασχόλησε τοὺς χριστιανούς. Ἐφόσον οἱ
ἱ. Εὐαγγελιστὲς μιλοῦν μὲν γιὰ ἀδελφούς τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐξηγοῦν, δὲν μᾶς διευκρινίζουν
τὴν προέλευσή τους, ἐπόμενο ἦτο τὸ θέμα τοῦτο νὰ
κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν χριστιανῶν, ἰδίως ὅταν ἔ-
φυγε ἡ γενιὰ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν αὐτοπτῶν
καὶ αὐτήκων μαρτύρων τοῦ Κυρίου. Ἔτσι ἀνεπτύ-
χθησαν διάφορες θεωρίες καὶ δόθηκαν διάφορες λύ-

3. Μ. Σιότσου, Τὸ πρόβλημα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ,
Ἀθῆναι: 1950, σ. 18.

4. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 57, 5π. 6.

σεις του έρμηνευτικού αυτού όσο και ιστορικού προβλήματος⁵.

Κατ' αρχάς στον έχθρικό χώρο των Ιουδαίων αναπτύχθηκε ή άσεβής και βλάσφημη κατά της Ύπεραγίας Θεοτόκου θεωρία, ή λεγομένη του «Πάνθηρος». Σύμφωνα με αυτή ό Ιησούς είναι γιός της Μαρίας από τη σχέση της με κάποιο Ρωμαίο στρατιώτη, που ονομαζόταν Πάνθηρ και επομένως και οι λεγόμενοι «άδελφοί» του είναι φυσικά παιδιά του Ιωσήφ και της Μαρίας. Άλλά την συκοφαντική αυτή δυσφήμιση δέν την δέχτηκαν ούτε αυτοί οι έχθροι του Χριστιανισμού, έκτός από τον Κέλλσο.

Αργότερα αίρετικοί, οι λεγόμενοι Αντιδικομαριανίται (αντίδικοι - Μαρίας) έδίδασκαν κατά της Αειπαρθενίας της Θεοτόκου διατυμπανίζοντας άναίσχυντα, ότι ή Παναγία μετά τη γέννηση του Κυρίου «άπέκτησε και άλλα τέκνα μετά του Ιωσήφ, τους λεγόμενους άδελφούς του Ιησού»⁶.

Οί θεωρίες όμως, οι όποιες κυρίως διευτώθησαν προς λύση του προβλήματος των άδελφών του Ιησού, είναι οι έξής:

α) Η θεωρία του Έλβιδίου. Ο Έλβίδιος έζησε κατά τον Δ' αιώνα και έδρασε κυρίως στη Ρώμη. Αυτός ύπεστήριξε σε συγγραφή του μεταξύ 382 - 385, ότι οι λεγόμενοι άδελφοί του Ιησού είναι πραγματικά παιδιά της Θεοτόκου και του Ιωσήφ, τα όποια γεννήθηκαν μετά την παρθενική γέννηση του Ιησού.

Η θεωρία αυτή καταδικάσθηκε από τη Εκκλησία ως βλάσφημη, ως θίγουσα τό Αειάρθενο της Θεοτόκου και ως τελείως αντίθετη με την αρχαία Αποστολική Παράδοση. Δυστυχώς ή εσφαλμένη αυτή άποψη άνεβίωσε τον περασμένο αιώνα στους κόλπους του Προτεσταντισμού.

β) Η θεωρία του Ιερωνύμου. Ο Ιερώνυμος (347-420), αξιόλογος Πατήρ και Διδάσκαλος της αρχαίας Εκκλησίας, ως έξής έρμήνευσε την ύπαρξη των άδελφών του Ιησού. Είπε ότι στην Καινή Διαθήκη δύο Ιάκωβοι αναφέρονται, ό Ιάκωβος ό υιός του Ζεβεδαίου και άδελφός του Ιωάννου και ό Ιάκωβος ό του Άλφαιου. Ο δεύτερος αυτός Ιάκωβος είναι ό ίδιος με τον λεγόμενο Ιάκωβο τον Αδελφόθεο. Όστε οι λεγόμενοι «άδελφοί» του Ιησού δέν είναι παιδιά του Ιωσήφ, αλλά του Άλφαιου και της Μαρίας. Η έν λόγω Μαρία, ισχυρίζεται ό Ιερώνυμος, αναφέρεται στα Εὐαγγέλια ως μητέρα Ιακώβου και Ιωσή (Μάρκ.

15,40) και ήτο άδελφή της μητέρας του Ιησού. Άρα, συμπεραίνει ό Δυτικός Πατήρ, οι λεγόμενοι άδελφοί του Ιησού δέν ήσαν άδελφοί του, αλλά έξάδελφοί του.

Άλλά και ή θεωρία αυτή δέν μπορεί να γίνει εύκολα άποδεκτή, διότι παρουσιάζει δύο φανερά όσο και άνυπέρβλητα μειονεκτήματα. Πώς είναι δυνατόν ό Αδελφόθεος Ιάκωβος να ταυτισθί με τον Αποστολο Ιάκωβο του Άλφαιου⁷, αφού πίστευσε στον Ιησού Χριστό μετά την Ανάστασή Του και πώς ή Μαρία, ή του Ιακώβου και Ιωσή μήτηρ, είναι δυνατόν να θεωρηθί άδελφή της Παναγίας.

Πάντως ή θεωρία αυτή του Ιερωνύμου, άν και άστήρικτη, σαθρή και έτοιμόρροπη επικράτησε κυρίως στη Δυτική Εκκλησία και έν μέρει στον Προτεσταντισμό.

3) Η θεωρία του Έπιφανίου. Ο Έπιφάνιος (315-403), Έπίσκοπος Σαλαμίνας της Κύπρου, ένας από τους έπιφανέστερους άντιαιρετικούς συγγραφείς της Εκκλησίας μας, διευτώσε εκείνη τη θεωρία, όσον αφορά τό ζήτημα των άδελφών του Ιησού, ή όποία έγινε τελικά άποδεκτή από την Όρθόδοξη Εκκλησία. Την διευτώσε δέ όχι αὐθαίρετα, αλλά στηριζόμενος σε αρχαία Αποστολική Παράδοση⁸. Κυρίως σε κάποιο άπόκρυφο Εὐαγγέλιο, τό Πρωτευαγγέλιο του Ιακώβου. Τό Εὐαγγέλιο αυτό, μολονότι δέν ευτύχησε να συγκαταριθμηθί στον έπίσημο Κανόνα της Κ.Δ., στηρίζεται σε ζώσα άγραφή Παράδοση και άποτελεί ιστορία ιερών γεγονότων σε μορφή μυθιστορηματική. Από αυτό τό Εὐαγγέλιο έχουμε τις ειδήσεις εκείνες για τό Βίο της Παναγίας, οι όποιες άπετέλεσαν τη βάση ώρισμένων θεομητορικών έορτών, όπως του Γενεσίου, των Εισοδίων της κ.λπ.

Από εκεί κυρίως άντλησε την ιστορική μαρτυρία ό Αγ. Έπιφάνιος, σύμφωνα με την όποία οι αναφερόμενοι στα Εὐαγγέλια άδελφοί και άδελφές του Ιησού είναι παιδιά του Ιωσήφ από προηγούμενη σύζυγό του, ή όποία και αυτή καταγόταν από τό γένος Δαβίδ. Συγκεκριμένα είναι τέσσερα άδέρφια, ό Ιάκωβος, ό Ιωσής, ό Ιούδας και ό Συμεών, και δύο άδελφές, ή Μαρία και ή Σαλώμη⁹.

3. Π ρ ω τ ο ς Έ π ί σ κ ο π ο ς Έ ρ ο σ ο λ ύ μ ω ν.

Με αυτή, λοιπόν, την έννοια ονομάζεται Αδελφόθεος ό Αγ. Ιάκωβος, ό όποιος πολὺ ένωρίς κατέλαβε

5. Βλ. Β. Ά ν τ ω ν ι ά θ ο υ, Εισαγωγή εις τὰς Αγ. Γραφάς, έν Αθήναις 1936, σ. 132 έξ. — Χ. Ά ν θ ρ ο ύ τ σ ο υ, Δογματική, Αθήναι 1907, σ. 172. — Μ. Σ ι ώ τ ο υ, Μνημ. έργ., σ. 32 και Β. Ί ω α ν ν ί θ ο υ, Εισαγωγή εις τήν Κ.Δ., έν Αθήναις 1960, σ. 359 έξ.

6. Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 2, 862.

7. Πρβλ. Π. Μ π ο ύ μ η, Ποιοί οι συγγραφείς των Έπιτολών Ιακώβου και Ιούδα, «Θεολογία», τ. 60 (1989), τ. 2-3, σ. 305 έξ.

8. Μ. Σ ι ώ τ ο υ, Μνημ. έργ., σ. 38.

9. Ένθ' άν., σ. 56.

ἐξέχουσα θέση στήν ἀρχέγονη Ἐκκλησία. Μολονότι κατὰ τὸν καιρὸ τῆς δημόσιας δράσεως τοῦ Κυρίου ἦτο καὶ αὐτὸς διστακτικός, ἐπιφυλακτικός ἀπέναντί μου, μετὰ τὴ λαμπροφόρο του Ἀνάστασι ἀπέβαλε κάθε δισταγμό. Καλοπροαίρετος ἄνθρωπος, τὸν πίστεψε ἀπὸ καρδίας ὡς Θεὸ καὶ Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴ του. Ἐκεῖνον μὲ τὸν ὁποῖον τόσες δεκαετίες ἔζησαν μαζί, χωρὶς ἀμφιβολία, μοναδικές στιγμὲς πνευματικοῦ, ἀγγελικοῦ βίου.

Μάλιστα κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλο ὁ Ἀναστάς Κύριος ἐτίμησε μὲ ἰδιαίτερη ἐμφάνιση τὸν πρωτότοκο ἀδελφόν του· «ἔπειτα, γράφει στήν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του, ὦρθη Ἰακώβω, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν» (15,7). Τότε, σ' ἐκείνη τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ἀναστάσι Χριστοῦ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὁ Ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος καὶ πρῶτος Ἱεράρχης τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. «Ἐμοὶ δοκεῖ, σημειώνει στὸ Ὑπόμνημά του, τῷ ἀδελφῷ ἑαυτοῦ· αὐτὸς γὰρ αὐτὸν λέγεται κεχειροτονηκέναι καὶ ἐπίσκοπον ἐν Ἱεροσολύμοις πεποιηκέναι πρῶτον»¹⁰.

Στὴ συνέχεια ἔδρασε στὰ Ἱεροσόλυμα ὡς πνευματικός ἡγέτης καὶ διδάσκαλος τῶν χριστιανῶν. Τὸ κῦρος του ἦτο μεγάλο. Μαζὶ μὲ τὸν Ἀπόστολο Πέτρο καὶ τὸν Ἀπόστολο καὶ Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη ἐθεωροῦντο οἱ «στῦλοι» τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ἡ αὐθεντία του ἔγινε περισσότερο φανερὴ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου γιὰ τὸ μέγα θέμα ποῦ ἀνέκυψε μετὰ τὸν εὐαγγελισμό τῶν ἐθνικῶν, τὸ θέμα τῆς τήρησης τῶν Μωσαϊκῶν διατάξεων καὶ διὰ τῆς περιτομῆς. Τότε ἡ συμβολὴ τοῦ Ἰακώβου ὑπῆρξε ἀποφασιστικῆς σημασίας. Μὲ τὴν μετριοπαθεῖ καὶ συνετὴ στάση του συνέβαλε στήν ἐπιτυχὴ λύση τοῦ ἀνακύψαντος τότε σοβαροῦ ζητήματος.

Γενικὰ ἡ προσφορά τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου στήν ἐξέλιξη τῆς ζωῆς τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ὑπῆρξε σημαντικὴ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ προσωπικοῦ του ἦθους δὲν ἦταν διόλου εὐκαταφρόνητη. Κατὰ τὴν Παράδοση ἔζησε ἀσκητικώτατη ζωὴ. Τὰ γόνάτα του ἦσαν «δίκην καμῆλου», τόσο εἶχαν ἀποσκληρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη γονυκλινὴ προσευχή· «διὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης ἐκαλεῖτο ὁ Δίκαιος». Τέλος λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν πολιορκία τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὴν ἀνήκουστη συμπεριφορὰ ποῦ τὴν περιέμενε τὸ 70 μ.Χ. ἄπιστοι καὶ σκληροτράχηλοι Ἰουδαῖοι λιθοβόλησαν τὸν Ἅγιο Ἰάκωβο καὶ ἀκουσίως τοῦ χάρισαν καὶ τὸν στέφανο τοῦ μάρτυρος.

4. Ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολὴ Ἀγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου.

Φεύγοντας ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» συνέχισε τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως πρὸς τοὺς χριστιανούς μέσα ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἐπιστολή του. Τὴν εἶχε γράψῃ¹¹ στὰ Ἱεροσόλυμα στὸ διάστημα τῆς πενταετίας 55-60 μ.Χ. καὶ τὴν ἀπηύθυνε πρὸς ὅλους τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς τῆς Διασπορᾶς. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Ἀδελφοθέου ἀπετέλεσεν, κατὰ μίαν ἄποψη, μαζί μὲ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο τὴν πρώτη γραπτὴ Κ. Διαθήκη γιὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς χριστιανούς, στήν ὁποία τὸ μὲν κατὰ Ματθαῖον ἦταν ἡ ἱστορία, ἡ δὲ Ἐπιστολὴ ἡ διδαχὴ¹².

Ἡ Ἐπιστολὴ εἶναι γραμμένη σὲ ἄφορη Ἑλληνικὴ μὲ κάποιες διάσπαρτες σημειτικὲς ἐκφράσεις. Ἐχει κηρυγματικὸ χαρακτήρα. Ἀποτελεῖ ἓνα σύνολο δώδεκα διδαχῶν, δώδεκα κηρυγμάτων σὲ περίληψη ἢ ὅπως ἔγραψε κάποιος σχολιάζοντας τὸ περιεχόμενό της, ἀποτελεῖ «ἓνα κομβολόγιον ποικίλων ἠθικῶν διδαγμάτων»¹³.

Ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου διαφέρει ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Δὲν ἔχει οὔτε τὸν προσωπικὸ καὶ ἐξομολογητικὸ τόνο τῶν δύο πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῶν του, οὔτε τὴν ἐρμηνευτικὴ δεινότητα τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς του, οὔτε τὸ ὕψος τῶν θεολογικῶν ἐννοιῶν τῆς πρὸς Ἐφεσίους. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀπλή καὶ ἀπέρριπτη στὸ ὕψος, ὅπως ἀπλὸς καὶ ἀπέρριπτος ὑπῆρξε ὁ συγγραφεὺς της, συνιστᾷ δὲ στὸ σύνολό της μία πρώτη «Χριστιανικὴ Ἠθική». Ἀκόμη ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου ἐπηρέασε εὐεργετικὰ ὅχι μόνον τὴ χριστιανικὴ σκέψη στὶς ἐπόμενες γενεές, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τὴν ἠθικὴ του διδασκαλία ἐποφελήθησαν καὶ μὴ χριστιανοὶ συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Ἀριανός, ὁ Πλούταρχος κ.ά.

5. Ἀπὸ τὶς Διδαχὰς τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου.

Διδαχὴ Ε'.

α) Διδάσκαλοι.

Ἀπὸ τὶς διδαχὰς τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου ἄς προσέξουμε ἰδιαίτερος τὴν Ε' καὶ τὴν ΙΑ' διδαχὴ. Ἡ πρώτη διαπραγματεύεται ἓνα ἀξιοπρόσεκτο ἠθικὸ θέμα,

11. Ἀντίθετη ἄποψη διετύπωσε τελευταῖα ὁ Καθηγητὴς Π. Μπούμης, βλ. μνημ. ἔργο του.

12. Σ. Σάκχος, Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 6.

13. Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, τ. 6, σ. 627.

10. Π. Τρεμπέλας, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολὰς Κ. Δ., τ. Α', Ἀθήναι 1956, σ. 397-398.

ή δεύτερη ένα επίσης αξιοπρόσεκτο λειτουργικής φύσεως θέμα.

Ἡ Ε' διδασχὴ ἀρχίζει μὲ ἔντονη προτροπὴ σχετικὴ μὲ τὸ διδασκαλικὸ ἔργο καὶ συνεχίζει μὲ πρωτότυπη διδασκαλία γιὰ τὴ γλῶσσα. Μᾶς προτρέπει κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀδελφόθεος: «Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα» (3,1). Μὲ τὴν προτροπὴ αὐτὴ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας στὴ μεγάλη εὐθύνη τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου ὑπονοώντας ὅτι ὅλοι δὲν εἶναι κατάλληλοι νὰ τὸ ἀναλάβουν καὶ νὰ τὸ φέρουν σὲ αἴσιο πέρας.

«Διδάσκαλοι» στὰ χρόνια τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου ἦσαν κυρίως οἱ παλιότεροι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀνελάμβαναν νὰ καταρτίσουν στὴν πίστη τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους κάνει λόγο ὁ Ἀπ. Παῦλος στὸ μαθητὴ του Τιμόθεο, Ἐπίσκοπο Ἐφέσου: «καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι» (2,2).

Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα τῆς Κατηχήσεως καὶ τῆς διδασκαλίας στὴν πρώτη Ἐκκλησία παρατηρήθησαν ἀνεπίτρεπτες ἀταξίες. Μερικοὶ χριστιανοί, ἀπὸ ζῆλο ἀνάμικτο μὲ κενοδοξία κινούμενοι, ἀναλάμβαναν ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ ἔργο διδασκάλου, δημιουργώντας προβλήματα στὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση, ἀλλὰ καὶ γενικὰ στὸ πνευματικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Γνώστης καλὸς αὐτῶν τῶν προβλημάτων ὁ Ἀδελφόθεος Ἰακώβος καὶ εὐαίσθητος δέκτης τῆς εὐλογησ ἀνησυχίας τῶν ποιμένων τῆς ἐποχῆς του συνιστᾷ μὲ θαυμαστὴ ἀπλότητα:

Σὰς παρακαλῶ, ἀδελφοί μου, μὴ γίνεσθε πολλοὶ διδάσκαλοι ἔχοντας ὑπόψη ὅτι ἡμεῖς ποὺ ἀσκοῦμε αὐτὸ τὸ ἔργο ἔχουμε μεγαλύτερη εὐθύνη. Ἡ τιμωρία ποὺ μᾶς περιμένει, ἐὰν ἀποτύχουμε, θὰ εἶναι σκληρότερη.

Ἡ προτροπὴ αὐτὴ τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου δὲν ἔπαψε, καθότι θεόπνευστη, νὰ ἔχη σημασία σὲ κάθε ἐποχῇ, ἀκόμη καὶ στὴν ἰδική μας. Διότι παρὰ τὴν ὑπεροχικὴ θέση τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἡ Ὁρθόδοξη διδασκαλία γιὰ τὴ θέση τῶν λαϊκῶν μέσα στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εὐνόησε τὴν ὑπαρξὴ καὶ δράση τέτοιων λαϊκῶν «διδασκάλων», ποὺ μᾶς θυμίζει ὁ Ἀδελφόθεος.

Ὁ ἀξέχαστος ἅγιος τῶν γραμμάτων μας, ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περιγράφει σὲ μερικὰ τερπνὰ διηγήματά του τύπους λαϊκῶν διδασκάλων καὶ ἱεροκηρύκων, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐλαφρὰ συνείδηση ἀνέβαιναν στὸν ἄμβωνα ἢ καὶ σὲ βήματα αἰθουσῶν γιὰ νὰ κηρύξουν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ διαφωτίσουν τοὺς ἀδελφούς των. Ὁ συντηρητικὸς χριστιανὸς συγγραφέας,

προαισθανόμενος κάποτε ταπεινὰ ἐλατήρια, ἔγραφε ἐναντίον τους τὰ ἑξῆς:

—Μὰ τί τσαμπονᾶτε σεῖς μερικοί; Τὸ βῆμα τῆς ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὅπως τὸ βῆμα τὸ δικανικόν, τὸ βῆμα τὸ πολιτικόν, ὅπου ὑπάρχουν ρήτορες καὶ ἀντιρῆτορες, ὅπου διακόπτουν ἐλευθέρως τὸν ἀγορεύοντα, ὅπου δευτερολογοῦν καὶ τριτολογοῦν καὶ συζητοῦν. Τὸ ἐκκλησιαστικόν βῆμα —ὁ ἄμβων— εἶναι αὐστηρόν, ἀποκλειστικόν, αὐθεντικόν. Εἰς μόνον ὁμιλεῖ. Ὑποτίθεται, ὅτι λέγει ὅχι διδόμενα, ἀλλὰ συμπεράσματα, παραδεδομένα, ἀναμφισβήτητα δόγματα. Δὲν ἐπιτρέπονται ἐκεῖ αἱ αὐτοσχέδιοι ἀνοησίαι. Διὰ τοῦτο ὁ εἰς ἐκεῖνος πρέπει νὰ εἶναι χρισμένος ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ στόμα τῆς ἐκκλησίας, ἐπειδὴ συζητήσεις δὲν ἐπιτρέπεται, οὔτε δευτερολογία, οὔτε διακοπή. Ἀνάγκη ἄρα νὰ εἶναι κληρικὸς.

Διὰ τὴν γίνεσθε παπάδες, ἐπὶ τέλους, ἂν εἴσθε ἄξιοι. «Ἐν τῷ ναῷ δουλεύετε, ἐν τῷ ναῷ τραφήσεσθε». Ὅχι νὰ κάμετε «πορισμὸν τὴν εὐσέβειαν», ἄνθρωποι λαϊκοί, κοσμικοί, μὲ στριμμένους μύστακας, μὲ ὀρθὰ κολάρα. Τί καινοτομῖαι, τί ξενισμοί, τί λεσχηνεῖαι εἶναι αὐτά; Προτεστάνται εἴμεθα ἡμεῖς ἐδῶ;»¹⁴.

Βέβαια ἴσως οἱ κρίσεις αὐτὲς καὶ οἱ ἀφορισμοὶ τοῦ ἀγαθοῦ Παπαδιαμάντη νὰ ἔχουν κάποια δόση ὑπερβολῆς. Ὅμως δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι κατὰ βάθος ἐκφράζουν τὸ γνήσιο πνεῦμα τῆς προτροπῆς τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου. Ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπιτρέπεται κάποιος ἢ κάποια, ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ἐπικαλούμενοι τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀδελφῶν τους, νὰ κάμουν τὸ δάσκαλο, τὸν Κατηχητὴ, τὸν Ἱεροκήρυκα μέσα σὲ Ναοὺς, σὲ αἶθουσες ἢ σὲ σπίτια. Τοῦτο, ἐφόσον γίνεται χωρὶς τὴν ἄδεια καὶ τὴν ἐγκρίση τοῦ ἐπισκόπου, δὲν εἶναι θεάρεστο. Οὔτε ὅμως καὶ ἀκίνδυνο. Ἀνθρωποὶ χωρὶς βαθύτερη γνώση τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, χωρὶς κάποια σχετικὴ παιδεία, ποὺ ἀναλαμβάνουν ἔργο διδασκάλου, δημιουργοῦν κάποτε προβλήματα (ἀντὶ νὰ λύσουν, ὅπως ὑποτίθεται τὰ ὑπάρχοντα), προβλήματα προσωπικά, οἰκογενειακά μὲ δραματικὰς διαστάσεις. Τότε, φεῦ!, πραγματοποιεῖται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου: «ὁδηγοὶ εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται» (Ματθ. 15,14).

β) Ἡ γ λ ὦ σ σ α.

Καὶ μετὰ τὴν προτροπὴ αὐτὴ «Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι...», ἀναπτύσσει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰακώβος τὸ κύριο θέμα τῆς διδασχῆς του, ποὺ εἶναι ἡ γλῶσσα, ἡ δύναμη

14. Ἀπαντα Παπαδιαμάντη, ἐκδ. οἶκ. «Σεφελλής», τ. Γ', 116. Πρβλ. Ἀρχιμ. Χρυσ. Ἀβανανόβ, Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ τὸ κήρυγμα, «Σάλπιγξ Ὁρθοδοξίας» (1980), τ. 137, σ. 9-12.

τῆς γλώσσας, ἡ δυναμικὴ παρέμβασή της στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναπτύσσει δὲ τὸ θέμα του μὲ πρωτοτυπία καὶ χάρι. Δὲν καταφεύγει σὲ θεωρητικὰ ἐπιχειρήματα, σὲ συλλογισμοὺς καὶ φιλοσοφικὰς ἀναλύσεις, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ του καὶ κατὰ κόσμον ἀδελφοῦ του. Ὅπως δηλ. ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τίς ὑψηλὰς καὶ οὐράνιες ἀλήθειάς του τίς μετεβίβασε στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ βοήθεια ἀπλῶν, χαριτωμένων καὶ ἀπόλυτα κατανοητῶν διηγήσεων, τῶν παραβολῶν, ἔτσι καὶ ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος μὲ τὴν ἴδια μέθοδο διαπραγματεύεται τὸ θέμα τῆς γλώσσας στὴ διδασχὴ του.

Κατ' ἀρχὰς ἀποφαίνεται ἀποφθεγματικὰ καὶ σὲ τόνον ἀξιοματικὸ, ὅτι τέλειος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἄφογος στὸ λόγο, ποὺ προσέχει τί λέγει. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ τὴν ἡθικὴ ικανότητα νὰ κυριαρχῇ στὴ γλώσσα του, στὸ λόγο, σίγουρα ἔχει ἐπιτύχει τὴν ἀπόλυτὴ αὐτοκυριαρχία. Ἔτσι κατὰ τὸν Ἀδελφὸ Θεο «εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ».

Κατόπιν ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος φέρει ἐπτὰ ἀλλεπάλληλα παραδείγματα γιὰ νὰ δείξῃ στοὺς ἀναγνώστες του τὸ βασικὸ ρόλο τῆς γλώσσας, τοῦ λόγου στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὰ ἐπτὰ αὐτὰ παραδείγματα εἶναι εἰκόνες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ περιβάλλοντός του, ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ψαράδων. Οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἔχουν δύο κοινὰ μεταξύ τους γνωρίσματα, πρῶτον ὅτι ἐξωτερικὰ μοιάζουν μὲ γλώσσα. Ἔχουν γλωσσοειδὲς σχῆμα. Καὶ δεύτερον εἶναι ἀντικείμενα μικρὰ σὲ σύγκριση μὲ τὸ πεδίο τῆς ἐπιρροῆς καὶ δράσεώς των. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ γλώσσα ποὺ εἶναι μικροῦ μεγέθους ἐν σχέσει μὲ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα, ἐπηρεάζει ὅμως ὅλη τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ¹⁵.

15. Ἡ πρωτότυπη αὐτὴ καὶ ρηξικέλευθη ἐρμηνεία τῆς σχετικῆς περικοπῆς τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου ἐρμηνεύεται στὸ βιβλίο τοῦ Καθηγ. Σ. Σάκκου, Ἐρμηνεία εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου, Θεσσαλονίκη 1975.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

✦ Ἡ ζωὴ καὶ τὰ πάθη του ✦

(Τόμοι Α' καὶ Β')

Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τίς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Σελίδες 366 καὶ 302. Δραχ. 700 ἑκαστος.

Τὸ πρῶτο παράδειγμα τοῦ Ἀδελφοθέου, μὲ τὸ ὁποῖο τονίζεται ἡ δύναμις τῆς μικρῆς γλώσσας στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τὸ χαλινάρι. «Ἴδε τῶν ἵππων τοὺς χαλινούς —γράφει— εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν» (3,3). Μὲ ἓνα μικρὸ χαλινάρι στὸ στόμα τοῦ ἀλόγου ὁ ἵππεας, ὁ ἀναβάτης, διευθύνει ὅλο τὸ ἄλογο. Ἡ ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἅγιος, ἐὰν ζοῦσε στίς ἡμέρες μας, ὁ ὁδηγὸς ἐνὸς τεράστιου φορτηγοῦ αὐτοκινήτου μὲ ἓνα μικρὸ τιμόνι κατευθύνει ὅλο τὸ ὄχημα.

Τὸ δεύτερο παράδειγμα, παρόμοιο μὲ τὸ προηγούμενο εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ πηδαλίου τῶν πλοίων. «Ἴδου καὶ τὰ πλοῖα, τηλικαῦτα ὄντα καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται» (3,4). Ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ γλώσσα: «μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεταλαυχεῖ». Δηλαδή μεγάλα ἐργάζεται, καλὰ καὶ κακά. Ὅπως ὁ χαλινὸς καὶ τὸ πηδάλιο, ἔτσι καὶ ἡ γλώσσα εἶναι μὲν μικρὸ μέλος, ἀλλ' ἔχει νὰ ἐπιδεῖξει ἔργα μεγάλα.

Τὸ τρίτο παράδειγμα εἶναι ἡ γλώσσα τῆς φωτιᾶς, ἡ φλόγα ποὺ τινάζεται πρὸς τὰ πάνω καὶ κινεῖται, ὅπως ἀκριβῶς ἡ γλώσσα. «Ἴδου ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει! καὶ ἡ γλώσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας» (3, 5,6). Πράγματι! Λίγη φωτιά, μία μικρὴ πύρινη φλόγα εἶναι ικανὴ νὰ κάμῃ στάχτη δάση ἀπεραντα, ὀλόκληρα βουνά, καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Ὁμηρος στὴν «Ἰλιάδα» του: «... πῦρ αἰδηλὸν ἐπιφλέγει ἄσπετον ὕλην οὔρεος ἐν κορυφῇ...»¹⁶. Ἔτσι καὶ ἡ γλώσσα μὲ μία διαβολή, μία συκοφαντία, εἶναι ικανὴ νὰ συνταράξῃ ὀλόκληρη κοινωνία.

Τὸ τέταρτο παράδειγμα — εἰκόνα τῆς γλώσσας εἶναι τὸ ἄλειτρο (πινέλο) τὸ ὁποῖο κηλιδώνει, μουντζουρώνει μία καθαρὴ ἐπιφάνεια! «ἡ γλώσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα» (3,6). Τοῦτο ὑποδηλώνει πὼς ἡ γλώσσα μὲ τὴν κακολογία, τὴν εὐτραπεία, τὴ βωμολοχίαν ἢ τὴν βλασφημίαν βρωμίζει ὅλον τὸν ἄνθρωπο.

Πέμπτο παράδειγμα, ποὺ προσάγει ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς Ἰακώβου γιὰ νὰ τονίσῃ τὴ θετικὴ ἢ τὴν ἀρνητικὴ σημασία τῆς γλώσσας στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ τροχός! «φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γενέσεως» (3,6). Σύμφωνα μὲ νεώτερο ἐρμηνευτὴ στὸ ἐδάφιο αὐτὸ τῆς Ε' διδασχῆς του ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος παρομοιάζει μὲ ἀκονιστικὸ τροχὸ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ σπαθὶ ἢ μὲ μαχαίρι, ποὺ ἀκονίζεται ἐπάνω του, παρομοιάζει τὴ γλώσσα. Τὸ βαθύ-

16. Σ. Σάκκου, Μνημ. ἔργ., σ. 76.

τερο δὲ νόημα, πὺν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσῃ μὲ αὐτὴ τὴν εἰκόνα τοῦ τροχοῦ, εἶναι τὸ ἐξῆς: ὅσον ἀφορᾷ τὴν κακία καὶ τὴν αἰσχροσύνην ἢ γλώσσα καὶ ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου ἀλληλοεξάπτονται καὶ ἀλληλοερεθίζονται. Δηλαδὴ ψυχικὰ καὶ γενετήσια πάθη ἐξάπτονται μὲ λόγια κακίας, μὲ λόγια αἰσχροσύνης, ἐρεθιστικὰ καὶ εὐτράπελα.

Τὸ ἕκτο παράδειγμα εἶναι τὸ δηλητηριώδες κεντρὶ τοῦ φιδιοῦ, πὺν πραγματικὰ εἶναι γλώσσα· «ἀκατάσχετον κακόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου» (3,8) ἢ γλώσσα πὺν ἐκπορεύει λόγο κακόν, ρυπαρόν, βρώμικον.

Ἡ ἕβδομη παρομοίωση τῆς γλώσσας εἶναι ἡ πηγὴ, μὲ τὴν ἔννοια τῆς βρύσης, πὺν εἶχε στήν ἀρχαιότητα. Ὡς θυμηθοῦμε τὸν Αἰσχύλο στοὺς Πέρσες: «Ἐπεὶ δ' ἀνέστην καὶ χεροῖν καλινρόου ἔψαυσα πηγῆς»¹⁷. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ κατανοεῖται καλύτερα ἂν λάβουμε ὑπόψη, πὺς τὰ περασμένα χρόνια κατασκεύαζαν τοὺς κρουνοὺς τῆς βρύσης, οἱ ὅποιοι συνήθως ἦσαν κεφαλὲς λιονταριῶν ἢ φιδιῶν ἢ ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ὁποίων καὶ μέσα ἀπὸ τὴν γλώσσα ἔτρεχε τὸ νερό. «Μή-τι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὁπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν;» (3,11) ἐρωτᾷ ὁ Ἀδελφόθεος. Θέλει δηλ. νὰ πῇ πὺς δὲν εἶναι φυσικὸ οὔτε σωστὸ ἀπὸ τὸ ἴδιο στόμα νὰ βγαίνει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακόν, ἢ εὐλογία καὶ ἢ κατάρα· «ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα· οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι» (3,10).

Μὲ ἑπτὰ, λοιπόν, παραδείγματα, μὲ ἑπτὰ εἰκόνες, τοῦ χαλινοῦ, τοῦ πηδαλίου, τῆς φωτιᾶς, τοῦ πινέλου, τοῦ τροχοῦ, τοῦ φιδιοῦ, καὶ τοῦ κρουνοῦ τῆς βρύσης παρέστηκεν ὁ Ἅγιος Ἰακώβος ἐκφραστικώτατα τὴν σημασία, τὴν δύναμη, τὴν καταστροφικότητα τῆς γλώσ-

σας. Σύντομα καὶ ἀπλά, ἀλλὰ καὶ μὲ πειθὸ καὶ ποιητικὴ σχεδὸν χάρις προέτρεψε ὁ θεὸς ἀνὴρ τοὺς χριστιανούς, ἔαν θέλουν νὰ εἶναι τέλειοι ἀπὸ ἠθικὴ ἀποψη καὶ νὰ εὐδοκίμησουν ὡς γνήσιοι μαθητὲς τοῦ Ἐσταυρωμένου, νὰ προσέξουν τὴν γλώσσα τους· «εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ».

Διδαχὴ ΙΑ'

Εὐχέλαιον.

Καὶ μετὰ τὴν Ε' Διδαχὴ τοῦ ἁγίου ῥίψουμε ἓνα σύντομο βλέμμα στήν ΙΑ' Διδαχὴ τοῦ. Τὸ πῶς ἐνδιαφέρον σημείον τῆς, τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν προσεέλκυσε τὴν προσοχὴ τῶν ἐριμνηστῶν, εἶναι ἐκεῖνο πὺν ὁμιλεῖ γὰρ τὸ Εὐχέλαιον. Πράγματι τὸ χωρίον αὐτὸ τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου εἶναι «ἡ μόνη σαφὴς μαρτυρία τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου»¹⁸. Ἐχει δὲ ὡς ἐξῆς: «Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείφαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ ἁμαρτίας ἢ πεπονηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ» (5, 14.15).

Σύμφωνα μὲ τὸ χωρίον αὐτὸ τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου σὲ περίπτωσιν ἀσθενείας σωματικῆς ἐνὸς πιστοῦ προσκαλοῦσαν οἱ συγγενεῖς τὸ πρεσβύτεριον, τὸ ὁποῖον κατὰ μίαν ἀποψη, ὅσο πολυπληθὲς καὶ νὰ ἦταν στὰ ἀποστολικά χρόνια, δὲν ξεπερνοῦσε τοὺς ἑπτὰ σὲ κάθε ἐνορία¹⁹. Οἱ προσκαλούμενοι πρεσβύτεροι ὀφείλουν νὰ ἀλείφουν μὲ λάδι τὸν κάμνοντα. Ἐδῶ ἁγίως σημειωθῇ ὅτι τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί ἐχρησιμοποιοῦντο στὰ χρόνια τοῦ Ἀγίου σὰν φάρμακα, τὸ κρασί ὡς ἀντισηπτικὸ καὶ τὸ λάδι ὡς μαλακτικόν, χωρὶς φυσικὰ τοῦτο νὰ στηρίξη τὴν ἐσφαλμένη ἀντίληψη μερικῶν ἐρευνητῶν, ὅτι αὐτὴ ἡ θεραπευτικὴ ἀλειτουργία μὲ λάδι ἐξελεγχθῆκε σὺν τῷ χρόνῳ σὲ μυστήριον²⁰.

Μαζὶ μὲ τὴν ἐπάλευσιν μὲ ἁγιασμένον λάδι καὶ τὴν «εὐχὴν τῆς πίστεως» ἡ Θεία Χάρις θὰ ξανάδινε τὴν ὑγείαν στὸν ἀσθενῆ. Ὡστε τὸ Εὐχέλαιον εἶναι μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας μας προωρισμένον γὰρ τοὺς ἀσθενεῖς χριστιανούς. Δυστυχῶς παντοῦ δὲν τηρεῖται ἡ ἀρχὴ αὐτὴ. Γὰρ παράδειγμα σὲ μερικὰ μέρη τῆς πατρίδος μας, ὅταν πρόκειται νὰ μποῦν καὶ νὰ κατοικήσουν σὲ καινούργιον σπιτί, τελοῦν Εὐχέλαιον. Οὔτε πάλι εἶναι ὁρθὴ ἡ ἀποψη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας γὰρ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου ὡς UNCTIO EXTREMA (ἐ-

17. Ἐνθ' ἁν., σ. 85.

● Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού, 'Αναπλ. Καθηγητοῦ

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας)

Ἐνα βιβλίον πὺν βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστη νὰ συνειδητοποιήσει τὴν διακονικὴν, μαρτυρικὴν καὶ ἀγωνιστικὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα στήν ἐποχὴν μας, πὺν ἡ πνευματικὴ σύγχυση αὐξάνει ἐπικίνδυνα καὶ ἡ Ἀλήθεια γίνεται ὅλο καὶ πῶς δυσδιάκριτη.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶν 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2, Πλατ. Κλαυθμώνος, τηλ. 322.8637.

18. Σ. Σάκκοβ, Μνημ. ἐργ., σ. 175. Πρὸλ. Β. Στεφάνου, Ἐκκλ. Ἱστορία, σσ. 45, 572.

19. Σ. Σάκκοβ, Μνημ. ἐργ., σ. 167.

20. Ἐνθ' ἁν., σ. 158.

σχατο χρίσμα)²¹ τελώντας το μόνο κατά τις τελευταίες στιγμές του χριστιανού, λίγο πριν πεθάνει. Το Εὐχέλαιο είναι μυστήριο επαναλαμβανόμενο.

Ἀπὸ τὸ ἐδάφιο ὁμῶς αὐτὸ τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου, τὸ σχετικὸ μὲ τὸ ἰ. Εὐχέλαιο, ἐκείνο τὸ σημεῖο ποὺ ἐκίνησε πρὶν ἔντονα τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴ τῶν ἐρμηνευτῶν εἶναι τὸ ἐξῆς: «κὰν ἁμαρτίας ἡ πεποιηκὼς ἀφεθῇσεται αὐτῷ» (5,15). Ὁ Γραφικὸς αὐτὸς λόγος σημαίνει ἐρμηνευόμενος κατὰ λέξη: «ὁ ἄρρωστος ἀκόμη καὶ ἂν ἔχη διαπράξει ἁμαρτίες θὰ τοῦ συγχωρεθοῦν» ἢ σύμφωνα μὲ ἄλλη ἐρμηνεία «θὰ τοῦ ἀφεθῇ ἡ ἀσθένεια, ποὺ προκάλεσαν οἱ ἁμαρτίες».

Καὶ κατ' ἀρχὰς τὸ πρῶτο συμπέρασμα, ποὺ ἐξάγουμε, κυρίως ἀπὸ τὴ λέξη «κὰν», εἶναι ὅτι ὅλες οἱ σωματικὲς ἀσθένειες καὶ ἀδυναμίες δὲν εἶναι ἀποτελεσμα ἁμαρτωλῶν πράξεων τοῦ ἀρρώστου.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ φράση αὐτὴ τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου «κὰν ἁμαρτίας ἡ πεποιηκὼς... ἐξάγεται προπάντων τὸ βασικὸ συμπέρασμα ὅτι σκοπὸς τοῦ ἰ. Εὐχελαίου δὲν ἦταν μόνον ἡ θεραπεία σωματικῶν ἀσθενειῶν. Σύμφωνα μὲ παλαιότερους καὶ νεώτερους ἐρμηνευτὰς τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου, σύμφωνα μὲ μαρτυρίες ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου ἀπέβλεπε καὶ στὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀσθενούντων χριστιανῶν.

Ἔτσι ὁ Ὁριγένης σὲ κάποια ὁμιλία του ἀναφέρει ἐπτὰ ἀφάσεις ἁμαρτιῶν. Ἡ ἐβδόμη εἶναι ἡ μετάνοια, τὴν ὁποία στηρίζει σ' αὐτὸ τὸ χωρίο τοῦ Ἰακώβου: «Ἔστι δὲ καὶ ἐβδόμη, καίτοι σκληρὰ καὶ κοπιώδης, ἡ διὰ τῆς μετανοίας ἄφεςις τῶν ἁμαρτιῶν, ὅταν ὁ ἁμαρτήσας λούῃ ἐν δάκρυσι τὴν στρωμνὴν αὐτοῦ» (Ψαλ. 6,7) καὶ «γίνονται αὐτῷ τὰ δάκρυα αὐτοῦ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός» (Ψαλ. 41,4) καὶ ὅταν μὴ ἐρυθρίῃ ἐπιδειξάι τῷ ἱερεῖ τοῦ Κυρίου τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ καὶ αἰτῆσαι φάρμακον κατὰ τὸν εἰπόντα: «Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου (Ψαλ. 31,5) ἐν ᾧ πληροῦται καὶ τὸ ὑπὸ Ἰακώβου εἰρημένον «Εἴ τις δὲ ἀσθενεῖ ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας... κὰν ἁμαρτίας ἡ πεποιηκὼς, ἀφεθῇσεται αὐτῷ»²².

Τὸ ἴδιο ἐπίσης κάμει καὶ ὁ ἰ. Χρυσόστομος. Ὅπως ὁ Ὁριγένης κατοχυρώνει κάπου τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως χρησιμοποιοῦντας αὐτὸ τὸ χωρίο τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου. «Οὐ γὰρ ἐν τῷ

κολάζειν μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν εὖ μέζονα τοῖς ἱερεῶσιν ἔδωκε δυνάμιν τῶν φυσικῶν γονέων ὁ Θεός... Οὐ γὰρ ὅταν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα. Ἀσθενεῖ γὰρ τις, φησὶν, ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας... κὰν ἁμαρτίας ἡ πεποιηκὼς ἀφεθῇσονται αὐτῷ»²³.

Ἀκόμη ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς μιλώντας γιὰ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου διδάσκει τὰ ἐξῆς: «δεῖ καὶ ὑμᾶς συνεργεῖν ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν εὐχαῖς δι' ἐπιστροφῆς, δι' ἐξαγορεύσεως, δι' ἐλεημοσύνης καὶ δι' ἄλλων ἔργων τῆς μετανοίας»²⁴.

Ἐκτὸς ὁμῶς ἀπὸ τῆς μαρτυρίας αὐτῆς τῶν ἀρχαίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὴ ἡ Ἀκολουθία τοῦ Εὐχελαίου, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἔργο τοῦ Ἀρσενίου Κων/πόλεως (1255 - 1260) συνηγορεῖ μὲ τὴν ἄποψη, ὅτι τὸ Μυστήριον δὲν ἀποσκοπεῖ μόνον στὴν θεραπεία ἀσθενειῶν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ στὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν. Ἔτσι παρατηροῦμε οἱ περισσότερες Εὐχές, ποὺ τὸ συναπαρτίζουν, νὰ ἐνδιατρύβουν στὴν ἄφεση τῶν παραπτωμάτων τοῦ ἀρρώστου. Ἰδίως οἱ τρεῖς τελευταῖες²⁵ προσιδιάζουν καλύτερα σὲ χριστιανό, ποὺ μετανοεῖ καὶ ζητεῖ μὲ θέρημ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν του, παρὰ σὲ χριστιανὸ ἄρρωστο ποὺ ἐπικαλεῖται τὸ θεῖο ἔλεος γιὰ ν' ἀνακτήσῃ τὴν υγεία του.

Ὅλα αὐτά, οἱ γραπτὲς μαρτυρίες τῆς Παραδόσεως, ἡ σημερινὴ Ἀκολουθία τοῦ ἰ. Εὐχελαίου δείχνουν ἐπαρκῶς καὶ στηρίζουν τὴν ἄποψη, ὅτι «τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου εἶναι αὐτόχροημα καὶ μυστήριον μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως ἁμαρτιῶν»²⁶. Διαφέρει δὲ ἀπὸ τὸ κατ' ἐξοχὴν Μυστήριον τῆς Μετανοίας καὶ Ἐξομολογήσεως στὸ ὅτι ἐνῶ στὴν Ἐξομολογήσῃ ὑπάρχει ἓνα μόνον αἷτημα, ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, στὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου ὑπάρχει καὶ δεῦτερο αἷτημα, ἡ ἀποκατάσταση τῆς σωματικῆς υγείας.

Ὅστε, σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη αὐτή, ἀπὸ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου δὲν ἔλειπε τὸ στοιχεῖο τῆς Ἐξομολογήσεως (ἐννοεῖται προφανῶς ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους χριστιανούς, ποὺ ἦταν σὲ θέση νὰ ἐξομολογή-

23. Ἔνθ' ἄν., σ. 162. Πρβλ. Χ. Ἀνδροῦτσου, Δογματικὴ, σ. 403, ὅπ. 2.

24. Σ. Σάκκου, Μνημ. ἔργ., σ. 163.

25. «συγχώρησον ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ δοῦλου σου»

«πάριδε... τὰ παραπτώματα αὐτοῦ ἅπαντα...»

«ἐπίσκεψαι τὸν δοῦλον σου καὶ εἴ τι ἐπλημμέλησεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ κατὰ διάνοιαν ἢ ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ὑπὸ κατάραν ἱερῶς ἐγένετο... συγχώρησον αὐτῷ...»

«αὐτὸς καὶ τὸν δοῦλόν σου μετανοοῦντα... πρόσδεξι...»

26. Σ. Σάκκου, Μνημ. ἔργ., σ. 161.

21. Χ. Ἀνδροῦτσου, Δογματικὴ, σ. 406, Β. Στεφανίδου, Μνημ. ἔργ., σ. 538.

22. Σ. Σάκκου, Μνημ. ἔργ., σ. 162.

θοῦν). Διότι, ἐρωτοῦν, πῶς εὐχεται ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Εὐχελαίου κατὰ κόρον, διαρκῶς, ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀσθενοῦς; Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἄφεση ἁμαρτιῶν χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἡ ἐξαγόρευσὶς τους;

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ προσθέτει ὁ θεὸς Ἱεράρχης: «Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῇτε» (5,16). Τὸ χωρίο αὐτὸ ἀρκετοὶ ἐρμηνευτὲς τὸ καταχωρίζουν σὲ ἄλλη νοηματικὴ ἐνότητα ὑποστηρίζοντας ὅτι ἐδῶ ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος δὲν ἐννοεῖ τὴν Μυστηριακὴν Ἐξομολόγησιν, ἀλλὰ τὴν δημόσια ἐξομολόγησιν ἢ τὴν φιλικὴ ἐξομολογητικὴ συζήτηση ἢ τὴν ἀπλὴ αἴτηση συγγνώμης ἀπὸ τὸν φταίχτη²⁷.

Καλύτερα ὅμως εὐοδοῦται ἡ ἐρμηνεία τοῦ στίχου, ἐὰν τὸν θεωρήσουμε ὡς τὸ ἐπισφράγισμα, τὸν ἐπίλογο τῆς ἐνότητος, ὅπου ἀναπτύσσεται τὸ περὶ Εὐχελαίου θέμα. Ἀπόδειξις διόλου εὐκαταφρόνητη εἶναι τὸ πρῶτο Ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα τοῦ Εὐχελαίου, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνοντας τὴ σχετικὴ περικοπὴ καταλήγει σ' αὐτὸν τὸ στίχο. Τὸ κλειδί δὲ στὴν ἐρμηνεία αὐτοῦ τοῦ στίχου εἶναι ἡ λέξις «ἀλλήλοις», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴν πέτρα σκανδάλου γιὰ τοὺς αἵρετικοὺς ὄλων τῶν αἰώνων, ποὺ ἀπορρίπτουν τὸ μυστηριακὸ χαρακτῆρα τῆς ἱ. Ἐξομολογήσεως. Ἡ λέξις «ἀλλήλοις» ἐδῶ δὲν ὑπονοεῖ, οὔτε ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἐξομολόγησις μπορεῖ νὰ γίνεται ἐλεύθερα μεταξὺ λαϊκῶν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνεται στὸν ἱερέα, τὸν «ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερο». Τὸ «ἀλλήλοις» ἐδῶ ἐννοεῖ γενικὰ τοὺς ἀνθρώπους. Σύμφωνα μὲ Πατερικὴ διδασκαλία, ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, ἔργο θεϊκὸ καὶ ὕψιστο, ποὺ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὴν ἀνθρώπινη ἀξία, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται ἀπὸ ἀγγέλους²⁸. Ὅμως ἡ θεία Συγκατάβασις ἐπέτρεψε νὰ γίνεται ἀπὸ ἀνθρώπους, τοὺς ἱερεῖς.

Ὡστε τὸ νόημα τῆς φράσεως αὐτῆς τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου «Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις... ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἐξομολογεῖσθε ἄνθρωποι εἰς ἀνθρώπους, «ἀλλήλοις», δηλαδὴ οἱ ἀσθενεῖς εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ προσεύχεσθε ἄνθρωποι ὑπὲρ ἀνθρώπων, ὑπὲρ ἀλλήλων, οἱ πρεσβύτεροι ὑπὲρ τῶν ἐξομολογούμενων ἀσθενῶν»²⁹.

Φυσικὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ σύντομη αὐτὴ ἀνάπτυξη τῶν σκοπῶν, ποὺ ὑπηρετεῖ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου, γεννᾶται εὐλόγο τὸ ἐρώτημα: πῶς στὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας σήμερα ἐκτοπίσθηκε σχεδὸν τελείως τὸ

στοιχεῖο τῆς Ἐξομολογήσεως ἀπὸ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου. Ἡ ἀπάντησις ποὺ δίνεται συνήθως εἶναι, ὅτι τοῦτο ὀφείλεται ἄλλοτε μὲν στὴν ἀπαιδευσία, στὴν ἔλλειψη σοβαρῆς λειτουργικῆς ἀγωγῆς καὶ ἄλλοτε στὴν τάση γενικὰ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ρεπῇ στὸ εὐκολο, τὸ ἄκοπο, τὸ ἀνώδυνο. Ἐξάλλου, προσθέτουν, δὲν ἔλειψαν στὸ παρελθὸν κληρικοὶ οἱ ὁποῖοι διάβαζαν τὴν Εὐχὴ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἐξαγόρευσις, ἐξομολόγησις³⁰.

Καὶ τὸ συμπέρασμα αὐτῆς τῆς ὁμιλίας, στὴν ὁποία ρίψαμε εὐλαβικὰ τὸ βλέμμα μας στὸ σεπτὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου, στὰ ὑπόλοιπα ἀδελφία του καθὼς καὶ σ' ὀριζόμενα σημεῖα τῆς Ἐπιστολῆς του εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἡμεῖς οἱ Κληρικοὶ πρέπει νὰ τελοῦμε μηχανικὰ τὶς ἱ. Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀντίθετα τὸ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον καὶ ἡ προσοχὴ νὰ μὴ μᾶς ἐγκαταλείπουν ποτέ. Εἰδικὰ δὲ γιὰ τὸ Μυστήριον τοῦ ἱ. Εὐχελαίου καλὸ θὰ εἶναι νὰ καλλιεργήσουμε τὴν ἰδέα στοὺς χριστιανούς μας, ὅτι τόσο αὐτὸ ὅσο καὶ τὰ ἄλλα Μυστήρια καὶ Ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν εἶναι μαγικὲς τελετές, ἀλλὰ ἀπαιτοῦν καὶ τὴ δική τους συνέργεια μὲ τὴν μετάνοια καὶ τὴν Ἐξομολόγησιν.

Ἔτσι ἐργαζόμενοι θ' ἀποφύγουμε τὸ θανάσιμο κίνδυνο τῆς ρουτίνας καὶ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ θ' ἀναδειχθοῦμε «ὑπηρεταὶ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 4,1) καὶ «καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ» (Α' Πέτρ. 4,10).

(Τέλος)

30. Πρὸς. R. Barringer, The Pseudo-Amphiloichian life of St. Basil: Ecclesiastical penance and Byzantine Hagiography, «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» 51 (1980), σσ. 49-61, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὑπάρχει ποικιλία τρόπων μετανοίας, ποὺ δὲν συνεπάγονται ἀναγκαστικὰ καμμία ἀναφορὰ στὸν κληρὸν. Β. Σ τ α υ ρ ῖ δ ο υ, Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι: 1860 — σήμερον, Πατριαρχικὴ Τάξις Β' Κείμενα: «Μ. Πέμπτη πρωτ... Μετὰ τὸ πέρασ τῆς Θ. Λειτουργίας, ὁ Πατριάρχης κατέρχεται τοῦ θρόνου, οἱ μέλλοντες νὰ μεταλάβωσι προσέρχονται πρὸς τῆς Ὁραίας Πύλης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ Ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὰς δύο συγχωρητικὰς Εὐχάς», σ. 184.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
Στὴ σειρὰ «ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΟΣ»

ἐκυκλοφόρησαν καὶ τὰ τεύχη:

★ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ἱ. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ὅπως βιώνεται στὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησία (τοῦ Βασ. Μουστάκη, †).

★ ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ.

27. Ἐνθ' ἂν., σ. 168, ὅπ. 1.

28. Ἱ. Χ ρ υ σ ο σ τ ὅ μ ο υ, Περὶ Ἱερωσύνης, 383 B-C AΑΠ 6.

29. Σ. Σ ἄ κ κ ο υ, Μνημ. ἔργ. 168.

Η ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ *

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλοσ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ἡ ὁμολογία πίστεως στήν Μία Ἀγία Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία περιλαμβάνει καί τά δύο: τὸ περιεχόμενο τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, τίς θέσεις τῆς, καί τὸν καθορισμὸ τῶν ὁρίων. Ἄν ἀπορρίψουμε τὴν Ἐκκλησία σὰν ὁρατὸ καί ὀργανωτικὰ ἀναγνωριζόμενο μέγεθος, ὅπως τὸ κάνουν πολλὲς νεοπροτεσταντικὲς καί πεντηκοστιανὲς παραφυάδες, τότε θὰ ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τὴν αὐθεντία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιμαντικῆς καί τὸ δικαίωμα νὰ καθορίζει τὴ διδασκαλία καί νὰ ὁριοθετεῖ τὴ διδασχὴ τῆς. Τότε θὰ ἔχουμε τὴν εἰκόνα πού παρουσιάζουν οἱ αἵρέσεις, πού συνεχῶς διαφοροποιούνται, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργοῦνται νέες, οἱ ὁποῖες καί πάλι κομματιάζονται καί πολλαπλασιάζουν τὴ σύγχυση, ἀφαιρώντας ἀπὸ τοὺς πιστοὺς κάθε σταθερὸ σημεῖο προσανατολισμοῦ.

Γιὰ τὴν ὁρθόδοξο ποιμαντική ὁ καλὸς ποιμένας πρέπει νὰ κάνει καί τὰ δύο: Νὰ θρέψει τὸ ποίμνιο καί νὰ τὸ προστατεύσει ἀπὸ τοὺς λύκους. Πρέπει νὰ δογηθῇ τὰ «πρόβατα» νὰ ἀκολουθοῦν μόνον τὴ φωνὴ τοῦ ποιμένου καί νὰ ἀποφεύγουν τὴν ξένη φωνή. Μὲ ἄλλα λόγια νὰ ξεχωρίζουν τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ δολιχὸ «χόρταρι».

Μεταξὺ τῶν ἐντεταλμένων γιὰ θέματα αἱρέσεων καί κοσμοθεωριῶν κυριαρχεῖ ἡ πεποίθηση πὼς σήμερα ἐπικρατοῦν, κυρίως μεταξὺ τῶν κύκλων τοῦ ΠΣΕ, διαφορετικὲς θέσεις. Οἱ ὀνομαζόμενοι διάλογοι στὰ πλαίσια τοῦ ΠΣΕ δὲν συμπαθοῦν τὴν «ἀμαρτία τῆς ἰδεολατρίας». Ὅπως ὀρθὰ παρατήρησε ὁ κ. Χάακ στὸ Ρόττεμπουργκ, ἡ ἀποψη αὕτῃ τοῦ ΠΣΕ παραιτεῖται ἐντελῶς ἀπὸ ἀξιολόγηση καί καταλήγει στὴν καθαρὴ περιγραφή τῶν φαινομένων. Ὅμως τὸ νὰ περιγράφει κανεὶς τὸν κόσμο, δὲν σημαίνει πὼς τὸν ἔχει κατανοήσει!

Αὕτῃ ἡ φαινομενικὰ οὐδέτερη στάση, πού ὅμως στὴν πραγματικότητα εἶναι ἤδη μιὰ ἀξιολόγηση, δὲν εἶναι πούθενά ἄλλοῦ τόσο ἐπιζήμια, ὅσο ὅταν λαμβάνεται ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ἢ σὲ συνδυασμὸ μὲ μιὰ μορφή ἐξουσίας μέσα στὴν Ἐκκλησία. Περιλαμβάνει ἕνα σύστημα ἀξιών, πού δὲν γίνεται κατανοητὸ οὔτε μπορεῖ νὰ τεθεῖ σὲ ἀμφισβήτηση καί προσδίδει σ' ἐκεῖνον πού τὸ χρησιμοποιεῖ ἕνα εἶδος ἀλαθίτου.

Ἡ ἀποψη αὕτῃ κινεῖται σὲ ἀνάλογο ἐπίπεδο μὲ τίς

σύγχρονες συγκρητιστικὲς τάσεις. Ἀλλὰ καί αὐτές, πῶς ἀπὸ τὰ φαινόμενα, κρύβουν τὴν ἀμετακίνητη θέση, πὼς ὑπάρχουν, βέβαια, «διαφορετικοὶ δρόμοι», ὅμως ὁ «δικὸς μας» δρόμος εἶναι γιὰ τοὺς εὐρισκαμένους σὲ ἀνώτερο ἐξελικτικὸ ἐπίπεδο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, λόγου χάρι οἱ χριστιανοί, βαδίζουν στὸ δικό τους δρόμο, πού εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ κατώτερο ἐξελικτικὸ ἐπίπεδο, στὸ ὁποῖο βρίσκονται! Πάνω σ' αὕτῃ τὴ δάση πρέπει νὰ γίνουν δεκτὲς ὅλες οἱ θρησκείες καί ὅλες οἱ ὁμολογίες, γι' αὐτὸ καί εἶναι ἀπαραίτητα τὰ «συνέδρια εἰρήνης» ἢ ἐνότητος τῶν θρησκειῶν, κάτω ἀπὸ τὴν σκέπη τῆς «Αὐτοῦ Θεῖας Χάριτος» τοῦ Δαλάι Λάμα ἢ μὲ τὸ φῶς τῆς ἰδεολογίας τῆς «Ἑνωτικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ Σάν Μουσὺνγκ Μούν (βλ. βιβλίο μας «Διαδρωτικὴ ἐπίδρασις τοῦ αἱρέσεων»).

Τὰ λίγα αὐτὰ φανερῶνουν τὴν ἀναγκαιότητα νὰ ἐκφράσουμε μὲ σαφήνεια καί νὰ δικαιώσουμε τὴ διακονία τῆς ἀντιαιρετικῆς ποιμαντικῆς τῆς Ἐκκλησίας μας.

γ) Ἡ τριπλὴ «δικαίωση» τῆς ἀπολογητικῆς.

Ἡ ἀπολογητικὴ διακονία πού ἀσκεῖται ἀπὸ ἕνα ἐντεταλμένο γιὰ θέματα αἱρέσεων καί κοσμοθεωριῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ δικαιωθεῖ ἀπέναντι στίς προσδοκίες τῶν προϋσταμένων του.

Τοῦτο μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει μερικὲς φορές σὲ δυσκολίες. Μιὰ τέτοια περίπτωση ἀνέφερε ὁ Φ. Β. Χάακ: Ὅταν πρόκειται γιὰ προσδοκίες πού σχετίζονται μὲ ὁμάδες καί κατευθύνσεις, πού ἔχουν βασικοὺς ὑποστηρικτὲς καί μέσα στὴν Ἐκκλησία.

Δὲν εἶναι σπάνιο τὸ φαινόμενο κατὰ τὸ ὁποῖο ἔχει κανεὶς διαμορφωμένες ἀπόψεις σὲ θέματα ποιμαντικῆς στρατηγικῆς, ἀκόμη καί στὴν περίπτωσιν πού πρόκειται γιὰ ἐξειδικευμένο τομέα τῆς ποιμαντικῆς διακονίας, ὅπως εἶναι ἡ ἀντιμετώπιση τῶν παικίλων αἱρέσεων καί ὁμάδων. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὁδηγεῖ σὲ προκαθορισμένες ἀπόψεις, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ συγκριμένου ἀντικειμένου καί ἀπὸ τὴ διαμόρφωση τυχόν διαφορετικῆς ἀπόψεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἐντεταλμένου, στὴν πορεία τῆς ἀνιχνεύσεως τοῦ ἀγνώστου μέχρι στιγμῆς «ἐδάφους».

Σ' αὕτῃ τὴν περίπτωσιν οἱ προϊστάμενοι στὴν ἐκ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 213 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11 τεύχους.

κλησιαστική διακονία δὲν ἔχουν στή διάθεσή τους τὸν ἀπαραίτητο χρόνο νὰ ἐνημερωθοῦν πάνω στὶς λεπτὲς διαφοροποιήσεις, στὶς ὁποῖες ὁδήγησε ἡ σοβαρὴ ἔρευνα καὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀφήσουν «ἀκάλυπτο» τὸν εἰδικὸ συνεργάτη τους ἢ νὰ ἀγνοήσουν τὶς προτεραιότητες ποὺ ἐκείνος θέτει, στὴν περίπτωση ποὺ ἀπαιτοῦνται οἰκονομικά μέσα.

Ἡ δυσκολία εἶναι μεγαλύτερα στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τὸν ἐντεταλμένο νὰ ἀκολουθήσει στρατηγική, ποὺ δὲν ἐναρμονίζεται μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἰδικῆς του ἐρεύνης ἢ μὲ τὰ τελευταῖα «δεδομένα» τοῦ σκηνοῦ τῶν αἱρέσεων στὴν συγκεκριμένη ἐποχή.

Ἡ ἀπολογητική τοῦ ἐντεταλμένου γιὰ θέματα αἱρέσεων πρέπει ἀκόμη νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς προσδοκίες τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ περιλαμβάνει τὴν ἐνορία καὶ τοὺς ἐνοριακοὺς φορεῖς. Ἐκεῖ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναμείνει ὄχι μόνο συγκατάθεση, ἀλλὰ καὶ ἀναγνώριση καὶ εὐγνωμοσύνη.

Υπάρχουν τεράστια προβλήματα ποὺ δημιουργοῦνται γιὰ τοὺς πιστοὺς σὲ προσωπικὸ, οἰκογενειακὸ ἢ καὶ ἐνοριακὸ ἐπίπεδο ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τῶν αἱρέσεων. Μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸν κυκεῶνα τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων θρησκευτικῶν ἰδεῶν, ποὺ μερικὲς φορές παρουσιάζονται μὲ χριστιανικὸ καὶ ὀρθόδοξο προσωπεῖο, ἢ ἀκόμη καὶ σὰν κινήσεις ποὺ δὲν ὑπηρετοῦν θρησκευτικούς σκοποὺς, ὁ πιστὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διακρίνει τὸν κίνδυνο ποὺ ἀπειλεῖ τὴ δική του θρησκευτικὴ ταυτότητα καὶ τὴν πνευματικὴ ὑπόστασι τῶν παιδιῶν του. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι εὐγνώμων γιὰ κάθε ἔγκαιρη

καὶ ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση ἀπὸ μέρους τοῦ ἐντεταλμένου.

Στὴν περίπτωση «θεραπευτικῆς» μεσολαβήσεως ἡ ἐπιτυχία δὲν εἶναι πάντοτε ἐξασφαλισμένη καὶ γι' αὐτὸ οἱ προσδοκίες μπορεῖ νὰ ὁδηγήσουν σὲ ἀπογοήτευση. Ἡ οἰκογένεια ποὺ ἔχει κάποιο πρόβλημα δὲν διαθέτει συνήθως τὴν ἀπαραίτητη «ἀπόσταση» καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ χειρισμὸς τοῦ ζητήματος ἀπὸ μέρους τῆς δὲν εἶναι πάντοτε ὁ ἐνδεδειγμένος. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει ἡ μεγάλῃ πιθανότης νὰ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἐντεταλμένο συγκεκριμένες ἐνέργειες, οἱ ὁποῖες ὅμως, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδική του πεῖρα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὁδηγήσουν στὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα, ἐνῶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐμπλακεῖ καὶ ὁ ἴδιος σὲ καταστάσεις ποὺ θὰ δυσχεράνουν τὸ ἔργο του.

Καὶ ἐδῶ ὑπάρχει περίπτωση προκαθορισμένων ἀπόψεων καὶ θέσεων, ποὺ ἡ οἰκογένεια θέλει νὰ ἐπιβάλει στὸν ἐντεταλμένο, ποὺ ὅμως εἶναι ἀντίθετος μὲ τὶς δικές του πεποιθήσεις καὶ τὴ στρατηγική ποὺ ὁ ἴδιος στὴν πράξη ἔχει διαμορφώσει. Ἡ ἀντίθεση αὕτη μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει σὲ ἀρνητικὴ κριτική. Σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οἰκογένεια δὲν βλέπει ἄμεσα ἀποτελέσματα, λόγου χάρι τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ ἐξαφανισμένου μέλους τῆς «ἐδῶ καὶ τώρα», μπορεῖ ἀκόμη νὰ στρέψει τὴν οἰκογένεια ἐναντίον τοῦ ἐντεταλμένου, ὁ ὁποῖος «δὲν θέλησε νὰ κάνει κάτι τὸ σημαντικὸ γιὰ τὸ πρόβλημά της».

Ἐνας τρίτος παράγων, στὶς προσδοκίες τοῦ ὁποῦοι πρέπει νὰ ἀνταποκριθεῖ ἡ ἀπολογητική, εἶναι ἡ κοινὴ γνώμη. Αὕτη ἀντιδρᾷ ἀντιφατικά. Κατ' ἀρχὴν ἐκφράζεται ὑποστήριξη ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως. Ὅμως αὐτὸ συμβαίνει ὅταν ἡ ἀπολογητικὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀνταποκρίνεται στὶς κυριαρχοῦσες ἀντιλήψεις γιὰ τὸ θέμα καὶ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων. Ὅταν ὅμως δὲν συμβαίνει αὐτό, τότε ὁ ἐντεταλμένος «λιθοβολεῖται».

Ἡ στάση αὕτη, τόσο ἡ θετικὴ, ὅσο καὶ ἡ ἀρνητικὴ, μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ ἐπιζήμια στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τοῦ ἐντεταλμένου γιὰ θέματα αἱρέσεων καὶ κοσμοθεωριῶν. Μπορεῖ δηλαδὴ νὰ τὸν ὠθήσει σὲ δράση ἀνάλογη μὲ τὶς προσδοκίες τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ τὸν κάνει ἐξαχρημένο, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔργο του, καὶ νὰ τὸν παροδηγήσει σὲ λανθασμένη αὐταρέσκεια ἢ ἔπαρση. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀριοθετηθεῖ τὸ ἔργο του.

Ἡ ἀρνητικὴ στάση μπορεῖ νὰ φθάσει ἀκόμη καὶ μέχρι ἐξυθρίσεως καὶ μέχρι τὴν κυκλοφορία λανθασμένων πληροφοριῶν γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐντεταλμένου. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ὁ Φ. Β. Χάακ ἀνέφερε χαρακτηριστικὰ στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ρόττεμπουργκ:

«Δὲν ὑπάρχει κανένας ἀπὸ μᾶς ποὺ νὰ μὴ δέχθηκε

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχωφελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξιν
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὕτη τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θεατικῶς ἀπὸ ὅλες τὶς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθόδοξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσης καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἑνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, δρχ. 800 (πλέον ταχυδρομικά).

Κεντρικὴ διάθεσις: Ἀποστολικὴ Ἰακωνία, Ἰακίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

στον τύπο επίθεση με τη μέθοδο της λανθασμένης πληροφοροφόρησης. Όμως έτσι, όπως δεχόμαστε τη θετική κριτική, πρέπει να δεχθούμε και την αρνητική. Φρονώ πως σ' αυτές τις περιπτώσεις θα μπορούσε κανείς να γράφει μία επιστολή και σε σκληρές περιπτώσεις να συμβουλευθεί ένα νομικό».

Κατά τον Χάακ η θετική ανταπόκριση ή και η αρνητική είναι υπόθεση εκείνων που τη δέχονται ή την απορρίπτουν. Και οι δύο μπορούν να παροδηγήσουν. Μάλιστα μπορεί κανείς να παροδηγηθεί από την θετική ανταπόκριση πολύ πιο γρήγορα παρά από την απόρριψη. Γιατί έτσι μπορεί κανείς να παρασυρθεί ώστε να κυνηγάει τα «χάδια», όπου να τα λάβει, και επομένως να συμπεριφέρεται ανάλογα με τις προσδοκίες των ανθρώπων. Εέρι κανείς πως αν μιλάει με ένα συγκεκριμένο τρόπο, οι έφημερίδες θα γράφουν καλά, και όταν δεν το κάνει, τότε θα δέχεται «ξυλιές». Είναι ο κίνδυνος της αυταρεσκείας, που απειλεί να παροδηγήσει.

Μένει τώρα να εξετάσουμε τις αντιδράσεις των ιδίων των ομάδων, που αποτελούν αντικείμενο της απολογητικής.

Τις περισσότερες φορές οι αντιδράσεις είναι σφοδρές. Πολλές ομάδες που στους κόλπους τους δεν επιτρέπουν αντιρρήσεις και κριτική, θυμούνται τα «ανθρώπινα δικαιώματα» και τη «θρησκευτική ελευθερία», όταν πρόκειται να εξουδετερώσουν την εξωθεν κριτική που στρέφεται εναντίον τους. Δεν επιτρέπουν σε κανένα άλλο, ούτε στους ποικίλες της Έκκλησίας, εκείνο που οι ίδιοι έχουν κάνει «σημαία» το δικαίωμα να ασκήσουν κριτική. Εμφανικά αυτό δεν λογίζεται χρήση του δικαιώματος να διαδίδει κανείς τις ιδέες του και να τις υποστηρίζει έναντι κάθε αντίθετης απόψεως, αλλά «μισαλλοδοξία» και «μεσαιωνας» (βλ. εκδόσεις μας: «Φραγκοί στη δραστηριότητα της Σκοπιάς: Μεσαιωνας ή προστασία της θρησκευτικής συνειδήσεως;» «Θρησκευτική ελευθερία και προσηλυτισμός στο φως της ορθοδόξου ποιμαντικής — ανάπτυξη από το «Συμπόσιον επί χρυσῷ ιωδηλαίῳ Ἱερωσύνης τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου», Ἀθήναι 1989, σελ. 305-327). Μία μάλιστα από τις ομάδες αυτές διακήρυξε πως όλοι οι κριτικοί είναι ἐγκληματίες!

Όμως υπάρχουν και ομάδες που αντιδρούν διαφορετικά ή και δεν αντιδρούν καθόλου. Η κίνηση Βράχμα Κουμάρις συνιστά στους οπαδούς της να αντιδρούν με αγάπη. Τοῦτο δὲν πρέπει να μᾶς οδηγήσει σε ἐσφαλμένα συμπεράσματα για τὴ «μεγαλοφυχία» τῆς ομάδας. Ο κ. Χάακ ανέφερε πως ἡ κίνηση τοῦ πρότεινε ταξίδι δωρεάν στην Ἰνδία, στο ὅποιο μπορούσε να πάρει και τὴ σύζυγό του με ὅλα τὰ ἔξοδα πληρωμένα!

Ἐδῶ πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ προσπάθεια ἐξαγοράς.

Ἄλλες ὁργανώσεις ἀντιδρῶν με τὸ ἐπιχείρημα: Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμά τους, δὲν μποροῦν νὰ κάνουν διαφορετικὰ ἂν θέλουν νὰ μὴ χάσουν τὴ δουλειά τους. Βέβαια οἱ ἀντιδράσεις αὐτὲς συντελοῦν, ὥστε οἱ ἐντεταλμένοι νὰ παρουσιάζονται στὸ κοινὸ πὼς εἶναι πρόσωπα ποὺ πάντοτε μάχονται με τοὺς ἄλλους, ἐνῶ ἐκεῖνοι εἶναι φιλειργητικοί. Όμως ἡ εἰκόνα αὐτὴ εἶναι λανθασμένη.

δ) Τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀντικειμενικῆς ποικιλιῆς.

Ποιὸ εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀπολογητικῆς τῆς Ἐκκλησίας; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι βασικό, γιατί πολλές φορές ἀκούμε νὰ λέγεται: Αὐτὸ δὲν ἀνήκει ἐδῶ· δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο με τὸ ὅποιο θὰ μπορούσε νὰ ἀσχοληθεῖ ἕνας ἐντεταλμένος γιὰ θέματα αἰρέσεων καὶ κοσμοθεωριῶν.

Τὸ νὰ ἀναζητήσει κανεὶς καὶ νὰ βρεῖ τὰ ὅρια τῆς ἀπολογητικῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πράγμα πολὺ δύσκολο. Στὴν προσπάθεια νὰ ἀπαντήσουμε σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα πρέπει νὰ ἀναφερθοῦμε σὲ 4 τομεῖς. Πρόκειται γιὰ «κατευθύνσεις», ποὺ προξενοῦν δυσκολίες. Τὸ ὅριο τῆς ἀπολογητικῆς πρέπει κατὰ τὸν Φ. Β. Χάακ νὰ ἀναζητηθοῦν «πρὸς τὰ ἔσω», «πρὸς τὰ ἔξω», «πρὸς τὰ πάνω», «πρὸς τὰ κάτω»!

(Συνεχίζεται)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

- * Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, ΑΘΩΟΣ (ἀπάντηση σὲ 56 ἐρείσματα τῆς ἀπιστίας).
- * Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνοῦ, Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.
- * Καθηγ. Βλασίου Φειδᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (1988 - 1988).
- * Ἐπικ. Καθηγ. Γ. Ἀντουράκη, Ο ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.
- * Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη, ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ, τόμοι Α' καὶ Β'.

Ἐπανεκδόσεις

- * Ἀρχιμ. Ἐπιφ. Θεοδοροπούλου, ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ (με ἑρμηνεία, Ε' ἔκδοσις).
- * Καθηγ. Στυλ. Παπαδοπούλου, Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ: Βασίλειος Καισαρείας (Β' ἔκδοσις).
- * Ἀρχιμ. Ν. Πρωτοπαπᾶ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΑΓΙΑ (Γ' ἔκδοσις).

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Σημαντική πρωτοβουλία του 89.4 FM.

Ο ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ Σταθμός της Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 89,4 FM, διοργάνωσε ἐκδήλωση γνωριμίας μὲ τὸν Σύνδεσμο Ἑλλήνων Διαφημιστῶν, μὲ σκοπὸ τὴ συνεργασία τους στὸ κοινωνικὸ πεδίο τῆς ἐπικοινωνίας.

Τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, πρόεδρο τοῦ Ἐπικοινωνιακοῦ καὶ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος λόγῳ ἐπιάτου κωλύματος σχετιζομένου πρὸς τὰ ὑψηλά του καθήκοντα ἀπουσίαζε, ἐξεπροσώπησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θήρας, Ἀμοργοῦ καὶ Νήσων κ. Παντελεήμων. Ὁ Σεβασμιώτατος διεδίδασε τὶς ἐδλογίες τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας μας, διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐκβαση τῆς συναντήσεως. Προηγούμενως ὁ Πανοσ. Γενικὸς Διευθυντῆς τοῦ 89,4 π. Νικόλαος Πρωτοπαπᾶς, ἀνέπτυξε τὶς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τοῦ ζῳτικῷ χῶρῳ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Στὴ συνέχεια ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Διαφημιστῶν κ. Νίκος Λεοῦσης εὐχαρίστησε τὴν Ἐκκλησία γὰρ τὴν πρωτοβουλία τῆς καὶ δήλωσε ὅτι ἡ συνεργασία μὲ τὸν 89,4 θὰ εἶναι ἀγαστή. Ἀκολούθησε δεξίωση καὶ ξενάγηση στὰ STUDIOS τοῦ Σταθμοῦ.

Στὴν ἐκδήλωση παραβρέθηκαν ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμ. π. Ἰάκωβος Παπαθανασίου - Γκίνης, τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ 89,4 πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, καθηγητῆς Παναγιώτης Μπούμης, Ἀθανάσιος Καλοζούμης, ὁ Ἀναπληρῶν τὸν Γενικὸ Διευθυντὴ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἀρχιμ. π. Πέτρος Δακτυλίδης, ὁ Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Γιάννης Χατζηφώτης, ὁ νομικὸς Σύμβουλος τοῦ 89,4 Ἀθανάσιος Διούμας, ὁ Σύμβουλος Δημοσίων Σχέσεων κ. Γιάννης Παπαμιχαλάκης, ὁ ὁποῖος συνέβαλε σημαντικὰ στὴ διοργάνωση, ὁ ὑπεύθυνος Δημοσίων Σχέσεων τοῦ 89,4 Μανώλης Μελινός ὁ ὁποῖος καὶ παρουσίασε τὴν ἐκδήλωση καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ἦταν μιὰ πετυχημένη ἐκδήλωση τῆς πολὺπλευρῆς ἐπικοινωνιακῆς δραστηριότητος τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἦταν καιρὸς!...

ΟΣΟΙ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ν' ἀποκτήσουν ἓνα τατουάζ γὰρ βραχὺ διάστημα, ἔχουν πιά τὴ δυνατότητα νὰ τὸ κάνουν. Τὰ τατουάζ ὡς τώρα ἦταν ἀνεξίτηλα. Σήμερα, μιὰ ἀμερικανικὴ ἐταιρεία παρουσιάζει ἓνα νέο τατουάζ, περιορισμένης διάρκειας. Μπορεῖ νὰ «ἐναποθεθεῖ» πάνω στὸ σῶμα χωρὶς τὸ παραδοσιακὸ σκάλισμα, μὲ τὴ χρῆση μιᾶς ἐιδικῆς σπάμπας καὶ νὰ μένει γιὰ ὅσο καιρὸ ἐπιθυμεῖ ὁ... κάτοχός του. Ἡ ἀφαίρεσή του εἶναι μιὰ πολὺ εὐκόλη ὑπόθεση. Λίγο θαμβάκι ποτισμένο σὲ οἰνόπνευμα εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ τὸ ἐξαφανίσει.

Τώρα μποροῦμε νὰ ἡσυχάσουμε! Μιὰ κι ἔχουμε λύσει ὅλα τὰ προβλήματά μας —ἔχουμε βρεῖ τὸ ἐμβόλιο γιὰ τὸ AIDS, δὲν πεθαίνει ἀπὸ πείνα κανεὶς, ὁ καρκίνος θεραπεύεται ἀποτελεσματικὰ, ἀντιμετωπίσαμε τὴ μάστιγα τῶν ναρκωτικῶν καὶ τόσα ἄλλα— ἔ, καιρὸς ἦταν ν' ἀσχοληθοῦμε καὶ μ' αὐτὸ τό... καίριο ζήτημα. Ἦταν τὸ μόνον ποὺ χρωστούσαμε στὸν ἐαυτὸ μας! Τώρα πιά μποροῦμε νὰ ἡσυχάσουμε!

Ὁ ἀπολογισμός.

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ γράφει, μέρα μὲ τὴ μέρα, τὸν ἐπίλογό του. Ὁ κόσμος χαίρεται τὴν τελευταία ἀγάπη τοῦ ἡλίου καὶ τῆς θάλασσας. Στὶς ἀκρογιαλιές ἀρπάζει λαίμαργα ὅσες ἀχτῖνες μπορεῖ. Τὸ καλοκαίρι προσφέρει τὴν ἀνάπαυση, τὴν ἀπογείωση. Γιὰ ν' ἀκολουθήσει, σχεδὸν πάντα ἀνώμαλα ἢ προσγειώση στὴν κυριολεκτικὰ ψυχρὴ πραγματικότητα τοῦ χειμωναίικου χωροχρόνου.

Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ Αὐγούστου, ὅσοι ἀκόμα παραθερίζουμε, νιώθουμε τὴ σιδερένια παλάμη τοῦ χρόνου τῆς ἐπιστροφῆς, νὰ μᾶς πλησιάζει. Ἀρχίζουμε τοὺς ἀπολογισμοὺς «φέτος περάσαμε καλὰ» ἢ κάπως ἔτσι...

Ἀναμφισβήτητα, εἶναι πολλὲς οἱ πνευματικὲς ἐδ-καιριές τοῦ καλοκαιριοῦ. Τὶς ἐκμεταλλευόμαστε; Τὶς ἀξιοποιοῦμε; Γιὰ νὰ λευκάνουμε τὴν ψυχὴ μας. Γιὰ νὰ «μεταμορφώσουμε» τὴ ζωὴ μας. Γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε γυρίζοντας: Φέτος πέρασα πραγματικὰ ὁ-

μορφα. Ἡ «μεταμόρφωση» τοῦ δέματός, ἦταν ἀντιστρόφως ἀνάλογη μ' ἐκείνη τῆς ψυχῆς.

Στὸ χέρι μας ὁ οὐρανός!

ΟΠΟΙΟΙ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝ ν' ἀπολαμβάνουν τὸν ὕπνο κάτω ἀπὸ τ' ἄστρα, μποροῦν τώρα νὰ τὸ κάνουν καὶ σὺ δωματίῳ τους. Ἔτσι ὁ ὕπνος κάτω ἀπὸ τοὺς ἀστρικοὺς σχηματισμοὺς, παύει νὰ εἶναι προνόμιο τῆς ἐξοχῆς.

Νέα εἰδικὴ ταπεταρία γιὰ τὸ ταβάνι τοῦ ἐπιδωματίου ἢ τοῦ σαλονιοῦ, τὸ πρῶτ' δὲν παρουσιάζει καμμιά διαφορὰ ἀπὸ φρεσκοβαμμένη ἐπιφάνεια· τὸ βράδυ ὅμως παρουσιάζει γιὰ μιὰ μὲ δυὸ ὥρες τὸν οὐρανὸ τοῦ Βορείου ἡμισφαιρίου. Ἡ ταπεταρία πωλεῖται σὲ κομμάτια τῶν 2,5 ἐπὶ 3 μέτρων καὶ ἐπὶ παραγγελίᾳ σὲ διαφορετικὰ διαστάσεις. Ἡ διάρκεια τῆς «ἀστροφεγγιάς» πὺν διαρκεῖ τρεῖς περίπου ὥρες, βασίζεται σὺν φαινόμενο τοῦ φωσφορισμοῦ. Ὅσοι ἐπιθυμοῦν περισσότερη διάρκεια, μποροῦν ν' ἀνάρουν τὸ φῶς γιὰ λίγα λεπτά καὶ νὰ «ἐπαναφορτίσουν» τὴ φωτεινὴ ταπεταρία!

Πόσο εὐκόλο νὰ φέρουμε τὸν οὐρανὸ σὺν σπίτι μας. Πόσο δύσκολο νὰ τὸν βάλουμε στὴν καρδιά μας...

Ἵπεραγία Θεοτόκε.

ΓΟΡΓΟΕΠΗΚΟΟΣ, Καταφυγή, Ἐλεοῦσα, Ἐλεμονήτρια, Λεμονήτρια, Ἐλεήστρια, Γιάτρισσα, Ἰαματική καὶ Ἀματιστή, Θεραπεία, Γαϊματοῦσα, Σφαλαζιώτισσα, Νικοποιός, Θαλασσομάχισσα, Ὑγεία, Ὑπακοή, Φαρμακοῦ, Ψυχοσώστια, Βλεποῦσα, Παραμυθία, Παρηγορίτισσα, Πονολύτρια, Πανολύπη, Χρυσοκελλαριά, Χρυσοσπηλιώτισσα, Χρυσοδαφνιώτισσα, Χρυσοσυργιανιώτισσα, Χρυσοκαμαριώτισσα, Χρυσογαλοῦσα, Χρυσοποδαρίτισσα, Χρυσοκαλιώτισσα, Χρυσολεοῦσα, Χρυσοπανάνασσα, Χρυσομαλοῦσα, Χρυσοπηγή, Ἀρμενοκρατοῦσα, Πορταρέα, Ἀνοιχτοπορτοῦσα, Σιδερόπορτα, Παντοδασίλισσα, Γλυκειά, Χρυσοχεριά,

οἷσόν ἡμᾶς ταῖς προσεβείαις Σου.

Ἀρπαξαν τὸ κλειδί.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΖΟΥΜΕ. Πανηγυρίζει ὁ Οὐρανός καὶ ἡ γῆ. Ἀφ' οὗ κατηχήθηκαν σὺν Ἀλήθειες τῆς Ἐκκλησίας μας, βαφτίστηκαν ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ ὁ μωαμεθανὸς Μωχάμεντ Νιὰμ καὶ ὁ Ἰνδὸς Μοχάν Σίνγκ πὺν ἦταν ὑπαδὸς τῶν Σίχ. Ὁ πρῶτος ὀνομάστηκε Χρήσιος Κωνσταντίνος καὶ ὁ δευτέρος Θεόδωρος. Ἡ πρῶτη μάστις τοῦ Ἰεχωβά δεσποινὶς Ρε-

βέκκα Κόρδα, προσῆλθε στὴν Ὁρθοδοξία. Καὶ τὰ τρία χαρμόσυνα γεγονότα πραγματοποιήθηκαν στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Ἡλείας καὶ Ὡλένης.

Πανηγυρίζει ὁ Οὐρανός, ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μακροθυμίας, πανηγυρίζουν οἱ Ἅγιοι καὶ οἱ Ἀγγελοι. Καὶ οἱ τρεῖς νέοι χριστιανοί, μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀναγεννήσεως πὺν προσφέρει ὁ Χριστός, ἄρπαξαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ληστοῦ «τοῦ μνήσθητι» τὸ κλειδί κι ἄνοιξαν —γι' ἄλλη μιὰ φορὰ— διάπλατα τὶς πύλες τοῦ Παραδείσου!

Ὁ Αὐγουστος τῶν ἐκτιμήσεων.

ΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ τῆς Πρωτοχρονιάς συνηθίζουμε λίγο - πολὺ τοὺς προσωπικοὺς ἀπολογισμοὺς καὶ τὴ μελέτη τῆς κάθε προσωπικῆς. Κάνουμε γιὰ μιὰ τουλάχιστο φορὰ, αὐτὸ πὺν οἱ Πυθαγόρειοι, οἱ μαθητὲς τοῦ ἀρχαίου Σαμιώτη σοφοῦ, ἔκαναν κάθε βράδυ πρὶν κατακλιθεῖν τὴν ἀυτοκριτική.

Ὁ Αὐγουστος εἶναι ὁ τελευταῖος μῆνας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Γιὰ τὸν χριστιανὸν εἶναι —πρέπει νὰ εἶναι— χρόνος μεθοριακός. Ἡ πρώτη Σεπτεμβρίου εἶναι ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρωτοχρονιά. Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου. Χρόνος πνευματικοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ προϋπολογισμοῦ.

Αὐτὲς τὶς ἡμέρες τελειώνουν γιὰ τὸν καθένα οἱ διακοπές. Πῶς τὶς πέρασε ὁ καθένας, εἶναι ἀσφαλὺς προσωπικὴ τοῦ ὑπόθεσις. Ἀναρωτηρήκαμε ἄραγε ποτέ, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν στὴ θάλασσαν, ποιά σὺν προσθέσαμε καὶ ποιά πλὴν σημειώσαμε στὸν ἑαυτὸ μας; Ὅχι μόνο κατὰ τὴν περίοδο τῶν διακοπῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρονιάς πὺν παρήλθε.

Εἶναι στοιχεῖο ἀπαραίτητο, γιὰ τὴν πνευματικὴν μας εὐρωσσία, ἡ ἀυτοκριτική. Κι ἂν μέχρι σήμερον δὲν ἦταν σὺν ἐπιλογές μας, σήμερον, τώρα, ἂς γίνει.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὃν μεθοριακός. Ἡ θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ του πορεία, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ χρόνου του. Κάθε πρῶτ' πὺν ξεκινᾶμε ἔχουμε γεμᾶτο τὸ πορτοφόλι μας μὲ εἰκοσιτέσσερις πολýτιμες ὥρες.

Εἶναι σωστὴ ἐπιλογή τὸ νὰ τὶς «σκοτώσουμε»;

Γιὰ ὅτι ἀφορᾶ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γεργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

Ἡ Ἑλληνική Ἑταιρεία Χριστιανικῶν Γραμμάτων προκηρύσσει γιὰ τὸ 1990 τὰ ἑξῆς βραβεῖα:

1. Τὰ Εἰδικὰ Τιμητικὰ Βραβεῖα: Λογοτεχνίας, Γραμμάτων, Ἐθνικῆς Προσφορᾶς, Ἑλληνορθόδοξου Πνευματικότητος καὶ Μεταφράσεως ἀπονεμόμενα σὲ πρόσωπα, φυσικὰ ἢ νομικὰ, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴν συμβολὴν τους στὴν προαγωγὴ τῶν ἑθνικῶν καὶ πνευματικῶν μας θεμάτων καὶ τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων.

2. Τὸ ἐτήσιο βραβεῖο Λογοτεχνίας τοῦ Ἱδρύματος «Κ. καὶ Γ. Χρ. Λαϊμός» στὴ μνήμην Κατίγκως Λαίμου δρχ. 300.000, γιὰ τὸ συνολικὸ ἔργο τοῦ βραβευομένου.

3. Τὸ ἐτήσιο βραβεῖο Γραμμάτων τοῦ Συλλόγου «Κοινωνικὴ Προσπάθεια», δρχ. 250.000, γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου τοῦ βραβευομένου.

4. Τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δρχ. 120.000, γιὰ συγγραφή ἐκλαϊκευμένης μελέτης μὲ θέμα «Ἡ Ἐκκλησία στὴν Κατοχὴ» (1941 - 44)· 130 - 160 δακτυλογραφημένες σελίδες, τὴν ὁποῖαν ἀναλαμβάνει νὰ ἐκδώσει ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία.

5. Τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας, δρχ. 100.000, γιὰ συγγραφή μελέτης μὲ θέμα «Ἡ Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ Λογοτεχνία στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο», 100 δακτυλ. σελίδες τουλάχιστον.

6. Τῆς Χριστιανικῆς Στέγης Καλαμάτας πρὸς τιμὴν Γεωργίου καὶ Ἰωάννας Κουτραφούρη, δρχ. 100.000, γιὰ τὴ συγγραφή μελέτης μὲ θέμα «Ἡ Παιδικὴ Χριστιανικὴ Λογοτεχνία στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο», 100 δακτυλογραφημένες σελίδες τουλάχιστον.

7. Τῆς κ. Μ. Τσακίρη - Οἰκονόμου στὴ μνήμην τῆς ἀδελφῆς τῆς Μερόπης Οἰκονόμου γιὰ ἐκδοθεῖσα ἢ ἀνέκδοτη· α) ποιητικὴ συλλογὴ, δρχ. 100.000, 45 δακτυλ. σελίδες τουλάχιστον καὶ β) διηγημάτων, δρχ. 100.000, 80 δακτυλογραφημένες σελίδες τουλάχιστον.

8. Τῶν Ἐκδόσεων Καρδιάς στὴ μνήμην Σώτου Χονδρόπουλου, δρχ. 100.000, γιὰ μυθιστόρημα ἐκδοθὲν ἢ ἀνέκδοτο.

9. Τοῦ κ. Νίκου Τσιρώνη στὴ μνήμην Σώτου Χονδρόπουλου, δρχ. 80.000, γιὰ δοκίμιο - μελέτη - κριτικὴ.

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

10. Τοῦ κ. Παναγιώτη Μάνεση στὴ μνήμην τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου, δρχ. 100.000, γιὰ ἔργο παιδικῆς λογοτεχνίας (πεζὸ) ἐκδοθὲν ἢ ἀνέκδοτο, 70 σελίδες τουλάχιστον.

11. Τῆς Α.Ε. «Χαλυβουργικὴ», δρχ. 50.000, γιὰ παιδικὴ ποίηση ἐκδοθεῖσα ἢ ἀνέκδοτη, 35 σελ. τουλάχιστον.

12. Τῶν Ἐκδόσεων Κ. Κακουλίδη, στὴ μνήμην Ἀλ. Κρέστοβιτς, δρχ. 50.000, γιὰ ἱστορίες ἢ ποιήματα γιὰ μικρὰ παιδιά, 35 σελίδες τουλάχιστον.

13. Τοῦ Συλλόγου «Οἱ Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρους», δρχ. 50.000, γιὰ ἔργο ποὺ προβάλλει τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐκδοθὲν ἢ ἀνέκδοτο.

— Γενικοὶ ὅροι: α) Ἡ προκήρυξη ἀφορᾷ πρωτοδημοσιευθέντα τὸ 1989 ἢ ἀνέκδοτα ἔργα, β) τὰ ἔργα πρέπει νὰ κινοῦνται μέσα στὸ ἑλληνορθόδοξο πνεῦμα, γ) ἀποκλείονται ἔργα ποὺ ἔχουν βραβευθεῖ, δ) προθεσμία υποβολῆς ἕως 30.10.90 σὲ 3 ἀντίτυπα τὰ ἐκδοθέντα καὶ 2 δακτυλογραφημένα τὰ ἀνέκδοτα καὶ ε) τὰ ὑποβαλλόμενα ἀντίτυπα δὲν ἐπιστρέφονται.

— Πληροφορίες καὶ διεύθυνση ἀποστολῆς: Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Χριστιανικῶν Γραμμάτων, Θάλειας 32 - Χολαργός, 155 61 Ἀθήνα, τηλέφ. 65 12 976.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

★ Κων. Ν. Ξενογιάννη, «Ἡ ΤΡΑΠΕΖΑ τῆς Βυζ. Μονῆς Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων Σπάρτης». Ἡ μελέτη αὐτὴ τοῦ γνωστοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐκλεκτὲς ἐργασίες συγγραφέως, ποὺ δημοσιεύθηκε ἀρχικὰ στὸ περ. «Ἐκκλησία», κυκλοφορήθηκε τώρα καὶ σὲ ἀνάτυπο (σ. 48). Ρίχνει ἅπλετο φῶς στὸ θέμα, μὲ χρηστικὴν πλούσια βιβλιογραφία.

★ π. Στεφ. Πουλή, Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΟΙΜΕΝΑΣ ΜΟΥ, ἔκδοσις Ο.Χ.Α. «Παιδιὰ Εἰρήνης», σ. 136. Πρόκειται γιὰ ἀνάλυση σὲ βάθος τοῦ 22ου Ψαλμοῦ («Κύριος ποιμαίνει με...»), μὲ ἰδιαίτερως ἐποικοδομητικὰ σχόλια καὶ παρατηρήσεις καὶ πλούσια χρῆση ἀγιογραφικῶν καὶ πατερικῶν χωρίων.